BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Právo k překládání do cizích jazyků si vyhrazujeme.

BIBLIOTHEKA

ČESKÝCH PŮVODNÍCH ROMÁNŮ

historických i novověkých.

Ročník III. — Svazek X.

JAROSLAV.

V Praze 1857.

Tisk a sklad Kat. Jeřábkové.

151 - Čg.

Jaroslav.

Obraz z minulého desítiletí

od

B. J. Cidlinského.

V Praze 1857.

Tisk a sklad Kat. Jeřábkové.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Oddělení první.

1.

Wohl bin ich nur ein To n
Im schönen Liede Gottes;
Doch wie das schöne Lied
Wird nimmermehr verklingen,
So wird der Ton im Liede
Auch nimmer geh'n verloren.

Lenau.

Kouzelná hádanka je to srdce lidské! — Zde onde kráčí člověk krátkým snem života, jehož nikdo nesezná, a jehožto duch přece zanícen smělou fantasií všude co sžíravý i plodný plamen těká a sahá po látce pro svůj překypující, bujný a svěží tok citu; dosud mu krásí vínek mladosti kvetoucí skráně i důmyslu

plné čelo, a již klesá v chladný hrob, nenalezna toho, po čem dychtí celou silou nevšedního ducha. On má v srdci místa pro celý svět a v celém světě nenalezá místa, kam by sklonil hlavy k tichému odpočinku; unyje a dokoná — jako by kletba tížila jej i celé člověčenstvo, že netuší pokladů, jež proň mnohá prsa ukrývají, že nepřichází bytost žádaná a nevyrve snilce z náručí záhubné zmalatnélosti. Jak těchyplný, jímající však ten zjev, když dvě duše mocné i jemné, tu planoucí, tu zas nyjící, buď rozmarné, buď veselé, buď snivé se vespolek tuší, vždy blíže a blíže k sobě se vinou a byť i jim z prvu brány nebetyčné hory vzdorů, přece konečně v jedno splývají: pak jim vzejde život lásky, život plný hrůzolepých propastí a v nich květoucích rájů; šumné proudy citů překypují ze srdce do srdce a v pozvolném tišení-se v něm rozlévají netušené nebe. Nevyčerpatelné zdroje blaha řinou se v duších těch; jestit soulad tento nejkratšším, nejvelebnějším kouzlem, jeho nebe popřálo ubohému pozemštanu! Ano, jsou

i v době lásky chvíle, trapnější než možno lidskému srdci snést — jsou ale řídké a před jasným názorem mizí co stín, jenž, zaplašen důvěry slunkem, v niveč se tratí! — aj, vždyť tu slza bolu sotva splyne se zavlhlého oka a již se v něm zaleskne slza rozkoše — věčná změna! Kdo pekla v srdci svém nezakusil, neocení, nehoden jest nebe.

Pravda, že svět sahá často nešetrnou pěstí v jemné struny milujících se srdcí, kteréžby co Eolova harfa zněly vždy měnícím se, lichotivým trudo- i veselomyslným akordem. Leč kde světlo, tam i stín!

Což se již psalo o ženách a jejich lásce, jak různých odlik jejich již žasnoucímu světu odkryto! Leč který znalec lidského srdce a zvláště srdce ženy smí se honositi, že vstoupil do nejhlubších úkrytů jeho, že se vyznal v ztajeném tom vlnobití citů, že vypravil všechny jasné perly z jeho propasti na Boží světlo? Jako modravé nebe nad námi, tak nevyzpytatelné jest srdce lidské — jak vysoko ono nad námi se klene, takové hlubiny

chová srdce lidské v pocitech svých; a ten zdánlivý břeh, jenž se plovoucímu v moři tom z dáli ukazuje, jest pouhý přelud, jenž člověka vábí, aby dále plul, dále skoumal.

Vskutku, život chová nevýslovných vnad v sobě pro vzdělance, pro jemné uladěné srdce, a směšný, nerozumný jest výrok, že žití naše chudo. Jen měj, člověče, oko kráse přístupné, přijmi v sebe city spřízněných tobě srdcí a nebuď netečným při výlevu jejich, učiň se schopným, abys mohl pojímat, co jinými tobě poskytováno — abys dovedl ocenit blyštící se rosu v řase dívky, již pro tebe vyprýštila. —

Po krátkém úvodu tom pokusím se čtenáři svému nakresliti život jinocha nevyčerpatelný, bohatý život duševní, plný magické zádumčivoti a jemné výsosti — a přitom plný protiv a nedůsledností — podám jej tak, jak se před okem mým snul. Snad přece skromný obrázek ten zde onde najde bytost, v jejíchžto prsou vřelé, dechem básnictví nadšené srdce bije, do něhož splynou vtisky jednotlivých okamžení ze zašlého, zapomenutého děje; najde

bytost, jež zájmům lidstva neodcizena, dovede pojmout ušlechtilé krásy lásky.

Valných tomu je už let, co jsem za letního času obyčejně k večeru vyběhl za nynější Svatováclavskou bránu a uchýliv se skrze Pštrosku na návrší usedával pod stromem, kochaje se v pohledu milené stověžaté Prahy, když slunko posledním paprskem s ní se rozloučilo a za mohutný Petřín sklánělo rudou tváři svou. Rád jsem tam dlíval za klekání; v ten čas má Praha cos velkolepého, ale i velmi truchlého v pohledu svém. Výpar počíná se v balvanech vznášeti k výši a za nedlouho zahalí nižší stavby v neproniknutelnou pro oko mhu, z níž jen vrchole věží vyzírají. Steré hlasy zvonků ozvou se ze všech stran města a kvílí ztišeným již poněkud vzduchem své modlitby k nebesům; tu i tam zahučí do souzvuku toho temný hlas co hlas starce, jenž k mladému pokolení svému vážnými slovy rozvahy mluví. Zdávalo se mi, jako by se tu byli probudili mocní duchové minulých slavných století a mluvili z velkolepého hrobu

svého, o svých činech, o svých snaženích. Obyčejně jsem se pak probudil ze snivého zadumání, když již vše utichlo a čirá tma mne upomínala k návratu.

Přiblíživ se jednoho dne k obvyklému stanovisku zpozoroval jsem, že již zaujato. Poněkud se mne to nemile dotklo, že mám mít společnost v blažené chvíli svého blouznění; nicméně usednuv několik kroků dále, počal jsem skoumati svého souseda. Stál tam jinoch, podepřen o strom a zběžným pohledem si mého příchodu povšimna upřel planoucí temně modré oko na Prahu, poskytna mi tak vhodné chvíle k pozorování. Beztoho byla pro dnešek radost má v přírodě pokažena. Jinoch ten ztepilého zrůstu mohl mít málo přes dvacet let, rysy obličeje jeho byly významu plny, pleť sněhobílá a tváře slabým dechem růměnu nadchnuty; bujné bledorusé kadeře splývaly mu v kotoučích k ramenoum a vinuly se kolem sněhobílého krku, malým šátečkem nedbale ovázaného. Krátký kabátek černé barvy přiléhal mu těsně k oudům, tak že štíhlost

jeho a ztepilost oudů zřejměji prosvítala. Nevrle jsem se rozloučil tehdy s milým místem a ani jsem z mrzutosti usnouti nemohl; musím se k hanbě své přiznat, že sebe nepatrnější událost, jež mne z kolejí obyčejnosti vyšine, mívá na mne trvanlivého vlivu.

Těšil jsem se celý druhý den na večer, abych si překažené potěšení vynahradil. Večer přišel a já se s ním octnul opět nad Kanálskou zahradou. Jakoby jsme se byli slovem zavázali, stál včerejší sok můj opět na svém, čili lépe na mém místě. Ze vzdoru posadil jsem se mu, jak se říká, na krk a obličej můj nemusil prozrazovat mnoho přívětivosti. Nebo po chvilce se jinoch s úsměvem ke mně obrátil, pravě:

„Dovolte příteli, překážím vám?“ — A marně čekaje na odpověď, neb jsem si pevně umínil vytlačiti nahodilého soka z oblíbeného místa, kdyby chování mé mělo poněkud i nezdvořilostí zapáchat, ptal se podruhé:

„Překážím vám? Tot stojí jen slovo;

nejsem zatvrzelcem a přepustím vám, nač zde činíte nároky.“

Upřímně pronešená slova ta mne hryzla u svědomí, tak že mi zašla všechna chuť k zamýšleným nezdvořilostem. V hlasu jeho spočívalo tolik jemnosti a dobromyslné výčitky, že jsem okamžitě vytratil ze srdce hořkost proti člověku tomu, a přímý hled modrého oka jeho mne pojednou s ním usmířil. Ale slova jsem ze sebe v té chvíli vypraviti nedovedl, čehož on z uzardění mého seznav, vzchopil se a podával mi pravici; položeptem pravil, jakoby v té Boží přírodě za každým stéblem zrádce číhal:

„Mám dost nepřátel, nerad bych počet jejich výšil: buďme přátelé.“

Nyní se mi vrátila řeč a já mu upřímně všechny ty city zášti vyznal, kterým jsem pro malichernost proti němu dal v srdci místa. —

Slunce již dávno dohořelo, když jsme ruku v ruce vstupovali branou do města, hovoříce, jakobychom od dětinství pospolu byli rostli. — Od té doby cítil jsem se k jinochu tomu

jako přikleta — on byl tehdy nositelem smělých nadějí, v prsou jehou spočívaly skvělé myšlénky a záměry ducha jeho se nesly hrdým letem do budoucnosti, lákajíce ducha mého za sebou; on tehdy netušil, že osud se mu zpříčí v počínání a že udusí jiskry žírné v prvním výšlehu jejich.

Povolání naše nebylo stejno; on právě dokončil studie a vrhl se se vší pílí na přípravu k profesuře; já pak tonul v nekonečném moři paragrafů. Učinivše však přísným požadavkům zadost, vnesli jsme se do bujných říší volné fantasie a tvořili své vlastní vlády — arcit jen na lehkých váncích myšlenek. Byli jsme šťastni, sami tomu nevěříce; bohužel, že nás musil teprv pozdější věk k uznání tomu přivesti!

2.

Pracować ciągle, rzadko się weselić,
Z biednym się chlebem i smutkiem podzielić,
Dziękować Bogu a o nic nieprosić,
Rozkoszą gardzić — a cierpienia znosić.

Kraszewski.

„Půjdeme?“ pravil jsem vstoupiv jednoho odpůldne do pokoje Jaroslavova, hodlaje vyjíti někam do polí.

„Posečkej, až dopíšu“ — odvětil on od psaní se neodvrátiv a podával mi na zad ruku k uvítání.

Sedl a díval jsem se lhostejně na stěny pokojíku, na nichž několik krajinných maleb bylo rozvěšeno; jizba byla nevelká, právě jen pro jednoho nájemníka chystána. O ozdobách

ni památky ; zajímavý nelad v nábytku svědčil o povaze majetníka. Pohozené tu i tam knihy, mezi nimi leckteré vzácné ceny, zdály se čekati, až je potřeba prachu zprostí, aby opětně v některém jiném koutě ulehly k odpočinku ; na stole kupy polopopsaného papíru, na nich uvelebený kalamář, jinde dýmka, jinde zas svícen. V rohu rozjímala rozladěná kytara o osudech svých a gypsový Amor na almaře šeptal cosi tajného sestře své — snad o tom prachu, jenž bedra jeho tížil ; u postele stál otřelý stolek, honosící se známkami nočního bdění, pod ním polo ukryté umyvadlo a několik párů obuvu. To bylo as souborem všeho vlastnictví Jaroslavova. Od otce, nižšího panského úředníka na venkově, skrovně podporován, neznal pohodlí, a co při šetrném hospodářství zbylo, vandrovalo do neomalených, bezedných kapes kněhkupce.

Jsa s přehledem svým hotov, počal jsem být poněkud netrpěliv, což mne přivedlo k otázce :

„Což pak to máš tak důležitého ?“

„Krátkou a veselou historii“— odvětil on rozmarně na mne pohledna. — „Syn dává rodičům vale, — či vlastně váčku jejich; přestěhuji se do Vídně.“

„Ty? Do Vídně?“

„Ano; a což v tom divného? Včera jsem přijal vychovatelství mladých baronů K . . .“

„A Prahu opouštíš s tak veselým, lehkým srdcem?“

„O nic těžším, než jak jsem ji před lety ponejprv spatřil, beztoho jsem už myslil, že mne ten výpar zdejšího života zadusí. Mimo tebe jsem neobcoval se žádným důvěrněji, a ty budeš sotva žárlivou milenkou, abys nepřál svému Jaroslavu z dáli hleděti na počínání vlasti. Věř mi, hochu, že doufám si zachovati v cizině ten nimbus, který na vás zde spočívá a kterýž se počíná pro mne měniti v neduživou mhu.“

„A brzo-li se odebereš?“

„S tím nebudu otálet; ale do zimy se sotva z Čech dostanu. Nejprvé se mám odebrati

na K—ský zámek, kdež rodina baronova za leta přebývá; s neděle se postěhuji.“

„A co já si počnu samoten?“

„Najdeš si jiného, k němuž můžeš přilnouti vřelejším přátelstvím, než ke mně.“—

Slova ta zněla v tak dobromyslném tonu, že jsem tu výčitku nespravedlivou rád přijal.

„Ty škádlile!“ — plísnil jsem ho — „tedy je ti dosud vše málo, co já ti podávám?“

„Hlehle! tyť se tváříš co nějaký Krésus, jenž lakomého satrapu obdařil polovicí říše.“

„Království a koruny nemám; měl jsem ale vřelé srdce v ňadrech — a to jsem ti dal se vším zápalem jeho: chceš ještě více?“

Místo odpovědi vrhl se mi Jaroslav na prsa a sevřel mne v náruč. Z obmýšlené procházky sešlo a my sedli k šachům, obyčejné naší zábavě, když počasí nám bránilo těkat v přírodě. Jaroslav již po třetí prohrával a mrzutě shodil figury s prkna.

„Tyť máš dnes z pekla štěstí“ — pravil ke mně — „další mé namáhání by bylo marno.

„Nestýskej si, Jaroušku !“ chlácholil jsem ho — „kdo ve hře, ten ne v lásce . . .“

„Ha, ha,“ — usmál se on trpce — „věříš též v pověry ?“

„Poněkud.“

„Tot bych musil být podlé dnešní hry Ladiným vyvolencem a ty, chuďase, povrhnutým, politování hodným Adonisem !“

„Pouze s tím skromným ohrazením, že mne láska neláká“ — smál jsem se mu — „a ty že po ní práhneš.“

„Špatně mne pochopuješ, příteli, či vlastně „expříteli.“ Nepamatuji se sice, kdy bych ti byl zadal příčiny k tomu úsudku; z toho jsem se ti však už dávno vyznal, že jen nesrozumitelná předtucha mi v srdci praví, jak bych byl s to jednou milovat a v lásce šťasten být, kdybych nalezl skutečně dívku, podobnou utvořenému ideálu . . . . tu nenajdu : milovat a šťasten víc nebudu.“

„A což kdybys ji přece nalezl ?“

Jaroslav pohroužen v přemítání posledních

slov svých pohledl na mne tázavě a bolně se usmíval.

„Nuž, něco bys musil slevit“ — pokračoval jsem já — „několik rysů z toho svého obrázku smazat a opět několik přičinit a“. . .

„A — neuvoď nás v pokušení! Nesmaži a nepřičiním; proto milovat víc nebudu.“

Vezma kytaru do ruky počal:

„Vykvetla mi bílá růže,
Já ji trhat nebudu . . . .“

„Budem vidět,“ — přejal jsem mu po první sloce slovo — „až seznáš květ K—ského zámku.“

„Znáš ty jej?“

„Z části.“

„Hodný's ty přítel! Vidíš, do jaké vlčí jámy padám“ — smál se Jaroslav — „a necekneš o tom.“

„Poněvadž jsem nebyl dosud tázán; mimo to mám za to, že na povídání ještě dost času.“

„Tedy jen s barvou ven; víš, že hledám . . .“

„A doufám, že nalezneš.“

„V tobě vězí dnes diblík, který mne ze

zvědavosti kárat obmýšlí. Dostanem-li se pak jednou k věci?“

„Dostanem se, dostanem; dříve ale věz, že se tam shledáš bez nadání se známým.“

„Mučiteli! jsi dnes svým napínáním až k omrzení. Kdož pak to je?“

„Také ho seznáš, až s neděle, jak's pravil, se přestěhuješ.“

„Takového poučení si's mohl uspořit,“ — durdil se Jaroslav a sáhna po figurách rozhozených stavěl je k nové hře na prkno. Počali jsme; ale Jaroslav hrál roztržitě a vida, že musí z nova prohrat, vyskočil i vytasil se pln nevrlosti s otázkou:

„Dopovíš mi teď, cos napověděl?“

„Budeš-li mne hezky prosit, snad“ — zněla odpověď moje, neb jsem věděl, že matička příroda obdařila Jaroslava neráznym podílem Eviny nectnosti.

„Ty si s krámem svých tajemností počínáš, jako upejpavá milostenka,“ pravil mrzutě pozbyv se mnou trpělivosti.

„Aj, víš ty, jak si milostenky počínají?“

„Slýchám o tom," pýřil se Jaroslav; „leč pověz mi přece jednou, co víš?"

Přistoupil těsno ke mně a sepnuv ruce tvářil se titěrně co ponížený supplikant. Vypravoval jsem mu, co jsem věděl dílem z vlastního názoru, dílem z doslechu; sdělil jsem mu, že naň tam čeká dobré přátelské srdce Benešovo a že tam nastražena síť pro blouznění schopné začátečníky v lásce, jakým on je.

„Pan správce má roztomilou růžičku v zahrádce; vůní a krásou svou člověka omámí, a již nyní tě vidím marně vzdychajícího v aromatickém stínu jejím, nebo věz, že je to otrněné poupátko, nezadávající nikomu ni v tom nejmenším a činící nároky na koření neli celého, aspoň polovice světa."

„Tedy koketa podlé tvého popisu?"

„Nic méně než něco podobného; je to ale podivná slitina rozmaru, bodrosti, upřímnosti a smělého vzletu. Když jsem ji někdy déle pozoroval, zdálo se mi, že asi nemá ani kusa srdce, aneb že vodí srdce na provázku nevšedního ducha svého. Avšak kdo ví! Tys

hezký hoch, při tom ti něco hledí z oka, co dle domnění mého ženské láká — nemá-li srdce, dá si ho pro tebe vykroužit. To bude voda na můj mlýn, až budu čítati psaníčka zamilovaného až po uši rytíře, skropená potoky srdnatých slziček, nakuřovaná aromatickými vzdechy láskou pobouřených prsou, psaná z dlouhé chvíle bezesných nocí.“

Jaroslav vypukl v hlasitý smích provázeje řeč mou přiměřenými jí posuňky; ale jakoby se byl z okamžité radosti kárat chtěl, svraštil čelo a pravil:

„Buď jak buď! V něčem se klameš při posuzování svém. Má budoucí láska! Líto mi, že jsi lépe nenahledl do duše mé, a tím více mi líto, že se tak brzy rozloučíme, aniž bys mne mohl důkladněji seznati. Chovám sice jeden důkaz, leč nevím, jaké váhy by měl v rukou tvých.“

„A ten by byl?“

„Tu jej máš!“ — Sáhl pod hromadu knih a podával mi jednu z nich, jež vkusně vázána byla. — „Jak jsem žil, tak jsem se tam kre-

slil, co jsem pocítil, vnesl jsem do knihy té; někde se mi arci vysměješ, někde ztratí obraz, jejž si's o mně zkreslil, jasnosti; někde ale poznáš lépe, než, jak se domnívám, ve věcech právě podotknutých o mně soudíš. Jedinou výminku ti kladu: abys mlčel a nezmiňoval se ni ke mně o minulosti mé — tím méně k jiným. Neklam se však v očekávání! Můj život je co do zajímavých událostí velmi chudý; osud tomu hleděl vypomoci bouřnějším vírem duševních zápasů.“

3.

Mir träumte einst von wildem Liebesglühen,
Von hübschen Locken, Myrthen und Resede,
Von süssen Lippen und von bitt'rer Rede,
Von düst'rer Lieder düst'ren Melodien —
Verblichen und verweht sind längst die Träume ...
Buch der Lieder.

Po vřelém rozloučení spěchal jsem do bytu svého a rozžehnuv svíci, pozdě do noci jsem se probíral v svěřených mi listech. Mnoho jsem nalezl, co jsem očekával, mnohem více, co mne překvapilo, a podivil jsem se příteli, že tak přísným soudcem svým se býti osvědčil.

Podám tuto čtenářům několik náhledů jeho v úryvku, proti výslovnému rozkazu jeho. Běh událostí vysvětlí, proč se stávám věro-

lomným; prozatím se mi toho zdá potřebí pro lepší obeznání-se s ním.

„Dne 24. prosince 184 . . .

„Proč jsi tak mdlé, srdce moje? — Či nemáš v sobě již ni bujné vlny jinošské krve? Jako bys bylo již samo sebe přežilo, styď se! Že tě netrpí lidé v sobeckých kruzích svých, proto snad se budeš hněvat? Bláhové — — Inu arci, přece to musí být jen rozkoš, pohybovat se mezi svými, sdílet jim boly i blaho své a právě v tento slavný večer. Koho pak ty ale nazveš svým? Či jsi docela osamotnělé? — Tedy počítej, aby ses o blouznění svém přesvědčilo: otec — jeden; nu dále, dále . . . matička v hrobě — dva . . . snad ještě někdo? — — Což jsi v skutku tak chudo? Totě trpké, a k otci nesmím, k matce nemohu — ach ta mdloba . . . .

. . . . dlouho jsem asi dřímal. Světlo již jen kmitá, slyš: jedna, dvě — a tak až do dvanácté. Hezké nadělení — a vína jsi se ještě nedotekl, tedy první pohár za zdraví otce, nebožky matičky! —

Hřeje to, škoda že nejsem milovníkem vína; a snad také dobře, nakvašení prý škodí . . . Druhý pohár za zdraví . . . nuž koho pak? sobě samému nebudu pít — tedy? — Mé vlasti a mého budoucího ideálu! ach ideálu, skorem se mám chuť smát, jako bych měl ještě víru v ideály! A přece, musím na ně věřit — ale jinde než dosud jich hledat. Piju tak kvapně? pozoruji, že se mi nějak mozek mhou zalívá. — A venku tak krásná, tak tichá noc!

Temná noci, jasná noci!
Obě k želu mne budíte:
Temná noc mne v hloubi tiskne,
Jasná noc mne vzhůru vábí —
Temné hlubiny se hrozím,
Ach, a k světlu nelze jíti —
Vy hvězdy jasné, vy hvězdy ve výši,
K vám já toužím, tam světla ve říši —
Ach, a jen země je má!

. . . a toto víno, jež se tak jasně perlí — hoj vždyť jsem zapomněl na třetí přípitek. A komu

mám připiti? Živým i mrtvým a vám dvěma, duše šlechetné, Hynku a Karle! Nuže, vám v upomínku, a vřelá slza, jež se s ohnivým tokem mísí, budiž vaší zádušní obětí. Hynku, Hynku, ubohý a přece šťastný Hynku! Tys z přesvědčení volal: „Daleká cesta má,“ ty spočíváš v klidném lůně matičky vlasti, tys sobě byl svědom obětí všech — Karel — ach, viděli jste onoho lazara, když daleko od vlasti zapuzen v lazaretu umíraje šeptal: „Pozdrav vás tam Bůh za horami“ — ? Ano, cizina tě přijala, když domácí tě od svých prsou odvrhli, s náručí na oko otevřenou přijala tě, abys jí vydal perle, jež jsi vlasti své odcizil, přijala tě, aby vykořistivši ducha tvého, rovně tebou opovrhla, abys co cizinec skonal bez útěchy, viděti aspoň jediného soutrpitele u smrtelného lůžka svého! — Kdo z vás politování hodnejší, zvččnělí přátelé? — — Či vám mám záviděti? . . . Jen odvratte bledou svou tvář, odvratte to oko plné výčitky, snad jsem vám ublížil? — Či mne pobádáte, abych se obětoval rovně vám člověčenstvu? Ano, rád bych se obě-

toval, obětoval vši snahu, vši naději — ale víra má v lidi jest zmařena jimi samými. Bylat ona víra ladným hájem, plným květů vůni vanoucích, v němž duše uplahočená po namáhání svém mile odpočívala. Bohužel! kmen po kmeni vytínali, kvítí ušlapali — a já nenalézám tam více kynoucího stínu k oddechu. Snad váš osud mi má vrátit víru onu, a to vyhaslé zoufalstvím oko ji má svým prázdným hledem opět v útrobách mi znítit? Mám snad i já omočit péro ve vlnách vlastní krve a psát zmarem svým jim k zábavě?

Bídné pokolení! dychtivě sahá po každém úkazu, jenž choutkám jeho zalahodí, pravdě klne, krásy nenávidí, šlechetnosti se směje, obětovnosti nepojímá a jediného bůžka chová co rozmazlené děcko: bůžka těla svého se všemi jeho neřestmi. Vyt jste musili mít vznešeného ducha, druhové, že jste pro tu bídu obětovali sebe! . . .“

„Dne 3. dub na 184 . . .“

. . . . . .

Svatý jest pocit lásky k vlasti, svatý, ne-

úhonný! Pocit, jenž ni citu materské lásky k nemluvněti v něžné její vznešenosti nezadá. Před ním mizí vše sobectví, všechna ouzkoprsnost. Věru divno, že takým způsobem u mne probuzen! Hanobili, proklínali ubohou tu matku, drahou vlast, a přece vši hanu vrhali jen na sebe; každým zlolajícím slovem přirůstala jedna ctnost k obrazu jejímu v očích mých: cit lásky mé povstal z nenávisti jiných a šířil se v prsou mých tím mocněji, čím s větší zlovůlí ji protivníci pronásledovali. Myslil jsem u počátku, že to jen pouhý soucit, pouhá soustrážeň, jež se mi v srdce každému dojmu přístupné line, že snad slzy ty, tehdy do oka mého vstouplé, jsou roněné klesajícímu slunci mocného kdys jmena Čechie, že slzy ty při prvním vánku oschnou — ony nevyschly! Ale pozoroval jsem v brzku, že to nejsou slzy lítosti a soustrasti, nýbrž slzy vřelé, nehynoucí lásky. Těžko mi přichází, psáti zde mrtvými slovy, co se v srdci vřele k životu probudilo, co opět v říši smrti přešlo; byly by to pouhé nedostojné pomníky dětinského blouznění, dě-

tinských želů i slastí, zplozených láskou k drahé mateři . . . A přece neměla do srdce tísní se chvějícího přístupu ouzkoprsá ona zášť proti cizincům, vždy nad srdcem tím bděl jasný anděl míru, na jehožto vznešeném čele zřejmým písmem psány byly osudy národů — a mezi nimi znovuzrození vlasti. Zřel jsem tam bujně pnoucí se naděje, jež spravedlivou rukou moudrého vládce pěstěné k rozvinu spěly ; četl jsem ve vidění svém, že vina jedním věkem spáchaná dvěma trudnými věky shlazena jest a Čechie že volným, ale jistým a pevným krokem stoupá k vrcholi vývinu svého, s něhož nepříznivou dobou stržena a v kletbě zapomenutí pohřížena byla — četl jsem na zářícím čele andělském, že krátkozrakostí jednotlivců jedině ublíženo bylo celému člověčenstvu, že jistý jest příchod oné doby, kdež národové co bratří, dávným nevřením sobě odcizení, ruce si podají k věčnému smíru.

Milenky dosud nemám, k nížby srdce mé milostí plálo, kteryžto zápal by odnímal lásku k vlasti bujného vzniku; proto snad neznám

vznešenějšího citu nad ten, který mi podává vědomí rodu mého. Bohužel, že lidé si s ním pohrávají co s malichernou hračkou, užívajíce ho buď k naduté okázalosti, buď k ukojení bídného sobectví. Bůh je naprav, ty tak zvané „rodomily.“ Aby v srdce národu, v jeho vzdechy, v jeho tužby vnikli, aby potřeby jeho seznali a vší silou mu co věrní synové po boku stáli: k tomu — nejsouce schopni oběti —odhodlati se nemohou. Drsný zevnějšek, tvrdá skořepina na zdravém, života plném jádru jest pro ně nerozbořitelnou hradbou, k jejímuž proražení jim schází buď vytrvalost, buď odvaha. — Všude jen „my,“ to proklaté „my,“ a na to nemyslí, že „my“ hledá podstaty, jež jim schází; žárliví na vznikajícího ducha jiných, bledí od závisti, co lakomec při pohledu na cizí zboží, plni nároku na kořeni-se jiných co činští chánové, co nadutí pávové hrdi na vavříny, jichž jim za malichernosti štědrost lidu popřála, mravokárci sami neznajíce studu vykračují si v domýšleném nimbu co heroové, jižto stínu na sobě neznají. Vše jim málo, co jiní při-

nesou na oltář vlasti, vše jim bídné, co mozolovitý mozek jejich po kopuletém namáhání sám neporodil, vše jim záhubné, co bez vyprošené protekcí jejich kasty světla Božího uhlédá: ty kruhy jen se snaží udržet, jakéž je obklopovaly, když oni květli, a že jiní národové pevným krokem jdouce ku předu s úsměchem na ně pohlížejí, na to nedbají, cítíce se ve svém Kocourkově schopnými, spáti sladký sen lenochů — to jsou ti sloupové vlasti! . . . . .“

„Dne 25. června 184 . .“

„. . . . . Byl jsem dnes podruhé v „Don Juanu“ — a dosud kolotá duše má na perutech směle okřídlených těch tonů. Hudba na mne působí obyčejně opačně; něžný smutek, srdce prochvívající tklivost v ní hladí takřka rány rozbolelých prsou a já okřívám; hlučný tok tonů, jarost a svěžest sklání na mne truchlivost. Nejsa znatelem hudby vnímám pouze, co do srdce padá, um můj nemá v zažívání tom podílu; pamatuji se dobře, že hra profesora N — na housle dosud nejmocněji na mne působila. Ohnivé, skvělé ty zvuky po

tolika letech ještě bodají do duše mé. Zdálo se mi tehdy, jakoby neviditelné myriády zažehnaných duchů se vznášely kol skrání mých, z nichž mistr u pultu dotknutím strun v tajném usrozumění vymáhal hlasy, hlasy svodné, celou bytost okouzlující a omamující. Nejprv co snivá píseň milence prosí o slyšeni, o tajný soucit — vždy hlouběji a hlouběji pak se derou prsty jejich člověku do prsou, až srdce klesne v moc jejich. Běda tomu, kdo se poddati zdráhá: útokem naň vrazí, zaklnou mu duši a harcují s ní po zakletých říších svých.

N — hrál mírné adagio s přídechem zoufalého žalu a unesl mne jím v daleké kraje blouznivosti. Snil jsem v skutku při dojímavých zvucích strun jeho a každý čiv zdál se ve mně být dotýkán kouzelným jich zněním. A když mne svodné hlasy ty zavedly do nejluznějšího snění, tu jakoby prudký vichr všechny tóny najednou byl odnesl do nedohledné výše a ony nyní v divokém rozpustilém harcování víříce vysmívaly se ubohému opuštěnci, který z hloubi k nim o slitování volal — volal tak ouzkost-

livě, tak teskně a dojímavě — a přece bez smilování. Připadalo mi to, jako by to byl hlas můj, ze stísněných prsou žalující po zaletlých ideálech mých . . . . Konečně se ten vír s nejvyšších tónů nese dolů a zdá se z outrpnosti nad opuštěným bratrem toužiti po spojení s ním — ach jako by jen k výsměchu se byl k němu snížil: nejbližší okamžik jej již opět zastihl v nedosáhlé výši. A ten hlas pěl zdola opět tak vábně, opět tak žalně a — opět marně. Setřel jsem si studený pot, jenž mi na čele vyvstal . . . .

Nevím, co se víc hrálo; ohromný potlesk vyburácel mne jen na chvilku z dumání. Teprv úsměšná otázka sluhy: „Hodláte zde přenocovat?“ probudila mne úplně.

Mnohou hru, mnohý mistrně ovládaný nástroj jsem od těch dob slyšel — ale ne více profesora N — s jeho neodotatelnou tvůrčí mocí ve vykouzlení tonů . . . . .“

„Dne 9. listopadu 184 . .“

„. . . . . Chovám v srdci tajnou, před světem ukrývanou myšlénku, skrovnou a přece

tak smělou touhu, již živím nejšlechetnější krví jeho; těším se s ní, pyšním se s ní před sebou samým, ač mne činí nevýslovně nešťastným. Hluboká, závratná to je myšlénka, otázka daleko sahající snad až za tichý hrob.

Miluji dívky: a kdož mi v tom zazlí? Zde onde jsem se otázal srdce ženského, zda-li schopno lásky pro mne; zapředl jsem tu i tam zlaté pásky a ovinoval jimi srdce své — čas, okolí, osud přervaly je a já dosud nenalezl bytosti, jež by mohla být pro mne určena, jež by vnesla mír do rozkolotaných útrob. Zlezl jsem vysoké hory a s jich velebné výše zíral jsem v daleký kraj, kde červánky zlacené nebe se na mne smálo a rudý blesk zapadajícího slunce na okolních vrcholcích si s pološerem pohrával — blahá tíseň svírala prsa má při pohledu na vznešenou přírodu, jejíž prý pánem člověk jest; vlnky vánku vanuly v sluch můj nepochopitelnou hudbu a oko mé zalétlo do dálky a hledalo tam postavu bu doucí milenky — až se zalilo vřelými slzami, nedostavši odpovědi na svou němou otázku.

Kde dlí, jaké jsou tahy té, kteráž mi souzena od věků? Nezrodila se snad posud, či minuvši mne již pohrobena? Či snad ještě žije a chová tutéž neskrocenou touhu, klade osudu tutéž závratnou otázku, co já, a hledá mne v pozemských krajích, jako já ji hledám, a nenalezá mne, jako já ji nenalezám? Ó, ona musí být krásná, velmi krásná — ač snad ne ve smyslu světáků; obličej její jest vděků plný, oko její sálá mohutným bleskem; když k tomu dobrá duše její se projeví v tazích těch a v tom oku, zpitá rájskou blahostí lásky a nadšením: tu jistě musí být, byť i nepravidelných tahů, nejkrasší děvou krajin pozemských. Onať jistě miluje, co já miluji — nebásní, leč duše její schopna jest, aby pojmula krásy básnictví, aby cítila krásy přírody, aby vnímala krásy života; ona miluje přírodu tak jako já, ty modré, hrdé hory, tu něžnou drobnolepost údolí. Onať by slzela na prsou mých z rozkoše zbuzené Božským kouzlem světa i života, onať je plná nadšení, ohnivá hned, hned zádumčivá, mužná hned a hned dětinná. Čistá

jak padlý sníh jest duše její, krásné jak jabloňový květ jest tělo její; bouřlivá v lásce, věrná v slibu — ach vím, že zevnějškem svým ji poutat nebudu, neboť nejsem lepotvárný; ale duch můj zaklne jí veškeré snažení, připne ji nerozvížitelným pásmem k sobě — neboť láska je jí nade všecko! — Tot milenka moje — ona není žádnou vidinou, neb srdce mi v bouřném tluku praví: ona žije — ach, spatřím-li ji jednou? Či musím zajít v plné mužné síle? Má zhynout šlechetný ten cit lásky, jejž mi vložil Tvůrce do duše? — —“

„Dne 15. prosince 184 . . .“

„ . . . . . .

Podivno, proč právě já tak ženský, tak měkký, tak něžný cit mám! Či snad přešla do mne krev matky mé? Nebo se příroda v tvoření svém přehmátla a dala mi srdce, jež by se spíše mělo skrýti pod šněrovačkou . . . . k smíchu! . . . . . Chodívám časem na procházku, nikoliv z potřeby, nýbrž pro snahu po rozluštění životní otázky své. Nevyjdu-li za bránu, toulám se po nejlidnatějších ulicích

a rozmanitost v obličejích lidských mi poskytuje dostatečné zábavy. Potkám-li něžné, snivé, touhou nyjící oko, zabývám se s ním po dlouhý čas, až se přece přiznám, že dívka moje musí vnadnějších kouzel chovati v pohledu svém, než mi právě bylo zříti. Ano jednou — což na to zpomínat! Nevím již při jaké příležitosti to bylo; pamatuji se jen, že velký dav lidu se tlačil po Příkopech, četné ekvipáže prodíraly se množstvím, a jedna z nich nemotorným kočím řízená porazila stařenu. Lid ji zadržel a teprv přikvapilá stráž ji vyprostila ze msty, z každého oka jí hrozící. Vůz se otevřel a z něho vystoupily dvě dámy. Mladší z nich, ještě polo dítko, přiskočila k stařeně a co dcera k matce se k ní měla.

Patřil jsem na ty důkazy soucitu, jakých se stařeně od ní dostalo, a tlačil jsem se blíže, abych spatřil tvář soucitné ženštiny . . . Mé nevčasné vzkřiknutí úžasu při spatření spanilého líce jejího zaplašilo krásnou samaritánku od činu milosrdenství. Káravý pohled byl to

poslední, čeho si vědom jsem — dvířka u kočáru se zamkla a já dívku tu nespatřil více — zřídka jsem se od té doby zasmál! Blouznivec! ona šlechtična a já chuďas, jehož celé bohatství citlivé, rozmazlené srdce. S Bohem tedy, obraze spanilý, nechci tebe více spatřit; ale výčitky oka tvého jsem nezasloužil! —“

Tolik z mého obcování s Jaroslavem; co víc povím, povím z doslechu a dopisů. —

4.

Moja pieszczotka gdy w wesołéj chwili
Pocznie szczebiotać, i kwilić, i gruchać.
Tak mile grucha, szczebioce i kwili,
Że niechcąc słówka żadnego postradać,
Nie smiém przerywać, nie smiém odpowiadać,
I tylko chciałbym słuchać, słuchać, słuchać.

Mickiewicz.

Jasný blesk slunce zachvěl se nad údolím K—ským, které dosud v náručí nočního ticha, dřímajíc, spočívalo. Na silnici po stráni se vinoucí hmoždil se dostavník, dvěma klisnami tažený a ospalým vozkou řízený. Nebyl velmi obtížen; mimo Jaroslava Doubravského seděl tam sestárlý pán, as padesátník, a zdálo se, že rachocení povozu není na ujmu spánku

jeho. Jaroslav ponořen v krásu údolí, vždy v jasnějších rysech v oči mu bijící, rozjímal o budoucím povolání svém; ponejprv měl vstoupiti v společnost pracizích lidí, o jejichžto rozmarech a náhledech mu málo, ano skoro ničeho známo nebylo a o které nyní nevyhnutelně zavadit musel. Na ducha jeho však splývalo kouzlo ni mráčkem nezkaleného nebe ranního; v noci bděl a nelibé myšlénky ovládaly duši jeho; nyní jedna po druhé mizela. Podivno, že vše to chvění, jež prsoma našima za noci, byť i sebe krásněji jasné a ohvězděné, pohrává, že vše blouznění, jež se pod čarovným závojem tajemné noci v mysli rodí, při prvním paprsku ohnivé koule nebeské se v niveč rozpadá. Zdá se, jakoby noc zvláštním životem dchnula, který našim smyslům sice lahodí, avšak přece srdce svírá přeludy svými a nejasným názorem předmětů kolem nás se vyskytujících — přirovnal bych to k poměru mezi poesií a skutečným životem. Jasná, nepodjatá mysl miluje den, snivá pak zásvit luny.

Jaroslav by se byl rád seznámil s krajem a jeho dědinami; již několikráte se obrátil k soudruhu cesty své s otázkou po tom a po onom předmětu, leč vida blahý mír v spánku pohrouženého na usmívajících se jeho rtech, vždy uvízl v polohlasitém pozeptání. Arcit mohl býti sen soudruha příjemný; naň čekalo doma dvé náručí se stejně vroucím srdcem, choť i dcera snad již šla v ústrety milovanému manželu a otci.

Cesta se vinula oklikami po kopci vzhůru a hustý háj, do něhož zabíhala, bránil na čas svobodnému rozhledu po kraji; nic méně nalézal Jaroslav i tu, co ducha jeho zajímalo, a vždy jařejším se cítil v klíně přírody. Probíhal okem průlinu, již háj místem tvořil, a naslouchal zpěvům kosů, přeletujících se stromu na strom.

Najednou dotklo se sluchu jeho hrčení vozu a než se ouzkým okénkem prodral, aby pohledl ku předu, letěli okolo něho bujní dva vranci s kočárem, v kterém seděly dvě dámy. Kynuly mu pozdravení. V radostném ustrnutí

vykřikl Jaroslav při spatření jedné z nich, aniž jsa s to, aby pozdravení opětoval — teprv když se po chvíli zpamatoval z vidění svého, vrhl se na spícího soudruha, který nelibě ze spánku probuzen odstrčil ho taktéž nelibě na protější sedadlo.

„Co se vám stalo?“ — tázal se; mna si rukama oči ospalé. — „Hoříte? Nebo jste se minul smyslem?“ — pokračoval, když ho Jaroslav s vytřeštělým okem táhl k okénku do zadního vozu.

„Třeba bláznil, jen mi povězte, kdo je ta dívka tam v kočáře.“

Místo co by byl měl soudruh, jejž Střemšinským jmenovati chceme, oknem, k němuž ho Jaroslav tiskl, pohlednouti ven, upřel on na něj oko a dělaje posuněk rukou kolem čela, polohlasitě si vzdechl: „Věru, obávám se.“ Nahlas pak dodal: „Rcete, pane Doubravský, zda-li vám mohu povědĕti, čeho nevím?“

„Nuž tak jen vyhledněte, čerstvě, prosím vás,“ pobádal ho Jaroslav snažně; „sice odjedou a pak se na vás budu hněvat.“

Střemšinský pohledl skrze okénko, spíše aby učinil požadavku člověka dle domyslu svého ztřeštěného zadost, než ze zvědavosti; dostřehna pak povozu, jejž vranci do dáli unášeli, vypukl v smích a pravil:

„Teď vám mohu právě tolik říci, jako dříve; měl jste mne vyburcovat, než k nám dojeli, teď je pozdě.“

„Ale nebylo pozdě!“ durdil se Jaroslav, jako by byl od odpovědi spasení očekával; „nebylo pozdě, jen kdybyste mi byl chtěl učinit po vůli, když jsem vás za to prosil.“

Střemšinský se usmál a poklepal mu na rameno, řka:

„Vždyť není ještě vše ztraceno; mně něco napadá. Neviděl-li jsem dámy, viděl jsem kočár a zdá se mi, že . . .“

„Kdo, kdo to byl?“ vskočil mu Jaroslav do slova.

„Možno, že se dovíme, až přijedem na K—.“

„A kočár?“

„Byl náš panský; seděly v něm jen dvě ženštiny?“

„Mimo kočího na kozlíku a sloužícího v zadu.“

„Tedy to nebyl nikdo jiný, než naše milostivá vrchnost, jež se ubírá na čas do Prahy, odkud se s panem baronem, tam právě meškajícím, po čase vrátí.“

„Ale ta dívka . . .“

„A co vám do dívky? Náleží vám?“

„Kdyby mi náležela, ptal bych se vás, kdo je?“

„Vyt si počínáte jako učitel, jemuž žák musí odpovídat.“

Nyní se Jaroslav zarazil a Střemšinský patrně viděl na jeho tváři, že lituje svého nakvašení, pročež mluvil usmířen dále:

„Mohl bych se nyní vším právem rozhněvat a mlčet jako ryba, nechávaje vás co obět nezkrocené vaší zvědavosti. Povím vám však, abychom hned na ponejprv vody před sebou nekalili, co soudím, kdo as ve voze seděl.“

„Prosím!“ vynutil ze sebe Jaroslav, bera Střemšinského za ruku.

„Byla-li dívka ta bledá, černooká a černobrvá . . . .“

„Ano, pravý obraz toužebnosti, oko co předsvětová noc temné a v něm křížující se blesky,“ vyhrkl Jaroslav nadšeně.

„Přestaňte, tomu nerozumím! — Měla-li široký klobouček na havraních, prostých kadeřích . . . .“

„Ano, roztomilé kučerky po bělostné šíji.“

„Tedy to nebyl nikdo jiný, než slečna Eufrosina, jediná dcera barončina, s ní samou.“

Nevím, jak by se byl Jaroslav tvářil po vysvětlení tom, kdyby se byl dostavník právě nezastavil a vozka, otevřev dvířka, nebyl zavolal: „Jsme v Sendražicích! Pánové, vylezou — budu prosit taky o ňákou diškrecí!“ Zároveň s ním se objevila roztomilá hlavinka ve dveřích.

„Tatínku, tatínku! slez přece honem!“ bylo slyšet do vozu a hlavinka pohledla znovu do vnitř. Hned se však schovala, zpozorujíc, že mimo očekávaného otce ještě někdo přijíždí.

Střemšinský slezl a po vřelém uvítání dcery a manželky obrátil se k Jaroslavu po-

někud zaraženému, vybízeje ho, aby sedl do kočáru, na ně již čekajícího.

Bylt on správcem na K—ském zámku, a pro nastávajícího informátora do Prahy odeslán. Náhoda tomu chtěla, že Jaroslav musel usednout vedle dívky.

„Dávej mi na toho panáčka pozor, Gábinko,“ popichoval Střemšinský, „aby ti nevyskočil z vozu; měl to nedávno chut učinit, a k tomu ještě mne dříve vystrčit před sebou.“

„Což je ten pán tak nebezpečný?“ tázala se dívka usmívavě.

„V skutku! jak uvidí ženskou tvář, pominou ho smyslové,“ poučoval Střemšinský.

„Nuž, to by se bylo muselo již stát; vždyt přece nás nebudeš čítat k mužským!“

„Ano, zapomněl jsem,“ ponapravoval se Střemšinský; „ne každá tvář ženská jej tak pomate . . . . tak bledý obrázek toužebnosti, černě obrvené očko, temné co předsvětová noc a v noci té křižující-se blesky . . . .“

Jaroslav při slovech těch hořel na líci.

„Tatínku, ty najednou počínáš básnit!“

„A nesluší mi to, což? Všemu jsem se naučil ve společnosti tohoto panáčka — pana Jaroslava Doubravského; skoro bych vám byl zapomněl představit učitele mladých pánů.“

„Tedy ten pán též básní?“

„Nevím, ať se vyzná sám,“ — prohodil Střemšinský.

Jaroslav seděl jako na řeřavém uhlí, a vida, že se na jeho odpověď čeká, pravil:

„Slečno, panu otci vašemu nedá právě minulá hodina u svědomí pokoje; pravil mi sice, že mi odpouští to pohoršení, jež se mnou stalo za spánku jeho, když . . .“

„Když okolo nás jel andílek s černě obrveným očkem a. t. d.“ — pokoušel zas Střemšinský.

„Ano, když jsme potkali povoz, v němž seděly dvě dámy . . .“

„— a panu Doubravskému chytlo mžiknutím srdéčko, tak že mu pomátlo smysly a řeč —“ dodával Střemšinský.

Jaroslav si po těch slovech skutečně v nesnázích tak počínal, jakoby byl chtěl vyle-

tět z vozu, z čehož následovalo, že správcova rodina vypukla v smích. Jen správcová kárala manžela i dceru, řkouc:

„Vyť se mi krásně chováte k panu Doubravskému; nebude jiné pomoci, než abych ho pojala v ochranu svou.“

Gabriela však pojmouc jinocha za ruku, v jejížto žilách cítila bouřné proudění krve, nedbajíc výstrahy ozvala se položertem:

„Pan Doubravský se zdá být nemocen, a já bych soudila, kde as nemoc jeho vězí. Netrpíte na závrať?“ — smála se. — „Znám se v léčení! Chtěl-li by mne pán přijmout za životního lékaře, naději se brzkého uzdravení. Nedívejte se tak podezřivě na mne; náhled můj není tak odvážlivý: známť já ty lidičky z města!“

„Znáte je?“ — zpamatoval se Jaroslav z nesnází svých. — „Možno, že se též mýlíte.“

„Člověk bludům podroben, možno, že i já se ve vás mýlím; leč dovolte, šel jste rád z Prahy?“

„A což ti na tom záleží, všetečko?“ plísnila ji správcová.

„Ale, matinko, nekaz nám radosti!“ odpověděla dívka. „Vždyt my si s panem Doubravským porozumíme.“

„Nuže, pane kandidáte, jdete rád nebo nerad?“

„Rád i nerad.“

„Rozumějte mi lépe; ráda bych věděla, zdali bych vám netrefila do noty s písničkou: Ach, není tu, není . . .“

„S chutí bych zpíval s vámi, a předce byste neuhodla.“

„Snad bych uhodla; dříve ale musím věděti, kdo byl příčinou, že jste chtěl otci vyskočit z dostavníku.“

„To já ti mohu povědět,“ mísil se Střemšinský do řeči; „neodjela dnes paní baronka?“

„Odjela.“

„V kočáře s černým spřežením?“

„Tak jest.“

„Tedy má slečna Eufrosina ten hřích na svědomí.“

„Tys mne, tatínku, přesvědčil, že jsem se v panu Doubravském mýlila; či jste dlíval, pane, ještě kdes mimo Prahu?“

„Nikde, leda o prázdninách doma.“

„A znáte slečnu?“

Jaroslav neodpovídal; oko jeho těkalo do dálky, a bylo vidět, že je v nesnázi o odpověď.

„Mluvte přece!“ — dotírala Gábinka. — „Znáte slečnu — ano, neb ne?“

„Ano . . . i ne!“

„Tatínku, pověz pak mi, co si mám z obého vybrat. Už se zas domnívám, že —“

„Čeho pak zas? ty neupokojitelný vyzvědači!“ smála se správcová.

„Že pan Doubravský na mysli churaví. Ani mi neví povědĕti, zda-li slečnu zná aneb ne!“

„Mějte jen strpení se mnou,“ prosil Jaroslav, „abych vám srozumitelnější odpověď dáti mohl. Neklame-li mne zrak a nějaký vnitřní hlas, tedy jsem ji viděl dnes podruhé;

jednou v Praze a dnes na cestě: je v tom něco podezřelého?“

„Podezřelého skutečně při vaší duševní nemoci.“

Jaroslavovo oko utkvělo pátravě na Gabriele, kteráž dostřehnouc toho prostě k němu pravila:

„Nemyslete, že bych usilovala se vám do tajností vkrádat, kdybych vás nezamýšlela léčit. To vám ale povídám, že příležitostně musíte s barvou ven. Jsem té naděje, že se mnou pak budete spokojen; neb se domnívám, že nás tak brzo neopustíte.“

„Aj, vyt musíte být, slečno, své věci velmi jista, že tak určitě mluvíte! Kdopak mi as odtud zabrání, když se mi tu nebude líbit?“

„Měl byste to svědomí, vše naše očekávání sklamat?“

„To ještě! Kdopak ode mne co očekává? Pan otec? Ten již z očekávání vyléčen — o jiném zde nevím . . .“

„Ošklivý člověče!“ kárala ho Gabriela, stavíc se uraženou. — „Já ničím, pan Beneš

ničím . . . teď věru nevím, v které škole dvornosti jste byl vychován!“

„Svět jmenuje často i lež zdvořilostí,“ vykládal Jaroslav — „jste vy též jeho náhledu? Mluvil jsem k vám docela přímě a shledáte, že úlisnost není ctností mou; vás jsem neznal a soudil jsem, že vám na mně bude velmi málo záležet.“

„Věru upřímná zpověď, jen že skorem rovně tak nezdvořilá, jako dřívější vyznání. A pan Beneš?“

„Na Beneše se těším. Od něho očekávám smíření ve svých nahodilých rozporech.“

„Tak, tak! jen pokračujte,“ dráždila ho Gabriela — „nebylo dost na nezdvořilosti, i nešetrně se k nám chcete chovat. S kým pak již hodláte vejíti v spor? To přinášíte s sebou kalých náhledů o nás.“

„Především mi musíte zodpovídat otázku, než budu dále mluvit. Přicházím k vám, vlastně na K— co zcela neznámý a tudy jsem nevěděl, jak na vás vražit budu; jsem poněkud pessimistou a připravoval jsem se na nej-

horší— Budu mít přístupu do rodiny pana Střemšinského?“ obrátil se s otázkou k tomuto.

„Od rána až do večera,“ smál se správce; „v noci by to bylo neslušné.“

„Tedy musí ono podotknutí o sporech platiti pouze o mně samém; Beneš mne zná a ví, jak uchlácholit častou nespokojenost mou.“

„Tedy zamítáte mou pomoc lékařskou?“ tázala se Gabriela.

„O nikoli, nýbrž za ni snažně prosím — nebude-li mi spíše nebezpečnou.“

Gabriela neodpovídala; na tváři jí však bylo patrně znát, že se jí obrat ten v řeči Jaroslavově nemile dotknul. Leč v tom zahrčel kočár na dláždění v nádvoří K—ského zámku a Jaroslava vítala upřímná náruč přítele Beneše.

5.

V té naší zahrádce
Plno růží květe,
Ale pro mne růže
Není v celém světě.

Národní.

Odpustíte, moji drazí, jestli vás seznámím s Gabrielou poněkud více.

Je poněkud již parné odpoledne červnové; příroda začíná již zakoušeti vedra, bujarosti jí odjímajícího, a leckterý lupínek, dříve svěží a zelený co brčál, smutně svěsil hlavu, toužebně čekaje večera, aby se vymknul ze vře-

lého objetí slunečních paprsků a vztyčil znovu šíji svou.

Na jižní straně zámku kvete nesčíslné množství růží, od nejjednodušší měsíčky až do nejbujnější stolistky; jedné z nich však, která v stínu ukryté besídky si hoví, nevyrovná se žádná z družiny té. Jen se podívejte na ten útvar dívčí svěžesti a kyprosti, jejž jednoduchý šat letní není s to obmezit — podívejte se Gabriele do snivých oček, na krásné jasné čílko, na to kvetoucí líce, na ten pohyblivý šelmovský ret, a budete asi číst, jaké as myšlénky se jí v duši snují. Před sebou má na zahradním stolku rozložené listy — snad listy milostné, psané rukou . . . Nejsou to sice listy milostné, ale jsou přece psány rukou Jaroslavovou, a dívka zdá se tonouti v obsahu jejich. Ten mráček, jenž přelétne časem hebounké čílko, nedá souditi na listy vyplynulé z roztouženého srdce — ano, teď skorem nevole se značí v tváři její jindy tak milostné. Tiché „A to on psal!“ vyvinulo se jí z úst, když byla spěšně vše přešla. Sklonila hlavinku na

dlań a zabrala se opět do obsahu listů, jež na způsob denníka popisovaly příteli Jaroslavově veškeré dojmy, které se vkradly do duše jeho za krátkého pobytu na K—. Nemilou náhodou je zapomněl v besídce, a zvědavosti dívka sotva kdy odolá. Gabriela je vzala a čtla — že ne k prospěchu Jaroslava, povím brzo. Psal on osamotnělým se cítě poněkud nevrle a všechen rozpor se samým sebou tam líčil poněkud křiklavými barvami. Gabriela pak netušíc dosud skvělé stránky povahy jeho, utvrdíla se v předsudku svém, že, jak se často žertem vyslovila k Benešovi, Jaroslavem ji škádlícímu, pro ni a pro něho se nezelená myrta.

Leč zabíháme daleko; nutno dříve objasnit právě prchlou minulost aspoň několika slovy.

Jaroslav nalezl po příští svém vše připraveno, co k ubytování třeba. Panský důchodní, přítel jeho Beneš, o vše pohodlí se postaral. Nevím, zdali náhodou nebo úmyslem vyhledal proň přívětivý byt s výhlídkou přes zámecké sady do modrých štítů hor, nalezající se v

témž průčelí, kde správec s rodinou svou bydlel. Tím se stalo, že v zaměstnání prázdných hodinách se stal denním hostem jeho a provoditelem při večerních procházkách. Brzy mizela mez ním a okolím jeho přísná odměřenost v chování, den ode dne srůstaly mysli všech v jediný celek, jehož středem Jaroslav se býti viděl. Vespolná výměna myšlének přičinila k tomu nejvíce, že jeden seznav snažení druhého, v něm jej podporoval radou i skutkem.

Povaha Jaroslavova se klonila k bystrému pozorování a zvědochtivosti; to ho přivedlo brzy k náhledu, že v rodině správcově tklivý duch rodinné přítulnosti nevane. Shledal, že správcová, ve všem žena rozšafná, ke Gabriele nejeví při vší péči mateřské onu vroucnost, jakáž obyčejně matku k dceři víže. Přičítal to nevšední vzdělanosti Gabriely, že snad dobře nepůsobí na prostou mysl správcové, a chování této někdy až příliš úzkostlivé k dceří jej utvrzovalo v domnění tom. Gabriela pak lnula se vší vroucností jaré duše k paní Střemšinské

a byla by jí, jak říkáme, pomyšlení učinila. Od Gabriely samé dověděl se, že outlé mládí prožila v dívčím ústavě a teprv valný čas po usazení Střemšinského za správce K—ského statku, vrátila se do lůna rodiny, k prsoum matky, již dříve sotva dle popisu znala. Svěřila se se vším, co věděla. Jaroslav však zaslechl lec-které slovo mezi obyvateli K—skými, které vrhalo tajemné roucho na poměr správcovy rodiny, leč rozcházelo se mu málo o řeči lidí, jichž cenil dle vlastní zkušenosti. Beneš, jsa nejmladším z úředníků K—ských, nemohl mu též podati jasného světla, pročež konečně, ač nerad, upustil od pátrání po věci té. Zato však přilnul tím vřeleji k rodině, jež přání a potřebám cizince od prvního setkání vždy s ochotou vyhověti hleděla. Bystrý, vzdělaný duch Gabrielin, žertovnost a vůbec celý vnadný zjev její provodily nad ním brzy skoro neobmezenou vládu, jíž on se zponenáhla poddával, netuše, že zásadám svým se vždy více stává nevěrným. A Gabriela čítala velmi obeznale v oku jeho.

Vratme se ale raději do zahrady. Gabriela prošla již valnou část listů těch, když dvířka zahradní zavrzla a Jaroslav se objevil na chodníku k besídce vedoucím. Spěšným krokem bral se ku předu. Gabriela v rozpacích nad nešetrností svou nevěděla si v prvním okamžení co počít; brzy pak se zpamatovala a položivši listy na místo, kde ležely dříve, vystoupila z besídky, právě když Jaroslav k ní docházel.

„Bezpochyby jste tamty listy zapomněl,“ — pravila po zběžném pozdravení — „na takové věci máte být opatrnějším, neboť se jimi přátelům svým sotva zavděčíte, dostanou-li se jim náhodou do rukou.“

„Gabrielo, vy jste . . .“

„Četla jsem, a byla bych uspokojenější, kdybych byla nečetla; neprozřetelnost má vede trest v patách za sebou.“

„To bylo neslušné!“ káral Jaroslav.

„Neslušné sice, leč už se stalo,“ — pravila ona pichlavým hlasem. — „Doufám, že si na mne nebudete muset více stěžovat příteli svému,

neb vás následkem čtení toho chci žádat, abyste ve společnosti mé nemařil času, dle vlastního výroku vašeho tam v listu vám nenahraditelného.“

Jaroslav právě zamýšlel trpce se proti dívce ozvat; uslyšev však slova její, cítil, že z nich jen uražené přátelství mluví. Přistoupil ke Gabriele blíže, podával jí listy se stolu vzaté a tichým hlasem pravil:

„Gabrielo! čtěte to úplně; neb podle vašich slov jste asi četla velmi zběžně a částečně. Najdete-li pak tam co křivého, hotov jsem podstoupiti trest, jejž jste tak příkře nade mnou vyřkla.“

Chvilku váhala dívka; pak přijmula listy a vroucně mluvila k Doubravskému:

„Budiž tedy smír mezi námi, Jaroslave; slibte mi ale, že nikdy víc nebudete psát tak trpkými slovy o nynějším životě svém. Či žádáte více, než vám pouzí lidé podati mohou? Provinila jsem se já, neb otec, neb matinka v čem proti vám? Náhledů, v nichž jste vyrostl, nejsme my příčinou; pochopuji, že vám zde někdy

teskno, leč sám jste se vyznal, že proti tomu neduhu nalezáte u středu rodiny naší dostatečného léku. Pochopuji, že neznámá mi touha vás pudí v nekonečné dále za těkavým, nestálým cílem. — Nevzdorujte mi“ — pravila, když Jaroslav několika slovy odpíral — „vím, že zde nenalezáte, po čem v nejhlubší duši prá-hnete: ale nežádejte nespravedlivě od nás, abychom dali více než máme. Přátelství naše je chudý patron, zvláště přátelství mé.“

„Gabrielo, netrýzněte mě tímto způsobem,“ odpovídal Jaroslav na slova ta. — „Nebe i peklo spočívá v každém slově vašem. Vám jsem se svěřil a myslím, že patřičně čtouc listy tyto, nemohla byste soudit křivě o mně.“

„Zapomínáte, prosím, že jsem ženou, a tolik jste již zkušenosti nabyl, že sa-molibost a marnivost nevyhostíte ze srdce ženy až do posledního stínu.“

„V tom se arci mýlím; neb jsem předpokládal, že tato škodlivá pára neslabí bystrý hled duše vaší. Proto jsem mluvil k vám, jak mi obraz o vás utvořený mluvit velel k příteli;

mluvil jsem, jakbyste vy ode mne žádala: zřejmě a přímě.“

„Ano, tak tomu; listy ty, v nichž nás příteli líčíte, nejsou však psány mně; a tu jste měl přece bráti ohled.“

„Ohled jsem vzal — leč zapřít jsem věrnému srdci přítele nemohl, že to, po čem jsem tak vroucně toužil, konečně nalezeno a že cíl té tužby tak příkře vzdoruje snahám mým: ano, vězte, Gabrielo, o vzdorech vašich a o srdci svém jimi stísněném jsem musel pohovořit, jinak by mi bylo pod city těmi podlehlo.“

„Pane Doubravský,“ mluvila dívka smutně. „musela bych být velmi lehkomyslnou, kdybych slova vaše vykládala v ten způsob, jakého vy si přejete, a děkuji šťastné náhodě dnešní za výstrahu mi danou. Vy chováte ve svém vřelém srdci ideály, jimž svět bytnosti upírá a jichž dosíci vám sotva bude možno. Nepokládejte mi za zlé, jest-li i já mínění své zřejmě vám pronesu. Jistě mi přisvědčíte, že znám sebe lépe, než vy, a proto vím, jaký rozdíl mezi mnou a domyslem vaším o mně.

Nikdy, slyšte dobře, nikdy nebyla bych s to, abych úplně uspokojila vašeho ducha plameného a splnila všechny požadavky, jichž on by postrádal; cesta, jež se vám tak snadnou a skvělou býti vidí, vede k záhubě vaší i mé. Budete hledět urychliti zkázy naší vespolné? — Zdají-li se vám slova má přísná: zanechte důkazu časům budoucím. Nyní pro Bůh, ustaňte!“

Kvapně pronesla dívka poslední slova. Bylo patrno z celého objevení jejího, že s velkým přemáháním kryla boj, jenž v prsou jí zuřil; s pohledem vroucnosti plným podala chvějící se ruku Jaroslavovi, zanechajíc mu, jakoby ku škádlení, růžové poupě, jež s ňader svých sňala, a odkvapila do zámku.

Dlouho stál Jaroslav na místě, oko neodvratně upíraje k zemi; v sluchu mu šumělo poslední slovo dívčino: „Ustaňte!“ Teprv pozdravení přišedšího k němu Střemšinského probudilo jej ze zamyšlení. Provodil ho, jak obyčejně, při večerní procházce do polí.

6.

Jestże to ból, lub roskosz? gdy czuję ściśnienia
Twych dłoni, kiedy z ustek zachwicę płomienia,
Luba! czyż mogę tomu dać imie cierpienia?
Ale kiedy się łzami nasze lica zroszą,
Gdy się ostatki życia w westchnieniach unoszą,
Luba! czyliż to mogę nazywać roskoszą!

Mickiewicz.

Večer přišel a nalezl Jaroslava po dnešní rozmluvě s Gabrielou poněkud malomluvného u středu rodiny Střemšinské. Starý pořádal denní účty, jak v ten čas dělával, a nemluvil. Zponenáhla ztichlo vše a každý sledoval jen svou myšlénku. Teprv když správec učinil povinosti své zadost a po obličejích přítomných se rozhledl, plísnil je pro chování toto:

„Což vám jazyk uschl, aneb se cvičíte v mlčelivosti? Totě přece k nevydržení! Kdož slyšel, že u starého Střemšinského bývá ticho, jako v kartuzské celi?“

„Tatínku, nechtěli jsme tě vytrhovat z práce,“ namítala Gabriela nesměle.

„Aj, tedy má práce tím vinna! Jak pak dávno tomu, co překážíte práci mé hovorem svým? A vy, pane Doubravský, byste přece měl okazovat, že jste žil v městě; obyčejně ti panáčkové z města nemívají ústa na půl kola, a dotíravost, časem i drzost, pokládají za ctnosti dospělejší mládeže.“

„Možno, že se panu správci událo, setkati se s podobným obrázkem městské švarnosti junácké,“ smál se Jaroslav. „Já jsem měl málo příležitosti přiučiti se těm mravům.“

„Neškodilo by však,“ vpadla mu správcová do řeči, „abyste nám o té nynější Praze a jejím lilučném životě něco pověděl; nebo vím, že od těch dob, co jsem se z panny komorné stala paní správcovou neprozřetelným

zahleděním-se do jistých svodných očí, musela se Praha z rub na vrub obrátit.“

„Dle mého mínění sotva; lidé ostanou vždy lidmi, z vad svých nevybřednou a v ctnostech nepokračují. Ano naopak, čím skvěleji se Praha budovami nádhernými šňoří, tím bídněji to vypadá se životem tamějším; všude cítit zpukřelost . . .“

„No, jen mi nezačínejte jako Jeremiáš nad zříceninami Jerusalemskými! Tak zle to sotva vypadá,“ odpíral mu Střemšinský.

„Aspoň ne tak, jakby to vypadat mělo a mohlo. Kdybych měl posuzovati svět podle úkazů, jaké se mi tam stavěly před oči, zoufal bych nad pokrokem člověčenstva. Praha není sice víc světovým městem, ježby mělo hlasu v koncertu veřejných událostí, ale i v ni se zrcadlí pospolný život národů a jsou to divné protivy u porovnání.“

„Jsem špatný diplomat, pane Doubravský,“ osvědčoval se Střemšinský; „avšak se mi zdá, že bych náhled váš poněkud obmezil.“

„To učiním i já sám, poněvadž jsem ještě

nedomluvil. Nemýlím-li se, vyrozumíváte ze slov mých, jakobych mluvil o politických poměrech. Nikoliv, můj drahý! Narážel jsem na duševní život, na život vědecký, na snažení umělecké, které se straní veřejnosti.“

Střemšinský svědčil povážlivě hlavou. Gabriela pak roztomile se usmívajíc, pokleplala Jaroslavovi na rameno a pravila:

„Pane Doubravský, říkává se „dlouhé vlasy, krátký rozum,“ a vy byste mohl snadno k podobnému o mně úsudku dospět, kdybych počala se svými náhledy se tasit. To však vám nemohu pomlčet, že i Praha má spravedlivých nároků na pozornost ostatních měst. Nechci mluviti o dějepisu minulosti, i kronika, časem bídná, nynějších dnů jest toho dostatečným svědkem. Praha vydává světu muže, kteříž kladou otěží na váhy mezinárodních poměrů, ona se honosí státníky i učenci, již ve středu jejím vyvinovali ducha k činům budoucnosti. A myslím, že ve vyvinování tom dlužno hledati páky, jež pozdějším pozorovatelům sběhu veřejných událostí navždy ukryty zůstávají.“

„Pomalu, lidičky!“ smál se Střemšinský. „Nejsme v žádném zákonodárném sboru, abychom se pronášeli o takých věcech. U mne si vydobude největší vážnosti, kdo dovede sám život svůj upravit dle moudrého náhledu a veřejných událostí si všímá jen potud, pokud se jeho vlastních poměrů týkají.“

„Tatínku, toť bys musel jednomu každému vytýkat meze činnosti až do podrobna, a přece bysi s náhledem svým a dobrou vůlí nepostačil.

„Pozoruji,“ kýval Střemšinský hlavou „a to zvláště u tebe.“

„Nehorši se, tatínku, že ti odporuji,“ omlouvala se Gabriela. — „Ve mně se to ozývá, a já musím s myšlénkou ven. Či jsi mne tak neučil?“

„K upřímnému slovu jsem tě vždy měl,“ ponapravoval se Střemšinský; „ale i k rozvaze, bez níž upřímnost se nejčastěji mine se zamýšleným výsledkem.“

„Pane Střemšinský, Gabriele nesmíte klást meze v rodinném hovoru,“ pravil Jaroslav

„kdybych i já k vám v zevnějším postavení nenáležel. Že duše má souhlasí s vámi, buďte ubezpečen. Náhled, jejž byla Gabriela pronesla, jest i náhledem mým, neboť jsem toho přesvědčení, že mnohé události, jež světem hýbaly, byly výsledkem okamžitého vražení, nahodilého vtisku a nikoliv následkem dlouhého hloubání a přemítání. Rodinný život koryféův lidstva je velmi v temnu a dějepisectvo dosud nevalně si ho všímalo; a přece z poměrů rodinných, z poměrů pospolitých nepatrného časem kruhu vyplývalo často blaho, šklebil se často zmar na celé národy.“

„Tak, tak, pane Doubravský!“ — kabonil se správec — „jen ji ještě utvrzujte v jejích nezpůsobech, to se dočkám velkých radostí na ní.“

A vkládaje papíry do postranní skříně u psacího stolku dodal:

„Musím ještě za jednou povinností se ohlednout a vy můžete mudrovat dále, abyste byli hotovi, až se vrátím.“

Stejně s ním zdvihla se paní správcová,

aby dopatřila na hospodářství. Gabriela pak přisednouc blíže k Jaroslavovi, pravila:

„Ani nevíte, pane Doubravský, jak mne baví tajné ty stránky lidského dějepisu; vždy se mi zdává, jakoby to nejzajímavější z veškerých dějin, tajné ony páky zevnějších světem otřásajících událostí byly na vždy lidskému oku skryty a že třeba velkého, duchaplného věštce, aby nadšeným hledem vnikl za záclony lidského srdce a důmyslem svým vynesl tajné nitky lidského konání na denní světlo.“

„Máte pravdu, drahá Gabrielo! I v mé duši děje se cos podobného. Nezazlete mi, sáhnu-li po podobenství poněkud neobyčejném. Mně se vidí dějepis co cudná vznešená panna, plná vnad a lepostí — a při tom poloskrytých kouzel, jež oku našemu jen skrze pronikavou roušku se jeví v magickém polotemnu. Rumění cudnosti a studu vystupuje jí na velebné čelo, kdykoliv badatel který se opováží odhaliti tu nejmenší část prosvitavého roucha toho a drobnohledem sleduje odhalených skrytostí.

A jen smělému odvážlivci dovoleno upříti pátravý hled na lepovárnost i částečný brak krásného jejího těla. Z úsměvu neb z přísné tváře děvy té rozvádí on důmínky své, a musí to být vyvolenec vznešené panny té, který smí vyjevit, co v ztajené hodině milosti mu bylo dáno zříti. On se musí pak často vrhnout v pevné brnění, které by ho dovedlo chrániti proti útokům nízké chatry, kterými jej milenka jeho škádlí a kterými ho pobouzí k dalším a vždy rozhodnějším kročejům na dráze začaté. A skvělá vítězství sledují činy jeho; neb mečem planoucím v boji tom jest mu světlá, zářící pravda — ach, pravda . . .“

Gabrielino oko zářilo při výmluvných slovech přítele nevýslovnou blahostí a když poslední slovo takřka jen dechem pronešené doznělo, vrhla se rozčilená dívka v náruč ctěnému jinochu. Pozorujíc však, že ji rámě jeho úžeji k sobě přivinuje, odskočila mžikem od něho nechávajíc ruku svou v pravici jeho. Oči jejich utkvěly v tklivém pohledu na sobě. Pohled její zdál se odprošovati příkré odpole-

dní chování; pohled jeho však svědčil o jediné myšlénce, o jediném citu, ovládajícím celou bytost jinochovu.

Po valnou chvíli nerušili nastalé ticho pokračováním v hovoru svém. Nejprvé ozvala se opět Gabriela sklopivši oko k zemi.

„Kýž já jsem mužem, kýž jsem smělým, důmyslným mužem! Pak bych pochopovala cíl, jenž v mlhavé dálce se mi stává nejasným; slabé, chvějící-se dívce však nutno podkládati se náhledům vašim, mužové, a obdivovati se drahám, jež měříte mocným duchem svým. Vyt toho sotva chápete, jaké meze kladeny jsou u vyvinování dívky; a ty meze ouží tělo, ouží ducha jejího tak, že se nedivím, když v nich zakrní v trpaslíka. Běda dívce, jest-li se jí dostalo poněkud samostatného ducha; život její stane se řadou bojů ničících všecku pozemskou slast života. Jaké zbraně pak jí dovoleno užívat? — Z veřejného života vyloučena, odkázána jest na život vnitřní, na život citu — bohužel, pak obyčejně musí sáhnout po lsti, musí vymýšlet ouklady, musí vás

klamat. Leč i to nám ženám výhodou, neboť sladce a bezpečně se odpočívá po boku muže, k němuž zírá vše okolí s vřelou úctou.“

„Ano, blažen muž, jehož skráně ověnčila bohyně slávy lichotivým vavřínem; blaženější však onen jinoch, v ústraní k výši se pnoucí, po jehož boku se kráčet odhodlala bytost s ním stejně cítící, dostupná kráse, schopna, aby pojala vznešených záměrů jeho.“

Ustal a oko jeho hledalo zrak Gabrielin. Tato však vyprostivši ruku svou, potutelně se usmála a kárala toužebný hled jeho sarkastickými slovy:

„Proč olupujete mysl mou o řídký ten mír, jejž do ní vnésti znáte, přimísením do něho trpké příchuti světství, Jaroslave!“

„Gabrielo, což vám mám upírati nejkrašší perly, jíž se srdce lidské honosí, mám vám upírat něžného, dívčího srdce dostojného soucitu? — Bůh mi svědkem, že . . . .“

„Ne tak, pane Doubravský,“ vskočila mu Gabriela do řeči a na slovo „pane“ kladla důraz, „pro taková slova sluch můj ohluchl.

Proč zabíháte do jiných oborů? Či jste zapomněl, ze jsem pouze vaší přítelkyní, nikoliv že nechci . . . .“

„Jen vyslovte to slovo, Gabrielo!“ naléhal Jaroslav.

Dívka však tušíc, že by hlasu, jenž se jí v srdci ozýval, neodolala, zapýřivši se uskočila do vedlejšího pokoje, ana právě paní Střemšinská s manželem se vracela.

Dlouho do noci trval ještě hovor prostých vroucích lidí těch, až je hluk dvanácté se zámecké vížky, co hlas strážného ducha do klidného kraje se nesoucí, zpamatoval a přiměl k přání dobré noci.

Za chvíli se ozvala snivá píseň, provázená jemnými zvuky kytary z okna Jaroslavova. Pělt on polohlasně lásce své „dobrou noc!“

„Vzleťte vzhůru, moje zpěvy,
K hvězdnatým těm výšinám,
Hlaholte v ten světa chrám
Drahé jmeno krásné děvy.

Až se ve toužebném znění
Snese jeho ohlas k ní,
Tiché na mne pomyšlení
Snad v ní potom probudí.

Vdechnu ve vás, moje písně,
Všechny touhy, všechny tísně;
Snad se duši uleví,
V zpěvu až se projeví!“ —

7.

Ja, gdybym równie byl panem wyboru,
I najcudniejsza postać dziewicza,
Jakiéj Bóg dotąd nie pokazał wzoru,
Piękniejsza niżli aniołow oblicza,
Niżli sny moje, niżli poetów zmyślenia,
Niżli ty nawet — — -- oddam ją za ciebie.

Mickiewicz.

Blaze žila rodina správcova na K — v utěšeném lůně mateře přírody, nalézala ukojení všech skromných tužeb svých na jejích prsou. Do oddálenosti té zřídka kdy se zanesl hluk bouřného života městského. Řídké pak byly návštěvy cizích. Jaroslav v domnění, že nalezl novou otčinu v klidné domácnosti, odřekl se veškerých styků se zevnějším světem; žil

vědě a — Gabriele. Podivné jsou povahy lidí rázu Jaroslavova.

V prsou svých cítí zahrabánu věčnou touhu, věčnou snahu, a soudíce, že snadno světu, aby jim choutky jejich namanulé vyplnil, požadují od něho věci, proň nepochopitelné. Na ukojení jednotlivých přání neustávají; vždy vyšší a vyšší temena hor vábí peruti jejich k obnovenému letu — věčný boj a stálý při tom nářek: to jejich parolou. To, čeho dosáhli, co se konečně plání jich poddalo, odvrhují, a po čem práhli, nasazujíce pro to jsoucnost svou, tím opovrhnou, co nedostojným přívěskem sebe samých. Věru politování hodni jsou lidé takoví; pod ranami osudu často nezaslouženými stenajíce, zahrávají si samolibě s bolem svým a čítají chvíle trpkého odříkání za blažené doby života pozemského. Tento směr pak je neuchrání před protivami: i v slastech se kochajíce, neznají míry a tak se obyčejně stanou buď metlou okolí svého, neb mučeníky, jež ctí pozdní pokolení — dle toho, na jaké stanovisko je postaví ruka prozřetelnosti.

Bystrý duch Gabrielin v brzce dostřehl povahy této; ženy jemněji se dovedou vyznat v tajně spletených nitkách duševního života muže, třebas jim je ukrýval. Přesvědčení o pravdě pozorování toho ztrpčovalo jí mnohou hodinu v obcování s Jaroslavem prožitou, již by jinak co skvostnou perlu v schráni svých upomínek byla chovala. Kdykoli naslouchajíc vřelým a přímým slovům jeho, zavadila o myšlénku, že by měla budoucnost svou s jinochem tím sdílet, vždy se zachvěla slastí a při tom nevýslovným nesrozumitelným bolem.

Ze všeho, co viděla, nutně jí pocházela jistota, že Jaroslav dosáhna vyznání lásky, po kterém práhnul, srdcem oddávajícím se touze jeho pohrdne, jak mile sezná předmětu, k novým záletům ho vábícího. Pročež se pevně zakotvilo předsevzetí v srdci jejím, že nad vznikající svou náklonností přísně bdíti bude, a kdyby výsledkem, jejž budoucnost jí podá, obávání své marným býti shledala, pak — —

V podobném myšlení nořila se jednou za krásného večera duše její. V společnosti Ja-

roslava vystoupila na výběžek skaliny bočící se z postranního pruhu hor do údolí, zrovna naproti zámku. Tam bylo oblíbené místečko Jaroslavovo, kdykoliv ho vypudily těsné stěny komnaty do přírody. A v skutku je to skvostný rozhled odtud po krajině; hladina rybníku zde jako zrcadlo vražena do tříhraného, zeleného rámce; přejde-li se po krátké hrázi přes dřevěný můstek, vine se po patě hory vzhůru pěšina, jež pro kolmý svah stráně zábradlím opatřena jest. Pohodlně může po ní jen jeden kráčeti, takže protichůdci jen těsně se vyhnouti mohou. Pěšina pak vypnuvši se až na horní planinu, ztrácí se tam v divokém lese, táhnoucím se až na hranice. Zlaté blesky slunka v lůno černého boru se klonícího planuly v západních oknech zámeckých a vrhaly v blízku ráznější světlo po skaliskách různě na kolmé stráni sem tam rozvalených. Dol již se kryl poněkud temnějším zelenem, a sosny z něho vyčnívající zdály se povystupovati, aby ještě jednou dostřehly loučících se s nimi paprsků.

Jen ze dvora zámeckého šuměl ruch života, co zatím úval se měnil v lůžko kvítím okrášlené, do něhož bůžek snů k libému spánku ubírati se má. Štíty hor, do modré oblohy se pnoucích, ovinovala zponenáhla šedá mlha.

Ruku v ruce dleli Jaroslav a Gabriela na výběžku skály. Oko její, lehkou rosou zavlhlé, topilo se v kráse přírody; zrak jeho však míjel půvabu toho, ssaje do sebe obraz lepotvárné děvy. Po dlouhém zamlčení promluvila dívka smutným hlasem:

„Čím déle patřím na tu krásu v přírodě, tím více mi bolno u srdce; tato krása tak stálá, nezměnná, ten duch vanoucí z ní tak plný života — a to živobytí lidské tak vrtkavé, to srdce lidské tak změnné . . . věru závidím někdy hmotě určení a směr vyvinování jejího.“

„A té jednotvárnosti, těch věčných, dechem ustrnutí přimražených mezí též jí závidíte?“

„Závidím, ač pochopuji-li slov vašich. Kdež dokážete v přírodě jednotvárnosti? snad že květ květu podoben? O, ty činy lidské

mají do sebe více jednotvárnosti a sprostější jednotvárnosti, než úkony té tak zvané mrtvé přírody! Pohledněte na ně očima sklem důmyslu ozbrojenýma a pak seznáte, že se vždy točí kolem jedné osy, která se jmenuje sobectvím.“

„Vyť, dušinko, soudíte o životu našem,“ odpíral Jaroslav, „co filosof malichernostmi jeho přesycený, kterémuž svět nepodal ničeho mimo hořké příchuti k bádání. Nechápu, jak dívka, jež teprv do bran kynoucích jí rozkoší vstoupiti má, již odmítá všech výhod, kterých země pokolení lidskému poskytuje. Byloby to nad míru smutné, kdyby se měly činy lidstva kotviti v kalném moři samolibosti a sobectví.“

„Chcete mít důkazů?“ tázala se Gabriela, tváříc se tak, že snadno soudit, že Jaroslavu odporuje, jen aby ho přivedla do živějšího hovoru.

„Uspořte jich, prosím; neupírám pravdy v jisté míře výroku vašemu. Leč mezi devadesáti devíti nespravedlivými nezahlaďte jednoho spravedlivého.“

„A já bych vám chtěla dokázat," rozkládala Gabriela, „že byste i toho jednoho těžce nalezl. Pozorovala jsem velmi často v ouzkém hruhu svého okolí a shledala jsem, že více méně potouchlosti jest ve snahách jeho. Tomu pak připouštím, že se člověk šálí domyslem obětavosti své, kdežto přece aspoň ctižádost vnukla podnět k provedení činů. Těch skutků, ježto jedině z ctnosti vyplynuly, jest velmi pořídku."

„Tedy přece připouštíte jsoucnost jejich?"

„Připouštím," zněla odpověď, „neb jsem jí neupírala; jen s tím vyhrazením, že jich člověk nevidí den co den."

„Tím vzácnější, tím větší ceny jsou pak úkazové takoví."

„Není-li pravda, pane Doubravský, že by člověku snadno bylo tvořiti si na zemi již ráje, kdyby nestavěl vždy osobu svou v popředí, nestaral se pouze o choutky marnivého srdce a nezapomínal na poměry své co ouda velkého společenství i na povinnosti, jež proň z poměrů těch vyplývají?"

„Jako byste mi z duše mluvila!“ odpovídal vážně Jaroslav. „K blažené spokojenosti netřeba hrdých paláců a hromad zlata.“

„A klenotů, a šperků, a jiného harampátí!“ vyhrkla Gabriela v smíchu, již po valnou chvíli tajeném po řeči té. Neb celou rozmluvu svou obracela, jak jsme již pravili, jen k tomu cíli, aby mysl přítele zanítila vyslovením náhledů, jež nikoliv nebraly původu v přesvědčení jejím, a aby se s ním v dobrotě posvářila, což jí činívalo nemalé potěšení.

„Mnoho-li by tedy bylo asi nám třeba, abychom se cítili blaženými?“ tázala se v smíchu dále. „Dle výroku vašeho nebudou ty požadavky neskromné.“

„Neskromné nikoliv! Jen as tak vkusný domeček, na něm třeba pavillon,“ mluvil Jaroslav, přecházeje do dívčina tonu; „před ním nevelká zahrádka, v každém jejím rohu košatá lípa, pod ní sedátko, na sedátku ....“

„Mnoho, příliš mnoho! Jste poněkud již neskromným.“

„. . . na sedátku lepotvárná šlechetná ženuška —“

„K tomu malebný večer —“

„Již poněkud snivý nádech soumraku.“

„Právě po slunci západu, kde ono paprskem svým jen ještě štíty hor zlatí.“

„Jemný výdech vonných kvítků —“

„Zanášející ducha do jasných výšin —“

„Ruku v ruce —“

„Ret na retu . . . .“

Mezi tím přivinoval Jaroslav blouznící děvu úžeji k sobě, zároveň s pokrokem řečí postupujíc v jednání, a než se nadála, vřel ret jeho na korálových rtech děviných — — bylo po blouznění. Gabriela se vzchopila jako hadem uštknutá a do planoucího oka jí vstoupila bohatá slza co výčitka, že tak málo bděla nad předsevzetím svým, udržeti Jaroslava v odměřené vzdálenosti. Rty její se tiše zachvěly slovy:

„Jaroslave, proč jste mi to učinil!? Já byla tak šťastná, tak nevýslovně šťastná!“

„Buďte šťastnou i dále a učiňte též mne blaženým! Před vámi nyní celý můj cit odhalen: buď mne spaste, buď — zatraťte; já zpět nemohu.“

„A já ku předu nesmím! Či vydobyl jste si jiź jakého práva nade mnou a jednáním mým? Věřila jsem vám a klamala jsem se: z obrovského obrazu“ — mluvila s trpkou výčitkou — „jejž jste si v duši mé zkreslil, slil se mi před okem nepatrný pidimužík obyčejnosti s unylou tváří, mroucím okem a ve vzdechu se chvějícím retem — styďte se, Jaroslave, že vás žena musí kárati.“

„Smír, Gabrielo! smír; či mne chcete v okamžení zničit?“ mluvil Doubravský ouzkostně. „Uvážila jste, že k vaší bytosti jsem připoutal všechny naděje své a že zároveň s nimi klesne i duch můj?“

Gabriela stála nepohnutě; opět nabyla dřívější chladnokrevnosti. Nádra, jež se jí před chvílí vzrušením vlnila, oddychovala opět, jakoby v míru nikdy neporušeném. Jaroslav se nyní též vzchopil a co oko jeho utkvělo v

mrazivém pohledu na dívce, mluvil polo ve snění:

„Podivná ženo! což jsou tvá prsa kamenná? V obličeji tvém jsem spatřil všechny znaky ideálů svých a v srdci tvém ledovém jsem se zklamal!“

Jakoby bleskem uchvácen svezl se na drnové sedadlo; hlava mu klesla na prsa a on jako bez života seděl v úplné netečnosti.

A Gabriela? — —

Jakoby z outrpnosti sklonila se k němu a ovinouc mu rámě své kolem šíje, mluvila k němu dojemným hlasem:

„Jaroslave, zničte cit vznikající ve vás milosti ke mně, neb ho nemohu nikdy opětovat. Cením vás dle vaší hodnosti a vážím si vás; proto přijměte upřímné vyznání: nemohu vás milovat a nechci vás nešťastným učinit. Neviňte mne snad z hrdosti: kořím se duchu vašemu a jsem vrouci ctitelkou jeho; avšak při vší této vrouci úctě ostalo srdce mé vždy chladné. Šálit vás nesmím a láska z přesvědčení nepřichází; láska, které vy si

žádáte, vás zavraždí: odřeknutí a boj je vítězstvím vašim!“

Ponejprv v obcování s Jaroslavem utekla se dívka ke lži, nevědouc jinak uniknout doléhající na ni nutnosti.

A Jaroslav přijal výrok tento s odhodlaností, s úplným přesvědčením, že doufání jeho navždy shlazeno a čáka zmařena. Přivinul ruku její, z které právě zmar svých nadějí přijal, k srdci a skropil ji slzami. Gabriela mu jí neodpírala, nýbrž se slovy: „Buďte mi opět, ale jen přítelem!“ políbila ho v čelo.

V tom vykročil Beneš z mlází, které ho před zrakem přátel skrývalo a z něhož výjev proň nesrozumitelný pozoroval. Tím se Jaroslav i Gabriela zpamatovali, a když s přáním dobrého večera k nim přistoupil, setřeny byly již slzy, jež po líci obou kanuly. Neušlo mu však vzrušení, jež zakryti chtěli, a on z toho, co viděl, soudil, že blahá doba dorozumění, které si přál, konečně přišla; šprýmem a žertem hleděl rozjasnit zasmušené oči. Bohužel, že domněnka jeho byla lichá.

Oddělení druhé.

1.

Lica z bieli i czerwieni
Jak na wiosnę kwiat na gruszy,
Lub kdy wzgórza śniég popruszy
A świt ranny zarumieni . . .

Zaleski.

Krásný květ — a vedle hnusný červ.

Herloš.

Uplynuly asi čtyry nedéle po vypravovaných v předu událostech. Na K— stala se velká změna. Baronova rodina, jež zimní čas vždy v městě trávila, přijela po krátkém, za příčinou důležitých příčin předsevzatém pobytu v Praze opět na zámek a přinesla nový ruch do života našich známých. Přijela právě pozdě na noc, kdežto bylo na druhý den Jaroslavu

jeti s chovanci svými do Prahy, takže ani slušnou poklonu svou složiti nemohl. Teprv při návratu svém měl být, ačkoliv dávno vychovatelem, uveden k paní baronce, která od manžela svého mnoho chvalitebného o něm slýchala; neboť si byl Jaroslav naklonil přízeň baronovu přímostí a náhledy svými již při prvním setkání, a svědectví jiných uspokojilo úplně starost otcovu o vychování dítek jeho. Při odjezdu dostal Doubravský od nčho vzkázání, aby v Praze bez potřeby nemeškal a hleděl se co možná nejdříve vrátit na K—.

Těžko by bylo uhodnouti, jak naň působilo vybídnutí to. Kdoby byl mohl včerejší večer nahlédnouti do tajných skrýší duše jinochovy, jistě by nám přisvědčil. A Gabriela? — Když Jaroslav odcházel z kruhu rodiny její, v žertu mu přála dlouhého meškání v Praze, aby prý měla nějaký čas pokoj. Jaroslav ale sedaje ráno do vozu zahlídl hlavinku její v postraní okna, kterak mu kyne na rozloučenou.

Politování hodný byl stav jeho za posledních dob; nesmělť věřit vlastnímu přesvědčení. Hleděl na Gabrielu co na ztracený ráj svůj; přátelství její bylo mu co vůně růže v rakvi usvadlé, která ho pamatovala na hroby pohřbených ideálů. Budeme vidět, kterak padla nová jiskra do hrobů těch a vyrvala jim poklady jejich, v nový vznítivši se plamen a probudivši jinocha z ovládající ho vlažnosti ke všemu životu.

Dávno již dozněl na nádvoří hrkot koles, jež odnášely Jaroslava s dvěma nadějnými chlapci po Pražské silnici. Shromážděná čeleď postávala sem tam a vypravovala noviny posledních dnů; nezdála se mít dnes právě mnoho chuti k práci, neboť byla to nevšední událost, když vrchnost se okázala na panství, a takořka sváteční den. Tu obyčejně, kde kdo byl, sešel se k slavnému uvítání příchozích, jejichžto vlídnost k poddaným každému dítěti známa byla a jejichžto lidumilnost na-

hrazovala surové jednání leckterého hejska, který si „panem kancelářským“ přezdívati dával. Baron byl pravým přítelem lidu a znal vyhověti potřebám jeho. Prostředků k tomu měl hojnost a nelitoval výloh k utišení bídy a nouze bližních svých. Hojnou odplatou mu bylo vřelé: „Zaplať Pánbůh!“ — nevděčnosti se jistě šlechetnému srdci nedostalo.

U hlavních vrat zámku objevil se Střemšinský a rozhledna se po tlupách rozestavených uhodl ihned, co toho příčinou. Nedával však toho na sobě znáti, přistoupil k nejbližším a na oko přísně je káral, že lenoší.

Štíhlý hoch při slovech káravých rudě v tváři zahořev, dodal si smělosti a postoupil ku předu.

„Jemnostpane správče! včera jsme se pozdě dověděli o příchodu milostivé vrchnosti, a mrzí nás to všechny, že jsme nemohli přivítat tak vznešených hostí; vy nám musíte tedy té radosti dopřát, abychom to, třeba i později učinili — vždyť pak máte stejně s

námi pány své rád; viďte, že nám to potěšení uděláte?“

Střemšinský se usmíval při upřímných slovech Tomše, při nichž se tento několikrát zajíkl, a když skončil, pravil k nim otcovským hlasem:

„Myslíte tedy tím dokázat svou vážnost a lásku, když pro pouhou okázalost zanedbáte svých povinností?“

„Ne, nikoli, pane správče!“ znělo odevšad. „My budeme trojnásob pilni, když se nám dostane té milosti, spatřit drahé tváře a okřát v pohledu milostivého oka jejich,“ chopil se Tomeš opět slova — „není-li pravda, hoši?“

„Ano, ano!“ ozývali se ostatní a vše se hrnulo s prosbami k správci, který v rozpacích, co počíti, hleděl přivésti dotírající k svému náhledu, aby neburcovali milostivou vrchnost již tak časně a popřáli jí oddechu po namáhavé cestě.

„Neb,“ dokládal, „milostpáni se rozloučili s mladou vrchností již večer, aby ranním od-

jezdem nebyli vytrhováni z libého spánku. Pročež nechte si to až k poledním u, pak s vámi sám půjdu.“

Co se řečí tou leckteré oko zasmušilo a mnohé čelo mráček nespokojenosti přelétl, objevily se v zadu na popraží čtyry osoby, dvě ženy a dva muži. Jeden z nich, vážného a přívětivého pohledu, statný, poněkud tělnatý padesátník byl obrazem pravého lidumila. Patrně mu to bylo vidět v obličeji, že by byl s každým podělil duši — kdo měl příležitost dobře seznat jednání jeho, brzy přišel k úsudku, že je lehce opanovati veškeré činy jeho, zvláště vyhoví-li se jednotlivým dětinským slabostem, které každá dobromyslná povaha za přívěsek mívá. Tento přistoupil nepozorován až k Střemšinskému a poklepav mu na rameno pravil:

„Jakou pak to poradu zde odbýváte?“

Jakoby se byl náhlý vichr strhl a všem čepice a klobouky s hlavy smetl, tak stála celá tlupa v mžiknutí s obnaženými hlavami v překvapení; sám pan správec, čině hlubokou poklonu,

přešlapoval, jakoby byl na zlých cestách dopadnut, s nohy na nohu, a bylo třeba otázku opakovati, než vyrazil první slovo ze sebe. Zatím přiblížily se i dámy v průvodu druhého muže. Podivná to byla karikatura, jakoby ji byl z modního lístku vystřihl. Ale šat přece nedovedl obličeji odejmout ohyzdnost. Široká ústa jeho se neustále křivila k úlisnému smíchu, z tváře se nedalo tak lehce na stáří soudit, neb umění toilletní ji znetvořilo k nepoznání. I hnízdícím se na čele vráskám hleděno vypomoci, ač se nedaly úplně vyhladit; temně rudý vlas, hrubý co jehličí, musel se poddati pomádou hojně natřen hřebenu a přiléhal těsně k temenu; zpod zrzavého obočí a stejnobarvých řas mžhouralo sivé, nestále těkající oko, z něhož jen časem buď ouzkostlivý, buď drzý blesk vyšlehoval — podle rozdílu lidí, s kterými se právě stýkal. Celý zjev jeho byl neomylným písmem pro sebe skromnějšího pozorovatele, z něhož snadno vyčísti, že příroda v nestvůru tělesnou ukryla ještě ohyzdnější nestvůru duševní.

V jaké porovnání uvésti člověka toho se vznešeným andělem míru, jenž v průvodu jeho se ubíral?!

Představte si dívku, první krok do let panny činící, jejížto každý útvar těla v nejpřísnějším souměru jest k druhým, na níž nedostřehnete ničeho, co by vtělenému ponětí krásy vadilo, jejíž dobrotivý pohled takřka vnáší úsměv svůj do srdce vašeho, tak že ono v pocitu rozkoše vzplane; představte si dívku s kučeravým rusým vlasem, svobodně ve vání větérku poletujícím, dívku vkusným oděvem ranním sněhobílé barvy oděnou — a uzříte to milolibé dítko přírody, jak zavěšeno v páži mateře — dámy s ubledlým obličejem, nesoucím známky velkého utrpení — od dotíravého zrzavce s ošklivostí se odvracuje.

Čtenář laskavý bez pochyby uhodl, že to rodina baronova, jež se na nádvoří ukázala, a ten zrzoun — — nuž o tom si povíme ještě šířeji.

Konečně se Střemšinský zpamatoval a odpovídal na otázku baronovu.

„Milosti! poddaní vaši právě usilovsli, vás o spánek oloupiti a mne přinutit, abych převzal úlohu prosebníka a tlumočníka vřelých přání, jež by vám a rodině vaši rádi projevili. Poněvadž ale sami ráčíte vstupovat do jejich kruhu, pojím city své s city prostých těchto lidiček a doufám, že dobrou vůlí vděčnosti naší nepohrdnete, ač s prázdnýma rukama přicházíme.“

„Dobře, dobře, milý správče! Jsme přesvědčeni, že nás rádi vítáte na K—. Není-li pravda, Eufrosino? Že tomu tak, Mathildo?“ obrátil se s otázkou k dámám. Tyto však byly zaměstnány jiným výjevem. Boubelaté děvče předstoupilo před ně a podávalo jim s hlubokou poklonou věnec z polního kvítí pestře uvitý.

„Aj, toť vypadá,“ pokračoval baron „jakobyste se byli na náš příchod připravovali. Jaký to hezký věneček! Ukaž pak.“

A klada jej na skráně dcery vroucím okem hleděl u zalíbení na dítě své.

„Kdož pak jej vil, děvečko?“ obrátil se k sličné dárkyni, „rozumí se, že sama?“

Děvče se zapýřilo a sotva srozumitelné: „Já a ještě někdo!“ proklouzlo jí polosevřenými rty.

„A kdož jest ten někdo?“

Nyní se tvář dívky cele ruměnem zalila a dříve sklopené očko utkvělo po chvíli na jinochu, který byl dříve k správci jmenem ostatních mluvil; rozhlednouc se ale po okolostojících, pozorovala na mnohých obličejích úsměv, což ji přimělo k tomu, že chtěla couvati.

„Rozumím, rozumím!“ vece hrabě a přikročiv k správci, vedl s ním po tichu tajnou rozmluvu.

Mezitím se ale přiblížil baronův host k dívce uzardělé, zadržel ji a štípna ji s mlasknutím do tváře, počal s ní žertovat, ujímaje se drzým žertem domnělého práva hejsků. Avšak málem by mu to bylo špatně dopadlo. Tomeš žárlivostí rozpálen přiskočil a trochu nevlídně mrštil dotíravcem stranou. — Šumem z činu toho povstalým upozorněni, ohlídli se

baron a správec po příčině, a tu ponejprv setkalo se pichlavé oko rudovlasého s pevným pohledem správcovým . . . Temná upomínka strašné minulosti vznikla v duši správcově při pohledu tom a dolehla na ni jako upír, jenž probuzujícího se snilce tiskne, nedav mu přijíti k jasnému rozhledu . . . Zřejmo mu bylo, že se sivým okem tím se již jednou, — ano jednou v dávné minulosti setkal; ale k domnění, jež zponenáhla mysl jeho ovládalo, bylo třeba střízlivé, delší rozvahy, než ji možno zachovati v prvním okamžení mocného dojmu. A hrabě M... — pod tím jmenem uvádím vyšnořeného panáka mezi čtenáře — proč asi ten se zachvěl při pohledu dobromyslného správce? Ten jizlivý hled jeho, jenž co jedovatá zhouby chtivá zmije utkvěl na nenadálém protivníku, patrně svědčil, že domněnka správcova nebyla licha.

Leč v nynějším okamžení nebylo možno, aby se ti dva byli blíže setkali, ač zřejmo bylo v tazích správce, že si toho velmi přál. Vše bylo jen zaujato násilím, jehož se Tomeš

na hraběti dopustil, a jen mírná povaha baronova i zastání-se baroněino, patrně povděčné za potrestání drzosti, vyprostila Tomše z hrozícího mu trestu. Baron obrátil vše v smích; zavěsiv rámě hraběte ve svou páži, vytýkal mu nepozornost jeho, aby nehasil, kde ho nepálí, a odcházel s rodinou provázen blahořečením lidu, zpět do zámku.

2.

Pod starým hradem v večerní době
Žežhulka volá „kuku“ na buku.
Podej, můj milý, statnou mi ruku,
Podej mi ruku, podej mi obě—
Snad že již více nepřijdem k sobě -
Leč až žežhulka smutné si „kuku“
Zavolá sama v rozlehlém buku —
V rozlehlém buku, na našem hrobě!

Mácha.

Za panskou zahradou K—ského zámku se táhne k východu po stráni milolibý háj; obrubu jeho zvlažují vlny dotčeného již rybníku, jehož vysoký rákos přechod do lesa tvoří. Půda háje pokryta je svěžím mechem; obyvatelstvo zámecké raději bloudí v stínech,

kam umělá ruka dosud nesáhla přetvořujícím vkusem, než po stezkách, zlatožlutým pískem sypaných, které se křivolačně panskými sady vinou.

Za parného jednoho odpoledne byli bychom tam viděli společnost, sestávající z několika pánů a paní, rozloženou na kyprém mechu pod širokovětvým dubem. Většina z nich překročila již meze mladosti a řídké byly obličeje, krásou oko na sebe poutající. Bylo to panské úřednictvo se svými rodinami. Vrchnost právě odjela na návštěvu k sousední panské rodině a úředníci sproštěni jinak jim vítané povinnosti, aby v její společnosti trávili nedělního klidu.

Řeč se točila, jak se samo sebou rozumí, okolo nejnovějších novinek, mezi kterými příchod baronův a jeho hosta nebyl poslední. Hrabě zde přicházel z úst do úst, žel že ne ve velkých chvalořečích. Naučení, jež se mu Tomšem dostalo, notně rozveselilo mysl všech, když ho vrchnostenský důchodní Beneš popsal. Jedna velmi učená paní, ve vědomostech

svých tak neobsáhlá jako její vypasené tělíčko, přirovnávala ho konečně i ke kozlu, když na význam satyra přijíti nemohla; za to však se jí dostalo notné důtky od sokyně na drt suché, která bezpochyby překypující bujnost těla protivnici záviděla; přirovnalat ji k víle, u níž onen kozel-satyr nalézá slyšení svých milostných šeptů, načež celá společnost, povděčná, že nadutá panička vzata na skřipec, v hlučný smích vypukla.

Gabriela, sedíc po boku matky své, nezdála se brát podílu v společenské zábavě. A když po odbyté svačině se strojeno k dalšímu pochodu a Beneš, podávaje jí rámě, pravil: „Jemnost paní dovolí, abych podal slečně ruku?“ skorem nechutě se mu v rameno zavěsila.

„Jen mi ji dobře opatrujte, pane důchodní!“ napomínala ho paní Střemšinská, „a nepouštějte se s ní do sporu. Sotva budete pak svému nabídnutí povděčen; neboť Gabinka není v dobrém rozmaru.“

„Ale, matinko!“ volala Gábriela.

„Mlč jen, mlč, má Gabinko!“ smála se jí

Střemšinská, „všecko to jen starost mateřská, co mluvím.“

„Nemějte starosti, jemnost paní!“ domlouval Beneš; „dnes zajisté spolů dobře vyjdeme, mám leckteré noviny za lubem.“

Všichni již pokročili ku předu; v malé oddálenosti za nimi bral se Beneš s Gabrielou. Po rozličném hovoru svezla se řeč na Jaroslava.

„Obdržel jsem ráno od Doubravského list; s uctivým poručením na vás zvěstuje mi blízký svůj přichod.“

„Tak? Tedy nastane nová doba zápalu,“ pravila Gabriela poněkud pichlavě.

„Myslil bych, že by vám bylo milejší, kdyby již kráčel po boku vašem.“

„Smím se tázat, dle čeho tak soudíte?“

„Což netoužíte po opětném jeho spatření?“ zarazil se Beneš.

„K čemu té otázky?“ stavěla se Gabriela na odpor.

„Inu soudil bych dle toho, co jsem viděl a slyšel.“

„Lhala bych, zapírajíc, že skutečně se mi již po něm zastesklo, co se opět v koleji obyčejného života pohybuji.“

„A srdéčko by bylo ticho? Neupomínalo by vás nikdy na blažené večery?“ smál se nedůvěřivě Beneš.

„Ach, pane důchodní, vy jste velmi na omylu! Co mne k Doubravskému vábí, jest jeho květoucí duch; mysl má, změnu milující — dobře rozumějte, stálou změnu milující, jest to, která si hledá trůn v srdci Jaroslavově; zde“ — při tom okazovala k srdci — „zde se to dosud nepohnulo, kdykoliv on plamenným slovem aneb snivou písní mluvil v zápalu svém; dobřeť lidé praví, že se srdce neubrání jařejšímu zabušení, když se k němu přiblíží bytost lásce jeho osudem určená.“

„Ubohý Doubravský!“ vzdechl si Beneš tiše; nic méně neušlo to sluchu Gabrielinu. Mžikem se zachmuřilo jasné její čelo, a následovala chvilka trapného ticha. Srdce mlčelo, ale tajný hlas svědomí se ozval, Gabriela cítila nevýslovnou tesknotu. Všemožnými výmluva-

mi snažila se důtklivý hlas ten ukonejšiti, stejně pak hleděla Beneše udržet v nejistotě a vůbec před nikým neodkryti tajemství své.

„Neposuzujte mne křivě," pravila po chvíli k Benešovi; „vám se jeví poměr můj k Jaroslavovi ve světle mně docela cizím."

„Opravdu, Gabrielo?"

„Zadala-li jsem mu příčinu k domněnce, že ho snad návidím, nestalo se to vůlí mou; pouhá to náhoda. Již divná povaha jeho mi vyměřila meze chování. Přiznávám se, že ho držím pod vplyvem svým; ale jsem v tom velmi sobecká, toto vyznání vám podá dostatečného vysvětlení citů mých. Co přítele si ho vážím, ráda ho vidím, ráda ho slyším — ale dalekot návidění od milosti!"

„A nečiníte si výčitky v svědomí?" vskočil jí Beneš prudce do řeči, „když dobrou duši jeho zavádíte v síť klamu a — nedej Bůh! i v zoufalství, když sezná mělkost vašeho citu?"

Gabriela se zachvěla podivným citem při slovech věrného přítele a on cítil trnutí ruky

její v páži mu spočívající. Vykládal si to jakoby byl vzbudil ostrý hrot výčitky v duši dívky, jejížto oko utkvělo na zelené pažiti. Zdálo se, že úplně v té chvíli netečná pro vše; kdoby byl ale sledoval lehké drhání oka, i šlehající časem z něho blesky, byl by musel na tajný boj souditi — boj, má-li se s láskou svou tajnou svěřiti duši věrného Beneše, čili ne; brzy však se ustanovila opět na posledním. Hlasitým smíchem překvapila vřelého orodovníka za blaho přítele.

„Což pak to kladete, panáčkové, děvčeti za hřích, když se k vám hned nekloní a nedovolí, abyste si osedlali jedním náběhem volné jeho srdce? Tot podivno; či vám dáno již přírodou panování? Má se každá z nás odříci své samostatnosti, když se okamžité choutce vaší zachce, zahrat si na zamilované?“

„Ten žert váš,“ zněla odpověď Benešova, „má v nynější chvíli cos nesrdečného do sebe, spanilá Gabrielo; buď oumyslně zneuznáváte bodrost Jaroslavovu, aneb —“

„Nuž, jen dále,“ nutila ho dívka, když v řeči najednou ustál, „dokončete; jedno „aneb“ má za sebou nevyhnutelně druhé, ač mluvíte-li dle pravidel důslednosti,“ dodala úštěpačným hlasem.

„Aneb zneuznáváte svou vlastní duši a já i můj přítel se ve vás mýlím.“

„To právě mi vhod,“ vyhrkla Gabriela v rozpustilém smíchu; „přijměte za pravdu to druhé a budeme spolu opět dobří přátelé.“

„V skutku?“

„Ano; ját vím, co chci: a nepovolím. Zdali pak vy víte, co chcete na mně?“

„Má drahá Gabrielo!“ mluvil vážně Beneš, „nezabíhejte do žertu; mně je nynější chvíle vážná nad pomyšlení. Chci zabránit úplnému rozpadnutí-se poměrů vašich k Jaroslavovi, neb on i vy jste mně stejně drahými.“

„O vy šlechetný člověče!“ smála se dívka.

Beneš přemohl násilně nevůli v něm se zmahající a stavě se, jakoby byl přeslechl nešetrných slov, pokračoval dále:

„Pokládám si to za povinnost, odstraniti vše, co by mohlo vaditi dorozumění vašemu— jsemt svědkem zápalu vašeho pro Jaroslava.“

Gabriela svěsila milostnou hlavinku svou, tak že bujné kučery na chvíli zakryly půvabné tahy obličeje. Jižjiž doufal Beneš, že vzbudil jiskru v prsou Gabriely tlící, a hodlaje užiti příhodného okamžení, vzal ji za ruku a oko v oku oslovil dívku:

„Gabrielo, zapřisahám vás . . . .“

„Nezapřisahejte, vím již napřed, co chcete říci, a pročež vám to povím sama. Vše vaše doléhání kotví se v nešťastné minulosti. Přiznávám se, že ucházení se Jaroslava o přízeň mou“—na slova ta kladla důraz— „mně lichotilo, že jsem jím byla hrda. Leč zazlíte děvčeti nezkušenému, že bylo někdy neprozřetelné?— A konečně: víte, že my si přece jednou porozuměli? že nezvratně mezi námi slib učiněn, aby jeden druhého netrápil pronásledováním?“

Úsměch, jenž provázel slova poslední, přivedl Beneše do rozpaků ještě větších, tak

že se kolísal z domněnky na domněnku. Po chvilce ozval se s přízvukem hořkosti:

„Pamatuji se na jeden večer, kde oko vaše sálalo vroucím plamenem a srdce vaše v ňádrech mocně bušilo, kde ztepilá ručka tiskla ruku mou, pouze při jednoduchém vyznání, že Doubravský vnesl do duše děvčete svůj skvělý obraz . . . .“

Gabriela se zastavila a upřevši neodolatelný hled svůj na Beneše, hájila se následujícími slovy:

„Pane, buďto jste si dnes usmyslil blouznění svým mne nešetrně týrat, aneb jsou výčitky tyto důkazem duševní krátkozrakosti. Zahořela jsem — ale jen pro šlechetné ideály duše Jaroslavovy, nikoliv pak plamenem lásky, jak vy city mé jmenujete, přiváděje mi na mysl ony doby, kde jsem nevěděla, že i vznešená duše jeho se ukájí malichernými záměry časovými, k nimž čítám i onen: získati si děvu a lásku její. Vážila jsem si jinocha, pokud nesevšedněl nastoupením koleje obyčejných hejsků.“

„Ano“ pokračovala mírnějším hlasem, „já nabyla přesvědčení, že Jaroslav vyšší všech, jež jsem dosud poznala; ale v loktech lásky je ztracen, neboť duch jeho zmalátní. Dokud tento svoboden, nepodléhaje žádné vášni, dokud touha po vyšším životě mladistvé srdce prochvívá, stává naděje, že cíle dosáhne: v malichorných poměrech, jaké spojení-se pro život s sebou nese, zhyne a otupí — — a pak běda dívce, jež obětovně nastoupí dráhu života po boku muže, stejné s Jaroslavem povahy!“

Místo vší odpovědi zaleskla se v Benešově oku slza, načež Gabriela od něho se odtrhla a mezi ostatní společnost poskočila. Tam si konečně od protivné přetvářky oddechla; bylo ji líto věrného Beneše, leč ona chtěla mít své tajemství, ač ji tížilo.

Od prvních oněch dob, kde vítala Jaroslava na K—, tkvělo jí v duši přesvědčení, že v srdci Jaroslavově spočívá vznešený, ač tajemnou ruškou jemu samému skrytý obraz, který řídí veškerý zápal jeho, byť i on si toho svědom nebyl, a že zápal ten při vyskyt-

nutí-se nositelky obrazu toho vzepne se v jiný směr. V prostomyslných rozmluvách s jinochem nabyla přesvědčení, ze on již volil a nyní že šálí sama sebe snažením po lásce její. A kdo dívka ona? též se domýšlela.

Netknuta hovorem společnosti, přemítala o záchvatech srdce svého, a když nahledla pozorným okem v pestrou tu květnici dívčích pocitů, jež v pomyšlení na vzdáleného jinocha před ni rozkvétala, prochvívala ji nevýslovně slastná tužba a: „Miluji ho“ znělo to z hloubí duše její — v tomtéž okamžení však přeletl přes to jasné hlediště temný stín, trapná myšlénka: „On bude milovati jinou.“ A při vší tesknotě myšlénky té by byla ráda v lásce k Jaroslavovi zahynula. Sledovala tu myšlénku dál a dále, až se maně octla u mladé baronky.

Poměr obou dívek, ač měl dosud málo styků zevnějších, brzy se jevil co vznešený cit přátelství. Mírnost, jež byla hlavním rysem v povaze baroučině, lahodila smělému vzletu ducha Gabrielina, opačně opět bouřný cit, přímost a důmysl této poutal na sebe mocí

svou snivou mysl baronky; bylo jim oběma, když časem co poupata polo rozkvetlá v společnosti dlely, jakoby od jakživa pospolu byly rostly. Pro baronku byla doba, kterou rodiče její na K — meškávali, zdrojem dětinných rozkoší; linula ku Gabriele co sestra k starší sestře — — jsouc nyní sokyní lásky její.

Právě nyní vstoupila do duše Gabrieliny myšlénka na první setkání Jaroslava s Eufrosinou. Líce její poněkud zbledlo a ona sáhnuvši k srdci, cítila tam bolné bodnutí, které jí zvěstovalo první zřejmý pocit probuzené žárlivosti . . . .

Když podávala Benešovi při rozchodu ruku na rozloučenou, zaleskla se i v jejím oku slza; myslila, že probuzenou bolestí musí klesnout věrnému příteli do náruče — leč hrdost její nedala jí přijíti k slovu.

Pravili jsme, že si povíme o hraběti něco obšírnějšího; k tomu potřebí zaběhnouti poněkud do minulosti, kdež se setkáme s několika známými již tvářemi.

3.

— — Ach, die Weiber
sind wie Porzellan zerbrechlich.
Atta Troll.

Auch Freuden gibt es, die nur Freuden scheinen,
Und mehr vielleicht als Schmerzen, die nicht wahr,
— — —
Lenau.

Baronka byla tehdy ještě děvče sedmnáctileté, poupě do květu přecházející. Vychování její od zaslepených láskou k dítěti rodičů zcela zanedbáno a dcera již záhy uvedena jest do svůdných kruhů „velkého světa.“ Že na ctitelích nescházelo, upřímných i pochlebujících, netřeba vypravovat. Mezi všemi pak vynikal vikomt z M—, z Francie vypovězený,

ušlechtilým zevnějškem a nedostihlou dvorností. Jakoby byl osud ty dva lidi do vespolné náruče hodil; brzo bylo slyšet o zaslíbení a po takovém kroku závist a nerozum utvoří lehce kroniky. Tak se stalo i zde, jedině s tou výmínkou, že kroniky ty nebyly zcela nepravdivé. Stalo se, že vikomt, dříve každodenním hostem v rodině hraběte L—, jednoho dne nechal na sebe dlouho čekat a netrpělivá dívka se musela spokojiti s lístkem, v němž jí zcela chladně vysvětleno, že veřejné události žádají přítomnost vikomtovu v cizině, že nesmí udati nynější bydliště své a že se snad brzo navrátí. Doručitel listu, najatý sluha vikomtův, nevěděl též nic jiného udati, než nařízení, aby žil na blízku a mladé hraběnce vždy k službám byl; od ní též že mu bude mzda vyplácena. V listu samém radil vikomt, aby hraběnka muži tomu důvěřovala, jen pokud se to se stavem jejím srovnává. Dívka si mohla zoufat. Den po dni ubíhal a vikomt se nevracel, aniž další zprávy o sobě podal; to způsobilo v hraběcí rodině nemalých starostí. Služebnictvo rozneslo

novinu po městě, a brzy museli domáci na své vlastní uši slyšet divné pověsti. Snadby bylo vše ušlo jen časovou pomluvou, kdyby hraběnka se v skutku byla necítila matkou. Čas na ni kvapil, a hanbu svou odekryti rodičům, ve vší hrdosti na šlechtickou čest, na neposkvrněný erb svůj odchovaným, postaviti se na pranýř služebnictvu a veřejnosti, odříci se všeho, co jí podávaly výhody stavu: tot byly věci, pod jejichžto tíží chřadla očividně. Nejvíce však se třásla před prchlivostí otcovou. Choroba duševní vedla v zápětí chorobu tělesnou, nezbývalo než povolati lékaře; s tím pak souviselo nevyhnutelně prozrazení. Šťastná-li či nešťastná náhoda tomu chtěla, že byl povolán lékař, jemuž zoufanlivý nářek dívky pohnul srdcem. Brzo se rozhodl, že pomůže vytrhnouti rodinu z hrozícího jí pokoření. Pro získání zdraví musela hraběnka na venek; nabídnul se rodičům, v ouzkostech nad osudem dcery se chvějícím, že ji doprovodí, k čemuž oni rádi svolili. Záměr ten ihned uskutečněn a za dva dni se octnula hra-

běnka v zámku K—ském, kdež v rychlosti vše se upravilo k jejímu přijetí.

První krok byl učiněn, leč co dále počít? Bylo potřebí člověka mlčelivého, v okolí zámku obeznalého: a ten právě scházel. Bylo ku konci měsíce a sluha vikomtův si přišel pro mzdu; dovědev pak se v hraběcím domě, že dívka změnila obydlí své, vyskytl se na K—. Jako blesk projela myšlénka hraběnku: ten musí pomoci. A poradivši se s lékařem dosud při ní meškajícím, umínila si člověka toho použít k utajení pádu svého. Dlouhého přemlouvání k mlčelivosti nebylo zapotřebí; slib hojné odměny a zaopatření zmohl vše — a Matouš nebyl blázinek, aby nekořistil z náhody příznivé. Ano brzy si osnoval v černé duši plán, dle kterého se říditi mínil. Mělt vynajíti v okolí ženu, ježby se ku kojení dítěte, které za své vlastní, po zemřelé choti pozůstalé vydával, za řádný plat propůjčila — již druhý den se přihlásil, že žena skutečně vynalezena a k dožádané službě volna.

Hraběnka počala zařízením tím poněkud okřívati.

Nižádný kromě lékaře a Matouše se o porodu nedověděl, a jak mile zdraví dívky tomu připouštělo, odevzdala s těžkým srdcem novorozeňátko do rukou Matoušových, aby je na určené proň místo odevzdal; každým týdnem měl donášeti zprávy o zdraví jeho do domu hraběcího.

Nato odjela hraběnka do města a po krátkém pobytu v průvodu rodičů do Vídně. Že ještě tentýž den zachránil obroční sousedního statku panského dítě vlnám za kořist vržené, že se úřední zatykač prohlásil o vrahu, kterého obroční v úprku po ohavném činu zahlédl: to se k sluchu hraběcí rodiny nedonesló. Vrah zmizel, jako když se zem po něm zavře, a spravedlnost, nenalezši nikde stopy zamýšlené vraždy, ustala konečně od pátrání.

Když se po čase hraběnka vrátila, žil Matouš velmi pohodlně na blízku a donášel k toužebnému sluchu matčinu lživých, mistrně osnovaných zpráv o dítěti, o kterém více ne-

věděl, než že ve vlnách se smrtí zápasilo. Probuzující-se časem svědomí chlácholil tím, že dítě překvapivším ho v činu mužem bylo zachráněno. Potřeby, zvýšenými příjmy seznané — neboť peněz na zaopatřování dítěte obracel k svým potřebám — brzy převyšovaly důchody jeho a podlá povaha rozvinovala se v stejně podlých záměrech.

O ruku hraběnčinu ucházel se v ten čas bohatý baron Slavětinský. Pověst ho kreslila co dobromyslného jinocha, kterýž, ač mu máti příroda při udělování darů duchaplnosti a důmyslu odepřela, dobrým srdcem svým dával náhradu kruhům, v kterých mu osudem bylo se pohybovati. Ústrky a úštěpky soudruhů nadanějších přijímal co nevyhnutelné zlé, a když tito viděli, že jej jimi ani popudit, ani ponížit nemohou, konečně ustali, a Slavětinský zneváživ si kruhu jejich, s přezdívkou „různočlena“ stal se samotinkářem. Objevení-se hraběnky vlilo opět oleje do živořícího ohně života jeho; jsa uveden do domu, pevně si umínil, že ruku hraběnky si získá vší snahou.

Rodiče svolili. S dívkou však to vypadalo jinak. V prvním okamžení zhrozila se pomyšlení, že by mohla šlechetného člověka šálit; pročež jí to nestálo dlouhé rozvahy. Stůj co stůj, byť i odkrytím tajemství, chtěla se vyrvat z poměrů kolem ní se zaplétajících. Když baron neustupně na ni doléhal, vypravovala mu poměr svůj k vikomtovi nejkřiklavějšími barvami a jedině katastrofu jeho nedovedla pronést . . . Marně! Baron, nejenom že neodstrašen, spíše v dobromyslném srdci nalézal vždy více důvodů, nešťastné dívce co ochránce státi po boku. Vydobyl si konečně slova a dříve než se klevetářský svět toho nadál, rozhlášena jest pověst o zasnoubení „různočlena“ s krásnou bledou hraběnkou.

Mathilda, vzdavši se všeho pomyšlení na možnou blaženost života, poddala se vůli rodičův. Baron, seznav výtečné srdce její, cenil se za nejšťastnějšího člověka na světě při kynoucí mu naději, že perlu tu bude nazývati svou. Mathilda pak, vidouc jemný cit a něžnou péči svého zasnoubence, svatý si učinila

slib, že muži, jejž proti své vůli podváděti musila, stane se chotí v nejskvělejším pomyslu slova toho.

Nový tento převrat poměrů neušel slídícímu oku Matoušovu. I zrodila se v mozku jeho jedovatá myšlénka; umínil si z tajemství, jež prozrazením jemu samému záhubno býti muselo, kořistit jiným ďábelským způsobem. Drzost jeho mu vše snadným učinila.

V den před zasnoubením přišel, jak obyčejně, k Mathildě. Pekelný úsměch, jenž nic dobrého nevěstil, hrál mu kolem širokých úst; odhodiv klobouk stranou, tázal se, zdali nikdo není přítomen, jehož sluchu by se slovo o tajemství dotknouti nesmělo. Místo odpovědi podávala hraběnka s opovržením měšec se mzdou a výbytným penízem pro dítě. Sklíčenost se jevila v každém tahu obličeje jejího; nedovedla ani otázku po zdraví dítěte, jež se jí ze rtů prodírala, vyslovit. Matouš sáhl po měšci a uschovávaje jej pravil:

„Dnes nejsme dosud hotovi; mám pro slečinku zcela novou povídačku. To tajemné do-

cházení sem je mi protivné a jiným nemilé, mimo tu okolnost, že budí podezření. Časem by se mohlo stát, že by to došlo k nemilému pro leckohos výslechu; abych tedy všecky možnosti předešel, musím něco podniknout, k čemu třeba svolení vašeho.“

S drzou důvěrností se blížil k dívce, která ustupujíc tázala se:

„A to podniknutí vaše?“

„Dříve musím mít svolení . . . ah co svolení: vy musíte svolit, musíte dát peněz, hodně peněz, slyšíte?“

Mathilda se zachvěla.

„Člověče,“ prosila v slzách, „co lidského, snesu ráda pro vinu svou; proč mne ale dnes právě tak týráte? Což není po několika dnech dost času na vaše záměry?“

„Tak, později, hodně pozdě, ažby ten můj zlatonosný ptáček, jehož v kleci tak pracně střehu, odletěl? — takovým bláznem se Matouš nenarodil! Hlouposti! co mne to najednou napadá taková slabost s vámi! Raději k věci; jak pravím, vy dáte peněz a slib — slib, pří-

sahu, že mne uznáte, zač budu chtít, až se vrátím. Neboť vězte, abych vyváznul ze všeho podezření, musí se o mně zde ve vašem okolí přestat mluvit. Matouš se musí stát pro paměť vaši a všech, kteří ho kdy Matoušem zvali, mrtvým; k vám se vrátí cizinec. Dobře si nyní pamatujte, co pravím: cizinec, jehož jste seznala jednou v jisté společnosti — vy víte, kam mířím. Nechci srdci vašemu ubližovat — budu vypovězencem z domova svého. Vy však dáte — nejdéle do zejtřejšího rána peníze; a to štědrou rukou, sic . . .“

„A kam to směřuje?“ vzchopila se srdnatěji Mathilda.

„Kdo má zde právo se ptát na záměry mé“ — ohromil ji Matouš — „vy, či já? Stojí váš sňatek již na tak pevných základech, je ta vaše minulost již tak jistě ukryta, že dovedete Matouše odkopnout co prašivého psa, jenž hanobí vaši vznešenost? Ženo, pozor! pravím — — sic . . .“

Mathilda klesla bezmocně na pohovku, vidouc se v úplné moci surovce, a lomila zoufan-

livě rukama. S odpornou úlisností přiblížil se Matouš k zbledlé dívce a hladě ji po tváři hrubou rukou, sýpal tajemně:

„Vždyť já vím, že peníze máte a ceny jejich pro mne neznáte — budu dobře hospodařit, nejen pro sebe, ale i pro někoho jiného, ouroky vám z nich dám hojné, jak mile toho budete žádat — — ale peníze musím mít do rána nejdéle.“

„A když se vzdálíte, co bude dělat dítě mé?“ tázala se ouzkostlivě Mathilda.

„Ah, vy mi nerozumíte: já se nevzdálím. Ale u vás se nedám vidět; budu se učit mravům, špekulacím a pak . . . inu, kdož ví, čemu ještě, a to vše jen k vašemu prospěchu. Neboť až přesídlíte do domu nastávajícího chotě svého, nesmí k paní baronce každý otrapa!“

Ačkoliv Mathilda zřejmě nepochopovala cíle všech řečí těch, byla si svědoma, že se nalézá v rukou urputníka. Sánla po ustřádaných penězích, jichž byla nemalá část, a vrhla je Matoušovi před nohy. Tento se křečovitě

usmál při pohledu na ně; vzal je dychtivě a němě se ukloniv, vyšel z pokoje.

Svatba se odbyla hlučně. Nevěsta byla smutna, slzela nejen v kostele, slzela po celý den až pozdě do noci — — rodiče a ženich oplývali blahostí.

Rok uplynul. Mathilda nevěděla ničeho o dítěti neblahé své lásky; o Matoušovi dosud nebylo ni slechu ni vidu. Zdálo se, jakoby byl svět na novomanžele zapomněl a jakoby oni se byli zcela vyzuli ze závazků lidské společnosti. V klidné domácnosti, v pohledu na novorozené dítko, nalézali náhradu za vše, co jiným hluk světa podává. Vycházeli-li z domu, bylo soudit, že to činí spíše, aby okázali závistivým očím blaženost svou.

Za jednoho dopoledne seděla Mathilda s manželem svým na pohovce a rozmlouvali o minulých dnech. Baron smýšlel příliš šlechetně, aby byl pátral po dřívějším životě své choti; od ní samé pak nabyl velmi skrovných vědomostí o něm a ctil tichý smutek její úplnou důvěrou v šlechetnost srdce jejího. Prá-

vě když se zabrali „do vespolného hovoru, vstoupil sluha a oznamoval příchod neznámého pána, kterýž prý chce co dávný známý překvapiti panstvo svou návštěvou.

„Aj, co jsme se vzali, první to návštěva,“ pravil baron se smíchem; „jsem věru žádostiv, kdo z mých bývalých druhů první trmácel ke mně vzácných nohou.“

Sotva domluvil, vstoupil do salonu muž co možná v nejskvostnějším oděvu; sivé jeho oko prolétlo bleskem komnatu a utkvělo na baronce; načež s pánovitou poklonou přistoupil k manželům, kteří k uvítání příchozího s pohovky povstali. Baron tváře té nikdy neviděl; baronka ale, bystřeji pohleděvši na hosta, zesinala, neboť hrubé tahy obličeje Matoušova nedaly se leskem zevnějším zakryti, ač i jeho žatý vlas uměle zkučeřen a rudé obočí v černém lesku se krylo. Leč Matouš nepopřál chvílky k rozvaze a přistoupna k baronce, líbal třesoucí se ruku její se slovy:

„Milostivá paní se snad bude pamatovati na dřívější naše setkávání se a odpustí smělosti,

jež se dere do chrámu blaženosti její. Rád bych v něm také poněkud okřál, neboť jsa soutrpitelem neblahé minulosti . . .“

Vida baron, kterak všechna krev z obličeje choti ustoupla, soudil, že jí návštěva ta jistě nemilá, pročež hrdě a úsečně se ozval:

„Dovolte, pane, abych co pán domu ptal se na příčinu návštěvy vaší a čím možno vám posloužit ... potřebujete snad jakés podpory ...?“

„Prosím, ušetřte mne i sebe; rád bych dostál Vašnostině otázce“ — mluvil Matouš se zatajeným vztekem, „kdyby se návštěva má netýkala právě jen paní manželky vaší a časů, jež dávno minuly. Nechť vám sama dosvědčí pravdu slov mých. Či by se vám byla snad dosud nezmínila“ — pokračoval s pichlavým přízvukem — „o jedné z nejdůležitějších událostí svého života?“

„Pane!“ obořil se naň baron vida, kterak si chot obličej rukou zakrývá a zvolna do pohovky klesá, „buď jste bídný padouch, anebo velmi nešetrný nevzdělanec!“

Podle výstupu a přijetí takového viděl Matouš, že drzostí, již za své právo pokládal, pole opanovati nemůže, a že hra jeho ztracena, neobrátí-li se po větru. Pročež ihned vzaly tahy jeho výraz útrpnosti na sebe a on jakoby kajicně oslovil barona:

„Takového obratu věci jsem se nenadál; narážel jsem jen na poměr vikomta z M— k vaší šlechetné choti, neb jsem v skutku nevěděl, jak se dostati k rozhovoru . . .“

„Vím, vím všecko,“ vskočil mu baron do řeči, mysle, že Matouš naráží na poměr, jímž ho baronka od sňatku odstrašiti hodlala, „vímť, že vikomt lehkomyslně hrál se ctí šlechetné dívky, vím to od své drahé manželky. A co vy máte za podíl v tom?“

Matouš ztrnul při tom pomyšlení, že snad baronka vyznala vinu svou a že nyní meč trestu se mu vznáší nad hlavou; nic méně se brzy zpamatoval z překvapení a vyrazil ze sebe otázku:

„Víte tedy vše . . .?“

„Je to za našich dob věcí neobyčejnou,“ pokračoval Slavětinský, „když lehkomyslný hejsek vznese oko své k vnadné růži a necítí se v duchu dosti silným, dosti bohatým, aby žití její navždy upoutal k touhám svým?“

„A co víte dále?“ tázal se Matouš.

Při té otázce baronka ztrnula; zoufale vytřeštělé oko upřela na Matouše i sepjala rukou svých jako k prosbě. To však jemu podalo jasnějšího světla, a když baron v podivení naň hledě, ničeho neodpovídal, opakoval drzeji svou otázku, dokládaje:

„Víte snad také, jak se ta romantická komedie skončila? Odpustte, paní baronko“ — obrátil se k této s výrazem opravdivosti, „je to vše jen žert.“

„Skončila se velmi šťastně,“ odpovídal Slavětinský.

„Tak?“

„Velmi šťastně; zaječí srdce vzdychálka hledalo daleko, daleko od cíle svých domnělých tužeb, snad v novém zánětu, léku pro dusící chorobu svou.“

Vynikaje nyní Matouš z pochybností svých, směle se tázal:

„A paní baronka bezpochyby zapomněla na svého zbožňovatele? Nebylo by divu, vždyť už ani k příteli jeho se znáti nechce . . .“

„Na vikomta jsem nezapomněla a vás . . . . znám . . . .“

První to byla slova Mathildina, jež s ouzkostí pronesla; slova ta však zpřímila klesající již drzost Matoušovu. Byl‘ jimi jist, že minulost je tajemstvím jeho a že on vládne činy barončinými dosud, jako dříve; protož oslovil Slavětinského lstivě:

„Inu, když jste již o všem zpraven, uspoříte mi dlouhých úvodů k našemu seznámení,“ a polo k baronu obrácen, mluvil zvolna, na jednotlivá slova zvláštního důrazu klada: „Jsem věrný přítel nešťastného vikomta, kterémuž poměry velkého světa zabránily dojíti blahého cíle, jenž mu rukou vyvolené dívky kynul. Stejně se mnou musí hynouti v dobrovolném vyhnanství; mimochodem řečeno, jsem hrabě M—. S přítelem zároveň musel jsem opustit

vlast i vše, co mne v ní poutalo, a nalezl jsem v cizině laskavého útulku. Několik let tomu, co se pásmo přátelství našeho nátlakem zpor-ných událostí roztrhlo, několik let tomu, co jsem s milostpaní baronkou obcovával.“ — Hled jeho urputně a pronikavě spočíval na oběti piklů bídáckých. — „Slyše nyní, že ona požívá blahého klidu na prsou milovaného muže, opovážil jsem se nahlédnouti za oponu, jež dům váš celému světu zastírá. Zachoval jsem část jmění svého, ano rozmnožil jsem je mnohým šťastným podniknutím a nemaje kde si oddechnouti, chtěl jsem skromným hlasem žádati, abyste vy v domě svém mi časem útulku popřáli . . . .“

Baronka při opovážlivé řeči té brzy bledla, brzy se rděla, avšak k poražení lotrovského úskoku neměla síly: stud a hanba vázaly jí jazyk nerozlučitelným poutem. A Slavětínský? — Dobromyslná duše jeho se brzy usmířila s domnělým nešťastníkem. Matouš po delší trapné pro baronku rozmluvě odchá-

zel co hrabě M—, jsa vyzván, aby častěji navštěvoval dům baronův.

Mathilda tušila, že tímto obratem věcí jí nastávají chvíle plné utrpení a bolestí — ženská mysl její však raději volila trpěti, než strhnouti v bídu svou zároveň chotě milovaného i rodiče své, již v ni celou blaženost svou kladli. Tím způsobem a těmi obětmi nebyl mír a klid v rodině baronově rušen a baronka přinucena jest, aby chovala trapné tajemství své ještě déle před manželem; on však netušil, když v náruči její nejslastnějších okamžení požíval, jaká muka svírala srdce její.

4.

Naprzód ciebie wspomina
Co chwiła, co godzina — —
Potém po razu co dnia
A potém co tygodnia — —
A potém co miesiąca,
S początku, albo s końca — —
Biegą wody potoku,
Pamięć nie w naszéj mocy —
Już tylko raz co roku
Około Welkiéjnocy . . .

Mickiewicz.

Jaroslav se vrátil.

Mám vám popisovat, co se s ním dělo, když ponejprv stál tváři v tvář Eufrosině? — Pamatujete se na jeho denník, na jeho cestu na K—?

Vše, co Gabriela tušila, se potvrdilo. Při uvedení do rodiny baronovy ztratil řeč, sluch, pamět, ztratil sebe sama — neboť před planoucím okem jeho stál vtělený ideál jinošských snů. Blaze, že nebyla Gabriela tehdy přítomna! Co vše Jaroslav v tento den činil, co cítil, nedovedl by byl ani sám vypsat. Rozloučil se s rodinou již na sklonku večera a vyběhl s oumyslem, že vzrušenou duši v klíně přírody ukonejší. Náhodou potkal se s Benešem, jehož, jak se samo sebou rozumí, dosud byl nespatřil; neboť kdy se dostane řada na přítele, když jinoch se potácí v blahém opojení náruživé lásky? Jako šílenec vrhl se mu do náruči, tak že polekaný přítel se s ouzkostí tázal, co se mu tak hrozného přihodilo?

„Mně? — přihodilo?“ vytřeštil naň Jaroslav oči; a když Beneš bázlivě počal ustupovati, jásal v nadšení:

„Ano, přihodilo se mi, co se každému pozemšťanu nepřihází, o čem jsem tak často snival, co o nemožné věci. Než pojď, pojď! zde ty zdi na mne padají, ony mi závidí toho na-

lezeného klenotu. Pojď tam pod krov věkových dubů, tam v libé šumy obrovských velikánů, a slyš, co ti budu povídat o tajemných bájích blaženého srdce !“

Skoro proti vůli dal se Beneš vyvést z nádvoří a rychlým krokem se octnuli v háji. Ni slova nepromluvili za celou cestu, teprv v magickém polotemnu překlenutých přes cestu větví nalezl Jaroslav opět výrazu pro nadšené pocity své.

„Beneši, ty věrná duše ! spoj chvalozpěvy své se mnou, nebo spatřily oči moje, po čem duše vroucně práhla; blouznivé sny přelily se ve skutečnost a vzaly na sebe podobu její — ach, onaf krásná, nevýslovně krásná : tys ji viděl, není-li pravda, že jí musí každý anděl záviděti ?“

„Pověz přece, o kom mluvíš ; jsem jako u vidění !“ odvětil pokojně Beneš.

„Jdi mi, jdi lichý příteli !“ odstrkoval ho Jaroslav chladně od sebe. „O ten bídný svět, nemáf citu pro vznešenost krásy !“

Beneš měl velkou chuť při ztřeštěných slovech přítele vypuknout v hlasitý smích, a jen pomyšlení, že by ho tím popudil k nesmířitelné nenávisti, přinutilo ho, že se násilím držel v mezích mírnosti.

„Věřím ti, Jaroslave! že krásná . . .“

„Ano, viď že Eufrosina krásná; růže z édenu nemá vyšších vnad. — Ta krása její zářívala v mých snách, neboť jsem s ní vždy obcoval, my nebyli nikdy od sebe odloučeni. Ona mne přivítala s tím pohledem milostné důvěry, jak mi jej obraz v srdci spočívající v nejbujnějším roztoužení posýlal.“

Benešovi se rozblesklo nad celou minulostí; i poodechl si. Patrno mu bylo, s kým se ode dávna zanáší duše přítele, patrno mu bylo, že se mýlil v příteli svém, zároveň jako zprvopočátku v Gabriele. Ač tomu byl v nejhlubší duši povděčen, že bystrý zrak Gabrielin pronikal hlubiny v prsou Jaroslavových jiným ukryté, a že mysl její se udržela nad proudem bouřné Jaroslavovy tužby po lásce její — neb netušil, s jakým bojem dívka zápasí — přece

mu těžce dolehalo pomyšlení na duši o budoucím osudu milovaného druha jinošských let. Maně vyklouzla mu otázka ze rtů:

„A Gabriela?“

Oko jeho zpytavě tkvělo na tváři Jaroslavově, jako by se obával odpovědi, již na před úplně věděl.

„Ano, dobře že mi zpomínáš na Gabrielu,“ mluvil Doubravský chladně. „Musím se ti zpovídati z poblouzení svého, musím ti odhaliti rány, jež ona vtekla do srdce, snad k blahu mému povrhovaného: mýlil jsem se v sobě, mýlil jsem se v Gabriele.“

„A mluvil jsi s ní již po svém návratu?“

„Nemluvil: a k čemu by to vésti mělo? Tobě se s tím svěřiti mohu, příteli, co se v duši mé dálo, tys hoden důvěry mé. Přisám Bůh! když já to děvče nemiloval, nemiluje nikdo na světě! Ona — — jen se mi smála; chtěla ze mne mít otroka, který by sloužil do posledního dechu své hrdé paní, bez naděje na odměnu té nejskrovnější perly soucitu. Kdykoliv jsem se zmínil o touze, o budoucnosti své,

odvrhovala přítulnost mou od sebe, co malicherné, bezcenné pouto: a přece jí bylo tak snadno, aby mne oblažila drobtem outrpnosti! Napolo jsem zoufal, že v tom krásném těle se kryje lidské srdce — ona mne však vždy obelstila lichými perlami a lila nově olej do sotva kmitajícího života duševního. Ona pravila „Ano“ — a já slyšel přece vždy jen „Ne,“ to zničující „Ne.“ Právě minulé dny, co jsem bloudil po ulicích Pražských, byly pro mne ještě trýzní pekelnou, neboť jsem ji opouštěl, nevěda, mám-li věřit své lásce a hlasu jejímu, neb slovům dívky té . . . Eufrosina mi dala při návratu mém rozluštění a Gabriela — mi v srdci zemřela. Nehleď na mne tak nedůvěrným okem: Eufrosina mne musí spasit, je-li spásy pro mne. Její obraz se bouřil v rozkolýsaných prsou, kdykoliv jsem se chtěl vztyčiti nad štíhlou palmu duše Gabrieliny; mluvě o pocitu svém, mluvil jsem o zdroji, jejž Eufrosina kouzlem hledu svého k životu probudila — ano nyní teprv poznávám sebe, poznávám celý plamen své lásky, která se vinnula k mo-

dle obrazu Gabriely: nebo v tazích jejích jsem hledal Eufrosinu.“

„A ji bys byl tak nesvědomitě šálil?“ — ptal se Beneš trpce.

„Jmenuj to, jak se ti líbí; co jsem činil, co jsem mluvil, vynutila ona ze mne a dobře věděla při tom, že to svatokrádeží, jíž se dopouští na ideálu spočívajícím v hloubi srdce mého.“

„Oběma vám nerozumím,“ — odvětil Beneš, „ona zapírá, že tě miluje, a přece jí to patrno z každého pohledu, tys pak překypoval v toužení a nemilovals. Věru, divný poměr!“

„Mluvil jsi s ní o lásce?“

„Mluvil. Považoval jsem to za svou povinnost, sblížiti vás; nyní vidím, že jsem se marně namáhal. Nestálost tvá a nedůvěra její mi v tom zabránily.“

„Přesvědčen jsem, příteli, že's mi nikdy nelichotil a budu ti za to vždy povděčen; než rci mi sám, zdali mně i jí nebude lépe, když se míjet budeme?“

„V nynějším poměru skutečně; nevím, jak to Gabriela snášeti bude, o tebe se nebojím. Věru, sám sobě se divím, že tě ve všech změnách tvých tak vroucně miluji. Přicházíš mi jako jezero, na němž vítr denních událostí s vlnami pohrává, vždy nové a nové kotouče budě; obraz slunka se v něm láme v sterých a sterých podobách, vždy od sebe rozdílných: hlubina jezera toho však nepohnutě stojí. Bohdejž, by nebyla hlubina duše tvé tak chladna, jako jest hloub jezera!“

„V skutku, Beneši, zdáš se mámiti sebe tou lichou domněnkou, že Gabriela by mne mohla milovati; ano, návidět, hrát se mnou, a hříčku, když ji omrzí, odhodit — vyrozumíváš-li pod tím lásku . . .“

„Budoucnost vás oba přesvědčí,“ namítal Beneš.

„Snad jen tebe; já čerpám své přesvědčení z minulosti. Ach, příteli, zřejmo mi nyní, že bych byl pod citem své lásky zhynul, kdybych byl Eufrosinu nespatřil!“

Pohrouženi v rozmluvě ani nepozorovali, že dívky, o nichž mluvili, páží v páž se vedouce k nim docházely. Když je Jaroslav spatřil, vyskočil a zapýřil se v tváři; Beneš chladnější jsa krve, činil obyčejnou poklonu, načež dívky němým kývnutím hlavy poděkovaly. V té chvíli porozuměl Beneš lásce a touze přítele. Gabriela co růže rozvitá kázala smělým okem svou neustupnou vládu — vedle ní to poupě právě se rozvinující, živeno posud jen několika paprsky milosti, bylo vtělenou myšlénkou půvabu, sladké naděje a pučící luznosti. Mysl a srdce Jaroslavovo, vždy po vyšším a vyšším toužící, nemohly jinak volit.

Oko Gabriely spočinulo na Jaroslavu s výčitkou, takže tento sklopil hled svůj k zemi, a ač ho Beneš nutil, aby se k dívkám připojili, nepohnul jím s místa. Teprv, když v háji se ztratily, zvolal Jaroslav:

„Zde jsem ukončil minulost svou: budoucnost mi neponese růží; toto okamžení mi to věstí. Viděl's je, jak tamo zacházely co dvě

holubice míru? — S nimi zašel navždy klid můj, s nimi opouští blaho navždy skráně mé!“

Vrhl se na prsa přítele, kdež dlouho usedavě plakal. To srdce lidské přece jenom nesrozumitelné! Dnes si přičítá věčné stálosti, zejtra nezná včerejšího plání: jako vítr, jako vlna!

O luba, niech twe oczy przyznać się niebojąˌ
Jeśli cię mym spójrzeniem, jeśli głosem wzruszę,
Nie dbam, że los i ludzie przeciwko nám stoją,
Że uciekać i kochać bez nadzieji muszę.
Niech ślub ziemski innego darzy ręką twoją,
Tylko wyznaj, że Bóg mi poślubił twą duszę!

Mickiewicz.

Krátký čas uplynul, co dlela rodina baronova na K—, ale v postavení obyvatelů K—ských značné se jevily vlivy doby té. Dlouho-li potřebuje jemná duše dívčí, všech zevnějších vtisků dosud prostá, aby se v ní neuhostil vnadný, smělými rysy vyvedený obraz, jenž jí lahodí, na vše budoucí časy? A Eufrosina uzřela obraz ten živými, květoucími barvami

kreslený ve zjevu Doubravského. Sbližení-se jejich nenalézalo překážek, a brzo se zachvěla panenská prsa její nevýslovným pocitem tužby a všechna bytost její zžíravým plamenem lásky. Tím však zanikla dětinská přítulnost, kterou se v prvních dnech k Jaroslavovi měla, a jen ostýchavý, vždy se k předmětu roztoužení vracející pohled věstil Jaroslavovi sladkou naději; uvědoměním vespolné lásky vázl hovor mezi oběma a oni se cítili v společnosti své tísněny trapným břemenem, jakéž ukládá tajná láska na milující se srdce.

Jaroslav dříve, ač s tajným chvěním, přece směle políbil slečně ruku; nyní by ho k tomu byl sebe větší svízel nepřiměl. Avšak čím více konvenience se vluzovalo do vespolného obcování, tím zřejměji mluvilo oko; za chladnou poklonou kryl se vroucí plamen, jenž čekal první příležitosti, aby vybuchl v bujný sloup.

Odcházeje jednou od učňů svých, právě hodlal z předsíně vykročiti a ruka jeho spočívala na dveřích, když se tyto z venku prudce otevřely a udychtěná během Eufrosina se smí-

chem vskočila do jizby. Krátká, trapná chvilka — pak uchvácení ruky dívčí — vřelé na ni políbení — a Jaroslav svíral třesoucí se dívku v náručí. Tiché „Jaroslave!“ a „Eufrosino!“ neslo se šepotem po komnatě.

Blížící se z venku kročeje přiměly milence k rozchodu, a Jaroslav slíbav rosu s temně modrých oček Eufrosininých, potácel se v blahém opojení ze dveří, vroucí pohled posýlaje za milovanou dívkou.

V tom mu přišla v ústrety směšná postava hraběte, ženoucího se za dívkou; náhoda tomu chtěla, že do sebe nerázně vrazili — arciť na první bližší setkání byla to poněkud choulostivá poklona a sivé oko hraběte patrně jevilo, jak milá mu z nenadání vyskytující se překážka byla, zadržující spěch jeho.

Doubravský se chtěl omlouvati, ale trýzeň okamžitá takového postavení mu zadrhla hrdlo, tak že slova nepromluvč, stál proti neseznanému dosud soupeři své lásky. I hrabě ostal zaražen. Pro Jaroslava však to byla velmi příhodná chvíle k pozorování člověka,

s nímž se vždy jen z pozdáleči stýkal; nebylo divu, neb kdykoliv se ve společnosti jeho nalézal, byla i Eufrosina přítomna a tehdy neměl ni zraku, ni sluchu pro jiné. Soujem a výsledek pozorování pak byla tichá otázka: „Možno, žeby ta ohyzda byla šlechticem?“

Nevím, jak by se byl asi tvářil, kdyby byl tušil, že se té scvrklé duši zachtělo mít laskominy na vykvétající růži! Bez úklon se rozešli, každý svým způsobem po druhém hledě.

Neboť i hraběti neušlo počínání Doubravského a každým pohledem se prozrazující zápal k slečně; a to již postačilo, že by ho byl rád v jedu duše své zničil.

6.

Słychać, że tam w stolicy między zwierzętami
Dobre są obyczaje . . . .
Jeszcze cywilizacią ludzką niepopsuci . . .

Mickiewicz.

Starý Střemšinský kroutil nad Jaroslavem hlavou. Od těch dob, co rodina baronova na K— bydlela, nepáchl on ni nohou přes práh správcův, a kdykoli se mu bylo setkati s přítelem, kterého velice ctil, zastupovala skoro ponížená úklona vši důvěrnost v obcování minulém. Nezřídka uvedla se u správců řeč na Doubravského, zvláště tehdy, když Gabriela smutným hledem utkvěla na místě, kde Jaroslav obyčejně sedával. Střemšinský býval

sporý v slovech, jež se týkaly mladého přítele; naopak to v paní správcové vřelo a časté výjezdy na Doubravského se ozývaly z úst jejích. Nejvíce při tom trpívala Gabriela, když se svým dobromyslným: „Maminko, neubližujte panu Doubravskému!“ hleděla hořkost správcové chlácholiti; obyčejně odnesla pak, co po celý den se ustřádalo v mysli paní Střemšinské.

Gabriela bránila Jaroslava a sama při vší své snaze ho nedovedla ve svých očích ospravedlnit. Když pak slzy na lůžku měly volného průchodu, tu jevila se nezištná, obětovná láska její v nejskvělejším jase; při nejtrpčí trýzni neublížila drahému příteli ni myšlénkou, ano žehnala mu, počítajíc si za zásluhu, že proň trpí.

Střemšinský po celý ten čas, ač se malomluvným stal, choval se k dceři nad míru jemně a hleděl bolestnou ztrátu, které porozuměl, láskou otcovskou vynahrazovati; brzo pak shledal, že silná mysl dívky nesouc odhodlaně svízel svůj, podpory v útěše té nenalézá. Němě dleli si často v náručí a slzy Gabrieliny

vlažily snědou tvář otcovu; jeden druhému rozuměl, neb četl z oka všecka pohnutí duše: slovem pak střežili se prozradit city své, aby se bolestně nedotkli tajených sobě vespolek ran.

Nejpřísnější zkoušku však podstoupila velkodušná láska Gabriely v obcování s Eufrosinou. Každodenně musela slýchat výlevy dětinné mysli její, která planouc blažící milostí, doufala nalézati v prsou přítelkyně soucitnou ozvěnu, a čím dále, tím vroucnějším slovem kreslila horoucí pocity své. A když oko Gabrielino se pojednou zalilo slzami, tu chtěla vší mocí věděti příčiny bolu, jejž přítelkyně před ní ukrývá. Odhodlaná slova: „Odpusťte, drahá Eufrosino, to musí být mým tajemstvím!“ vždy jí odňala naději a ona těšíc upřímnými slovy rozbolené srdce družky, domýšlela se sice nešťastné lásky jeho — na Jaroslava však nemohlo podezření její padnouti: vždyť ona — ona sama ho milovati chtěla!

Gabriela dlívala časem na návštěvě u Eufrosiny. Právě jednou odcházela od přítelkyně, jež se jí byla svěřila, že plameny srdce

jejího a srdce Jaroslavova se slily ve žhoucím políbení; v duši nesouc zoufalost, ubíhala, aby v náruči samoty se nad hrobem blaha svého vyplakala. Na chodbě se vyskytl hrabě, hvízdaje si veselou píseň.

„Aj, aj, taková spanilá růžička, a já jsem k ní posud nepřivoněl!“ pravil, oulisně se usmívaje; ruka vyzáblá uchvátila outlou ručku děvy, kteráž s opovržením uskočiti hleděla.

„Ne tak zprudka, holubičko!“ chechtal se zavilec a již objímala ruka jeho tělo Gabrielino.

Dívka v ouzkosti vzkřikla a v tom okamžení se hrabě potácel stranou. Silné rámě Jaroslavovo mrštilo jím se vší prudkostí k protější stěně, kdež dlouho vrávoral, než na pevných nohou státi dovedl. Vděčným pohledem děkovala Gabriela za vysvobození z hrubých žertů zrzouna a odkvapila.

Doubravský a hrabě ostali chvíli proti sobě státi, až tento, nedada se povržlivým pohledem jinocha másti, chechtaje se pravil:

„Vyt jste mi, pane, už pokazil dvojí zábavu; to musíme mezi sebou vyrovnat.“

„Chcete se rvát?“ tázal se Doubravský zpříkra.

„Chraniž Bůh! myslím, že máme zdravého rozumu.“

„Tedy?“

„Pojďte, povím vám to zcela krátce.“ — A bez obalu vkročil do jizby Jaroslavovy, kterou tento, po vykřiknutí Gabriely vyskočiv, otevřenu nechal.

S odporem vnitřním šel za ním.

„My musime, drahý pane, spolu uzavřít svatou aliancí,“ promluvil hrabě, když byl jako doma na pohovku usedl, čili vlastně ulehl.

„Spíše s ďáblem, než s tebou!“ mluvil Jaroslav nesrozumitelně.

„Věru, špatně by nám to slušelo,“ pokračoval hrabě, nevšímaje si hněvu Doubravského, „kdybychom si v cestě stáli.“

„Pravil jste, že budete mluvit krátce,“ odsekl Jaroslav; „tedy, co vám libo?“

„Inu, myslím, že bychom museli být nepřátelé, kdybychom si nevěnovali přátelství.“

„Co z toho? Panu hraběti sotva bude záležet na nepřátelství tak nepatrného člověka, jako já jsem — a přátelství? . . . Myslíte přátelství k podobným kouskům, jako jste nyní hodlal provádět? Hanba! Styděl bych se při něm za své čestné jmeno. Tot nevím, jak bych poctivému člověku mohl pohledět do očí.“

„Vy mi nerozumíte, pane! Moje methoda je z tohoto světa; jak svět ke mně, tak já k němu. Kdož pak se bude koukat na tváře lidí, zdali k činům našim svědčí, neb se na ně šklebí: nebot to jmenuje svět tak zvaným svědomím. Proto také svědomí u svém vnitřku nehledám a v zevnějšku se po něm netáži. Ano jest mi právě vhod, když mohu v té neb oné duši popuditi skrytý zárodek hněvu a smáti se, když jinému ouzkostí duše trne. Hlavním pravidlem mi pak jest, jinak se zdáti a jiným býti. Zkuste toho,“ pravil s ďábelským ousměškem; „dovedete-li tak žíti, bude-

me spolu dobří přátelé, nedovedete-li, budete hračkou svého okolí a snad i hračkou mou.“

„Pane hrabě, vaší filosofii nerozumím; kdybych rozuměl, pohrdal bych vámi.“

„Ale filosofií jistě ne!“ ušklíbl se onen.

„Pravím vám, že jí nerozumím!“ obořil se Doubravský; „a doufám, že vám zajde po druhé chuť k podobnému pokusu, jakého jste si dovolil u Gabriely.“

„Bláhový, vy svému vlastnímu prospěchu nechcete rozumět,“ smál se protivným tonem hrabě. — „Či též věříte v stud ženských a nevinnost jejich? Pokládám si to za povinnost, vám co nezkušenému protříti zrak. V životě svém, plném zamilovaných pletek, neseznal jsem ještě děvčete, které by bylo hloupý onen nimbus nevinnosti — jak jí přezdívají — panenské se sebe nesetřelo; nestalo-li se to, zajisté jí scházela příležitost k hříchu . . .“

„Pane hrabě!“ zakřikl ho Jaroslav, „konec takovým řečem, chcete-li zde jen minutu ještě meškat! Možno, že ve svých kruzích jste nalezl s vámi stejně bezstoudných lidí, nehanobte

však lidstvo v jeho celku. Či mám nazývat ošklivý vřed na svém těle též tělem svým?“

„Dovolte,“ odpovídal hrabě, jejž pohrdavá slova jinochova a blesk oka, celou nenávist duše značící, z koleje myšlének sprostých nevymkly, „dovolte, z části ano; i vřed budu považovati za část sebe, bude-li mi k oučelu jakému dobrý.“

A klepaje na oko lhostejně vyzáblými prsty o stůl, pokračoval:

„Vidíte, abychom látku neztratili, povím vám ještě, jak se máte chovat k ženštinám à la Gabriela.“

Jaroslava zdrželo jen pomyšlení na poměr svůj v mezích mírnosti; odvrátil se od hraběte, který pokračoval:

„Na takovou růžičku smí člověk sáhnouti již poněkud drzejší rukou, a nevyplácí se to lámati dříve trny její, než k ní přivoníme. Zpouzení její, věřte mi, jen lahodí . . .“

„Pane, ustaňte!“ vyskočil Jaroslav s křesla, ano oko jeho zplanulo divokým bleskem. „Mluv-

te si tak hanebně se soudruhy svými, já toho netrpím!“

„Aj, aj! nechtěl jsem pána urazit,“ lísal se hrabě. „Ale zdá se mi, že se ponékud vřeleji ujímáte té sprostoty. Či snad — ah, to přece nebude pravda! Pan Doubravský by se nesnížil tak hluboko,“ pravil s mrazivou drzostí, když Jaroslava růměn polil. „Vždyť oko jeho bloudívá chtivým hledem po spanilejších vnadách, po vznešenějších ideálech, ano, proslýchá se, že jakés dvě něžné, dechem světství neovanuté duše nezamítají tajných stínů a temných besídek, aby mohly vyměňovati náhledy své o ctnosti a zároveň ztvrzovati je skutečnými důkazy.“

Déle se Jaroslav zdržeti nemohl; vida, jak hltavé oko soupeře na něm tkví, jakoby nejtajnější myšlénku duše mu vyčísti chtělo, přistoupil těsně k němu a temným hlasem pravil:

„Oné duši, jíž jste se podlým slovem svým tak nešetrně dotknul, máte co děkovati, že se nyní nezapomenu a vás co bídnou zmiji

nepotru. Kdybych já se opovážil vice, než co k světici zdvihnout v nízkosti se rodící myšlénku, neodpustil bych si toho nikdy; že však vy jste se neostýchal jedem svým pokáleti i vznešenou její bytost, nařkna jí ve své nadutosti stejnou bídou, která vaši duši ovládá — to vám odpustit nesmím!“

A při těch slovech již letěl hrabě ze dveří, div že si o protější zeď hlavu nerozrazil. Uzamknuv Jaroslav dvéře, vrhl se v zanícení na pohovku a zakryl si oběma rukama obličej.

Hrabě ale zatínaje zuby soptil divými kletbami na hlavu jinochovu, kypě při tom zlostí, že si tajný záměr, dostat se lásce Jaroslavově na stopu, neprozřetelným slovem zkazil. Nic méně hodlal kořistit z toho, co v choulostivém okamžení na Doubravském vylákal.

7.

So lang das Herz noch Pulse hat,
So lang kann es noch bluten;
So lang das Herz noch bluten kann,
So lang hat's Lieb' und Lieder — —
Und in ein Auge möcht' ich schau'n,
Das mit keinem Blick noch gesprochen,
Und an ein Herz möcht' ich sinken,
Das noch kein anderes gebrochen.

Wilde Rosen.

Na zámku se proslýchalo o záletech, jimž se každý smál a jež přece tak mnohé srdce znepokojovaly. O čem mluvili zámečtí, o tom mluvil i lid, a z lidu opět se donášely prosté náhledy k sluchu zámeckých. Jaroslav slyše ponejprv řeči ty, usmál se srdečně; když pak

upozorněn jimi se dověděl, že hrabě má skutečně naději, stát se zetěm baronovým, že barona dobromyslného úplně drží v moci své a že ani hlas baronky, jemu a snahám jeho vždy se příčící, nemá u chotě váhy — tu se trpce probudil z blahých snů. První myšlénka jeho byla, že bude hledati u samé Eufrosiny přesvědčení. Příležitost se mu naskytla brzo. Po obědě, kdy obyčejně staří hledali odpočinku, pozdržel se pod jakous zámínkou v sále, a když Eufrosina odcházela, zastihl ji, přímo za ní jda, samotnu v předpokoji.

Na otázku v zimničné horečnosti pronešenou, kdy bude slečna slavit sňatek s hrabětem, dala se mu veselá dívka do hlasitého smíchu. Vyložila mu, že hrabě již rok ji důkazy své náchylnosti pronásleduje, že však ona sama mu klade meze dle své vůle; arcit otec i matka podléhají prý vplyvu jeho, kteréhož příčiny si dosud nemohla vysvětlit; na otce že působí nejvíce leskem svého bohatství, o němžto se nevi, jakým způsobem ho nabyl — matku ale že oblomuje obyčejně

svým jidášským hledem, při němž bývá každému ouzko.

Tesknota pojala Jaroslava při vyznání tom, neb si netroufal k dívce, již tak vysoko ctil, o svých tužbách horoucích, o svých nadějích smělých mluviti; a zdaliž by byla dívka, počínající se ve světě teprva ohlížeti, s to, aby se odhodlaně opřela vůli rodičů, aby mysl odkojená v poměrech svého stavu se vyzula z pout, do nichž přikuta byla? Zde ho ponejprv překvapila trudná myšlénka, že náklonnost dívčího srdce je pouhý vnadný sen, jejž zaplaší s čela snilky sebe skrovnější ruch života.

S vroucím políbením se sice rozešli; ale Jaroslav od té doby nevynikal z trudu svého. Kdykoliv se mu dostalo napotom sloniti se v pohledu zbožňované bytosti, napadaly ho traplivé myšlénky, tak že se vzdor mnohému pokynutí se strany Eufrosininy počal straniti zvyklých kruhů.

Podívejme se také jednou na byt hraběte. Skvělý, drahý nábytek svědčí o oplývající vším zámožnosti obyvatele.

Nalezáme ho právě před velkým zrcadlem fintícího vyžilé tělo s delikatností zbabělé kokety. Modrý frak s knoflíky z čistě ryzého zlata přiléhá mu ouzce k tělu, na vestě houpá se těžký zlatý řetěz, na konci vybíhající do třapce zlatých ozdob, z nichž mnohý drahý kámen zajímavým leskem se třpytí; na náprsí stkví se velký démant z umělé na způsob hvězdy tvořené jehlice, jejíž každý paprsek hojně poset drahokamy. A což teprv ruce! Prsten na prstenu a jeden skvostnější než druhý.

Sluhy nepotřebuje nikdy k strojení, musí mu pouze vkus posuzovat. Ježatý vlas si velmi čistě uhladil a barvidlem proměnil na kaštanovou barvu; pihovatý obličej čistě oholený přijal na sebe výraz úsměvu, který však není s to, aby zakryl ohyzdné vrásky, všude se na odiv deroucí. Ze zadu má ten človíček věru něco šviháckého do sebe. K čemu asi se tak fintí?

Sečkejme trošku a poslechněme jeho sa-

momluvu; právě vzal klobouk a vrací před zrcadlo.

„Jest-li mi nyní starý nepadne okolo krku, at jsem ďasův!“ — praví, samolibě se po sobě dívaje. — „A ta ethérická duše? Inu, vždyť tu mám v pasti a nesmí se mi víc vysoukat, jinak“ — ouzkostlivě se ohlédna, šeptal sípavým hlasem — „jinak by mně mohla oprátka zašimrat na krku a krk můj tak choulostivý, že již nyní šimrání to na něm cítím. Oh, kdyby ona věděla, že plod lásky její vlny odhoupaly — ale toť mým tajemstvím, a ji udržím na té zpukřelé nitce, již nazývají „čest.“ Jen kdybych toho starého blba přivedl tak dalece k rozumu, aby na to její proklaté: „Ne, to není možno!“ dovedl říci také jednou odhodlané „je!“ I toť by byl musel podnikavý mozek můj vyschnout, abych nedovedl ještě toho posledního kroku k svému bezpečí! Jsemli pak jednou zetěm, ona nepiskne a on si zavýskne radostí; vždyť žebrákovi své dítě nedá. Ty mé žluťáky mají tahu do sebe — jsou perně dobyty, mnohou probdělou nocí, mnohou

trampotou, a svědomí mi proděravělo tak, že se v něm nyní nezastaví ani stín poctivosti — Poctivost! jako by to nebyla baječná kukle, jíž kryjou slabochové své sobectví. Ah, dejte mi s ní pokoj: poctivostí mou je váček můj, je bezpečí mé. A ten holobrádek! je to věru k smíchu, jak se tváří ctnostnou pitvorností; a přece mi to nějak nedá pokoje! Dříve, než ta hrdlička ho znala, směl jsem se aspoň pásti v pohledu jejím; teď se jí zdám býti protivnějším nad smrt. Počkej jenom, hejsku, já ti zatopím, aby tě přešly laskominy po zapovězeném ovoci! Na duši mé ubohé toho již tolik spočívá, že by se musel obyčejný člověk zbláznit, kdyby se na vše rozpomněl; ale Matouš? — ta kapka nepřidá vody do moře. Jak mne to lehtá v podžebří, jak mne to svědí na dlani! . . . Tak!“ — při tom učinil posuněk jako k ráně po někom vedené — „aneb jinak; nějak to přece půjde.“ —

Šum pod oknem povstalý ho poněkud zarazil; slabé mžiknutí stínu přelétlo pokojem; než se ale zpamatoval, ustal veškerý ruch.

Považoval to za přelud smyslů a smál se hlasitě bázlivosti své, která mu všude maluje strašidla — toho však nepozoroval, že je kukátko u okna otevřeno. Zavolal na sluhu, aby uvedl vše do pořádku, a na to odešel přímo do pokojů baronových.

Podlé stěny však se táhl Tomeš, vyslechnuv skoro mimovolně celou rozmluvu hraběte; i uznal za dobré sdělit vše panu správci, neboť tento byl všeobecným rádcem lidu okolního, kdykoliv jej tížilo jakés tajemství neb svízel života. Nikdo neodcházel od něho bez potěchy, když nebylo pomoci; a proto ho také každý ctil co vespolného otce. Když šel kolem oken sprostých chýší, okazovali ho lidé dítkám svým, vštěpujíce takto úctu svou na budoucí pokolení.

Proto také nevěděl Tomeš jiného příhodnějšího místa, kam by donesl tajemství náhodou nabyté.

8.

Jedna husa, sivá husa
Vzhůru letí pod oblaky,
Jedna z panen na lučině
Za husou své zdvihá zraky.
„Huso, huso, sivá huso,
Ohledni se na vše strany,
Ohledni se po táboru,
Co dělá hoch milovaný!“

Mácha.

V rodině baronově se musela přihodit neobyčejná věc. Baron, jindy živý hovor, chodil s mrzutým obličejem, na pozdravení odevšad mu kynoucí sotva odpovídaje, takže lid zámecký, poněvadž od dávné paměti nic podobného u své vrchnosti neviděl, strkal hlavy

dohromady a rozličných pověstí roztrušoval mezi své věřící.

Baronka ani nevycházela, ani nezasedala u vespolného stolu — pravili, že je churava. Slečnu Eufrosinu bylo vídati často uplakanou a jen ve společnosti Gabriely vracel se na milostný ret její úsměv, ač i ten poněkud vypadal nucený. Jedině hrabě chodil pánovitě jako nadutý kohout mezi slepicemi a časté návštěvy jeho u barona zdály se buditi jen ještě horší humor jeho. Trvalo to již několik dní, právě od těch dob, kde se tento strojil k slavné návštěvě u svého nastávajícího tchána. Že se nad ním mračna stahují, jichž blesky ho zdrtit mohou, neměl ani zdání.

Za jasného jitra dlely obě děvy v známé nám již besídce zámecké záhrady a bylo patrně vidět na unylých lících jejich, že hojné slzy prolévaly, ač každá z jiné příčiny. Nyní nastala chvíle vzlykání a oči obou byly k zemi sklopeny. „A co tomu říká milostpaní matinka?“ ozvala se konečně Gabriela, přisednouc blíže k drahé své přítelkyni.

„Ach, matinka nemá pro mne jenom pláč,“ — odpovídala tázaná; — „a já cítím bolest svou dvakráte trpčeji, když mne křečovitě vine k prsoum svým. Podivná pak mi jsou slova, jež častěji mluvívá a obyčejně rozčileně končí těchu svou slovy: „Ne, ty se, dítě, nesmíš stát mou obětí — byla bych pak úplně nešťastna!“

„Ona tedy musí mít pevných důvodů“ — přejala jí Gabriela řeč — „proti ohyzdnému hraběti; proč se jimi odhodlaně neopře proti vůli manžela?“

„O tom mi těžko mluvit,“ zněla odpověď; „neboť schůzky jejich se přede mnou ukrývají.“

„A matinka se vám s ničím nesvěřila?“

„Bohužel! myslím, že mne považuje posud za dítě, a pak . . .“

„Nuže?“

„Pak bezpochyby v tom vězí tajemství, jež ni mně, ni otci nechce vyjevit, a jediný hrabě zdá se mít podílu v něm; nebo kdykoli se matinka proti slovu jeho opře, jest jen je-

diného jeho pohledu potřeba a ona zmalomyslní, chvějíc se co přestrašená luňákem holubice.“

„Ten ohyzda!“ — pronesla se Gabriela s ošklivostí. — „A jak dlouho tomu, co se usadil v domě vašem?“

„Toho já nepamatuji; on žije hned zde, hned jinde, nejvíce prý na svém statku. Teprv od dvou let je na naši rodinu jako přikován a k neštěstí ho vybídl otec, by s námi trávil leto na K—.“

„A nebyloby prostředku, vypudit ho odtud?“

„Na to není pomyšlení. Neboť se pamatuji co dítě ještě, kde jsem nepozorována poslouchala jednou rozmluvu jeho s matkou, že matinka před ním klekla a objímala kolena toho jedovatého ještěra, aby se nad ní a nad otcem smiloval.“

„Tedy musí i otec váš být zasvěcen v ono tajemství!“

„Ach není, neb jsem patrně viděla ouzkost matčinu, když jí hrozil, že bude o ji-

stých věcech mluviti s otcem. A tu mu se matinka musela zavázat svatým slibem, že se bude říditi ve všem dle návodu jeho. Já tomu nerozumím — ale vím, že matka při tom velmi, ach velmi trpí!“

„Ubohá Eufrosino!“ — vzdechla si Gabriela polohlasitě. — „Tedy ani u vás není ráje k nalezení!“

„A kdyby se mne jen Jaroslav nestranil,“ — pokračovala Eufrosina v rozmluvě — „bylo by vše jinak. Já se vždy jen smála, když se hrabě poslední čas neustále točil okolo mne, jen když jsem věděla, že mi je Jaroslav na blízku... a nyní! On mne jistě nemiluje...“

Proud horkých slzí znova se jí vyřinul z oka, tak že v řeči ustati musela. Gabriela pak, jíž u srdce tak bolno bylo, jako by se do hrobu klásti měla, vzala přítelkyni za ruku a pravila srdečně:

„Nevím, co se v srdci Jaroslavově děje; že to však není nic nešlechetného, za to vám ručím životem svým. On je neobyčejný člověk a proto žádá obyčejně i výstřednosti od jiných.

Ohněm ducha svého nechává se často zavádět na stanovisko, kdež mu pod nohama pevná půda mizí, v srdci rodí se mu zásady pouze šlechetné, ale škola života tíží ho na bedrách, jako břevno, s nímž mu hnouti nemožno ; proto i zásady ty nemají výsledku, jest-li je nevede spřízněná duchu jeho mysl, volná, aby převzala část namáhání na sebe. Ano, právě v jeho vzdalování nalezám důkazu, že vás miluje. Eufrosino ! Jste i vy odhodlána beze všech ohledů jej milovati ? Dovedete pojmouti význam lásky Jaroslavovy ?“

Křečovitě tiskla pravici družčinu při slovech těch a slza jí vstoupila v černolesklou řasu.

Eufrosina zbledla ; v duši se jí ozvala výčitka, že nepomyslila dosud na cíl své lásky. Nyní na ni dolehl význam záchvatu srdce s plnou tíží, a duše její po valnou chvíli bojovala těžký boj. Vznešená mysl brzo nato vynikla z tísnících ji pochybností, a dívka vrhajíc se na prsa přítelkyně šeptala tiché : „Jsem odhodlána, Gabrielo ! jak mi milá spása duše mé !“

Gabriela políbila rozčilenou dívku v čelo a pravila vroucně:

„Vy jste mu dala naději; tatoť bude jemu vzcházejícím sluncem života. Zdaž mi důvěřujete, Eufrosino?“

A když dívka pokynula, dodala:

„Tedy převezmu úlohu prostřednice, doufám, že mne vnitřní hlas neklame.“

Gabriela pro blaho milovaného jinocha a ctěné přítelkyně zapomenula na bol vlastního srdce; a jak jinak, než že hleděla, vidouc chrám vlastního štěstí v rumy skleslý, aspoň Jaroslavovi dokázat, že hodna byla lásky jeho.

Když se byly dívky potěšily, rozešly se každá do bytu svého.

Tam vyňala Gabriela všechny památky, jichž se jí za blaženějších dnů od Jaroslava dostalo, a probírala se v listech jí psaných. Nepřišla však s tím daleko, již obsah třetího listu zabránil jí v dalším čtení. Byl psán v době počínajícího se zápalu touhy Jaroslavovy po lásce její; zněl pak ku konci následovně:

. . . . . .

Tak jsem bloudil dlouho světem
Nose v srdci tajný žel,
Netknut rozkoší všech květem,
Mrtvý v životě jsem dlel.

O mých touhách, o mých bolech
Jenom píseň mluvit zná,
Jež, zrodíc se v srdce dolech,
Navždy z něho ulétá.

Jeden hlas v ní povždy znívá,
Povždy tkví v ní jeden zvuk:
Jest to lásky touha snivá
A v ní ohlas trapných muk.

Milovat mé srdce musí,
Ach, ač dobře, dobře ví,
Že dřív bláhy neokusí,
Až se v zem tu pohrobí.

Tak jsem přišel, děvo, k Tobě,
Hrd na bol a odříkání,

Ach! a ve Tvé ve podobě
Kynulo mi slitování.

Slitování . . . . .
Celá duše k tobě lne,
Srdce citelné tě prosí:
Zavrhni — leč netrap mne!

Slzy ji polily, když jej dočítala a pohrouženа jedině v pocit litosti a bolu, dlela dívka o samotě po dlouhý čas.

Toutéž dobou bloudil Jaroslav v chladných stínech horního lesa. Povaha jeho, často tak změnná jako dubnové nebe, zdála se nyní ustálena v jediném pomyšlení na Eufrosinu a možnou ztrátu její. Dívka ta nyní ovládala i cit i rozum jeho. Co se jí netýkalo, nebylo proň na světě. Avšak povaha tato přibrala na sebe roušku tichého žalu — nevyhnutelnou tu družku vřelých srdcí a neodhodlané přitom vůle. Celé hodiny stával zamyšlen a uvažoval, co počíti; jedno předsevzetí stíhalo druhé, jedno druhým se zvracelo.

Vystálť on po ten celý čas muky nevýslovné a přece se v mukách těch kochal, poněvadž se domýšlel, že je pro Eufrosinu trpí. Bdě i sně viděl dvě postavy jím zmítající: Eufrosinu, co princip dobra, hraběte, co pramen vší své očekávané bídy. Jak jinak, než že příšera žárlivosti a hněvu uchvátila jedovatými paňáty srdce jeho, pod nimiž ono umírajíc stenalo. Kdož nezná z vlastní zkušenosti trapný onen pocit, jenž se duše zmocňuje, když nejkrašší vidinu, nejdražší perlu života svého ztratiti má? A perlu tuto byl sotva nalezl! Poněkud sobecký, ale povšechný tento cit má cos zoufalého do sebe a mnohá duševní stránka v povaze lidské kryje v něm kořeny své.

Právě vstoupila postava hraběte před mysl Jaroslavovu a rozdráždila ji protivným zjevem svým na nejvýš. Taková nestvůra duševní i tělesná měla uchvátit tu dobrou něžnou holubici svými nečistými paňáty! Jako žhavé uhlí pálilo to Jaroslava na duši. Což divu, že pouštěl uzdu blouznění svému, kteréž místem, v němž se nalézal, zdivočelé, čím dále

tím bezmeznějším se stávalo. Jakoby do nenáviděné postavy sám ďábel se byl vtělil a vyzýval ze srdce úpícího černé chmury zoufalství: vždy těsněji a těsněji bylo ubohému jinochu; hlas pomsty dříve neznámý nejprv temně, pak ale vždy zřejměji a důrazněji se mu ozýval v prsou, a jižjiž se potácela sklíčená duše v děsném jeho víru. Všechny poměry mu mizely před očima, on zřel jen budoucí svou bídu, když se hraběti povede, aby si dobyl ruky Eufrosiny. Viděl pak dívku sklíčenou věčným poutem k bídníku, slyšel její zoufalé bědování — a tu se vznítila první nešlechetná myšlénka v srdci jeho a rozrývala je co hnusný červ — myšlénka, shladiti protivníka svého.

A on se myšlénky té nehrozil. Přicházela mu jako nutnost nějaká, položená zákonem hájení sebe sama v každého člověka.

Kvapným krokem prodíral se skrze hu-
štinu lesní a právě vyšel na mýtinu kolkolem sosnami vroubenou, když spatřil krahujce ve vražedném nájezdu na hrdličku; viděl, kterak

k smrti raněná tiše klesá a vrah její, veselá kola nad ní prováděje, zároveň s ní k zemi se snáší. S jakousi mrazivou spokojeností hleděl na výjev ten a ret jeho zachvěl se slovy: „Když nevinnost trpěti smí, může trpěti i ďábel!“

A jako šílenec vrazil zpět do lesa; hlava mu palčivostí jen hořela a ani nepozoroval, že se octnul na pokraji příkré stráně. Zastavil běh svůj a hleděl vášní zkrvavělým okem bez pohnutí do libého údolí; vznešený rozhled na krásy přírody netekl se tehdy ducha jeho a již vykročil, aby se dostal na stezku do údolí vedoucí. V tom sebou křečovitě trhl, jakoby blesk do něho byl udeřil, a sklenným okem zíral na předmět, as pět kroků od něho vzdálený. Po valné chvíli němého úžasu se teprv zpamatoval, přejel si dlaní upocené čelo, a nahnul se ku předu. „Tot on!“ — šeptal, „či by mne mámili smyslové?“ — A opět se nahnul ku předu: tam ležel hrabě v nepokojný spánek pohroužen, z něhož nesrozumitelná slova mluvil. Jaroslav zatajil v sobě dech a

poslouchal přervané výpovědi spícího. Málo však vyslechl; jen jmena osob mu byla dostupna: „Matouš — hraběnka — Slavětinský — — Eufrosina —“

Hrůza ho jala a vášeň děsným ohlasem řvala mu do duše: „Eufrosina!“ Bylo třeba jen strku a nenáviděný sok by se byl řítil se srázu v propast. Jaroslavu se při pomyšlení tom zježily vlasy a ruka jeho se křečovitě zafala v rozhalená ňádra; studený pot mu vyvstal na čele. Všechna vášeň vzbouřila se v duši jindy tak mírné, bleskem se střídaly černé myšlénky jako zhoubná mračna bouří po nebi honěná, a blesky, časem z oka jeho šlehající, značily, co se u vnitř duše jeho děje.

Chvíli trval ohromný ten boj dobra se zlem — konečně si jinoch z hloubi oddechl. Z oblohy, šedými mračny potažené prodral se paprsek slunce a oslonil obličej jeho: jako posel míru sklonil se do stísněného srdce a rozhodl duševní kolotání.

Horké slzy lítosti polily jinochovu zsinalou tvář a on odvrátiv se od spícího, chvatem ubíhal k domovu. Mír se m opět vracel do rozkolotaných útrob.

9.

Rána, která mne pálí v duše hlubinách, volá o pomstu ; vroucí krev vede ruku mou k činu a omluví ho.

Herloš.

Přijda do bytu svého, nalezl Jaroslav na stole lístek, psaný rukou Gabriely, v němž stála slova:

„Nalezl jste, po čem prahla duše Vaše : staňte se toho hodným. Pozor na počínání hraběte; jeho musíte odtud vypudit stůj co stůj! Eufrosina po Vás touží . . .“

Jaroslav se zamyslil; leč osudem jinak určeno nad láskou jeho.

Sotva že odložil lístek a upravil na sobě šat, kterýž v lese mnohou pohromu utrpěl, zaklepáno na dvéře a na pobídnutí: „Vejděte!“ vstoupil Střemšinský v průvodu Beneše a Tomše.

„Pan Doubravský se nedává již po delší čas u nás ani vidět,“ pravil prvně jmenovaný, jinochu poněkud zaraženému ruku podávaje, „tak že musím sestárlé své kosti trmácet k němu, chci-li svého expřítele jen spatřiti. Nic nedělá —,“ ponapravoval řeč svou, vida, jak Jaroslava do rozpaků ještě větších přivádí, „nic nedělá, není od nás tak daleko do toho zakleného zámku.“

Doubravský uvítal příchozích, a když se rozpředl hovor o obyčejných věcech, vstal pojednou Střemšinský s pohovky, na niž byl usedl, a obrátil se k jinochu. Obličej jeho vždy tak přívětivý vzal přísné tahy na sebe; se rtů mu sletl příjemný úsměv a oko zdálo se býti skrýší utajených blesků; při slovech, jež s úsečností a odhodlaností pronesl, chvěl se mu časem hlas.

„Pane Jaroslave!“ jal se mluviti, „jedná se nám tu o pomoc vaši ku provedení záměru, který i vám svatý býti musí. Co soudíte o hraběti?“

„Soud můj o člověku tom si odvoďte z jednání mého,“ odpovídal zdráhavě Doubravský. „Povězte vy pak mi, co vám na něm záleží?“ dodal skoro nesměle, zpomena si na právě minulou dobu.

„Více, než se vám, příteli, na první pohled zdá. Chci přisahat na spaseni duše své, že jsem se s tím padouchem před lety setkal a to ve postavení velmi kritickém — neboť vše, co mne na jednu z nejhroznějších událostí ze života mého upomíná, shoduje se na vlas s nynějším jeho objevením. Pouze jediný ten rozdíl v tom nacházím, že tehdy bída jeho se kryla v hadry, nyní ale se nadýmá v šperku a zlatě. Pichlavý ten bod zákeřnického oka jeho, celá ta ohyzdná tvářnost mi utkvěly nevymazatelně v paměti a pozoroval jsem, že mu nikdy nejsem vítaným společníkem, ano, že se mne straní více než ohně. Je tomu už

drahných let, já býval tehdy ještě obročným v O—icích, když jsem si jednou v podvečer vyšel na procházku. Cesta mne vedla podél řeky; i viděl jsem před sebou kráčeti člověka zahaleného v starý vojenský plášť bílé barvy, jak jej zde u nás nosívají. Měl jsem nejdřív v úmyslu ho dohonit a s ním trochu pohovořit. Vida ale, že při rychlosti, jakou se bral ku předu, sotva ho dohoním, vzdal jsem se myšlénky té a pohodlným krokem bral jsem se dále. V tom vidím, že muž ten se blíží ku břehu, kde řeka se bočila k levé straně, a že něco vynímá zpod pláště. Mezi námi táhlo se bujné rokytí, takže jsem oku jeho zcela skryt byl. Žádostiv, co as zamýšlí, zůstanu tiše státi. V tom ke mně zazní dětský pláč a ta nestvůra, bázlivě se kolem ohlednouc, mrštila ubohým dítětem do proudu. Vyskočil jsem ze zákrytu svého a pádil jsem na vraha; ten však — ačkoliv jsem na několik kroků k němu doběhl, tak že jsem tvářnost jeho úplně zříti mohl — měl rychlejších nohou než já, a musel jsem se jen s pohledem na

jeho ohyzdnou tvář spokojiti. Neměl jsem času jej pronásledovati; skokem jsem se octnul v proudu, kde dítě nad hladinou zmizelo, a díky Bohu! za okamžení uchvátil jsem novorozeňátko ve vlnách se smrtí zápasící. Dostav se s ním ku břehu, nespatřil jsem více zákeřníka.“

„A dítě ono?“ vskočil mu zároveň s Benešem Jaroslav do vypravování.

„Dobře je znáte — stalo se mi drahou dcerou.“

„Gabriela!“ vzkřikl stejným časem Beneš s Jaroslavem.

A když Střemšinský živě vylíčil, kterak již při prvním setkání s hrabětem nevyvratné podezření v něm vzniklo, když všechny důvody svého přesvědčení přítomným jasně vyložil, končil:

„Chtěl jsem se sám zasadit o odhalení bídníka toho, náhoda mne však přivedla k jinému úmyslu. Chci se na počínání své dívat i cizýma očima a nadčji se, že vy mi pomoci své neodepřete.“

Střemšinský mluvil tak ohnivě, že patrně

znáti bylo, že přesvědčen jest v nejhlubší duši o pravdivosti úsudku toho. Zřejmo bylo pohnutí v tazích Jaroslavových, jak se snaží, aby přemohl hněv, poznovu se v něm vznímající.

„Zde Tomeš," ukazoval Střemšinský po skončení svého vypravování na jinocha, jenž v odměřené vzdálenosti stoje, v poradě podílu bral — „přidal mi nových důkazů o ohavnosti pokrytce toho. Vypravuj, Tomši, cos viděl a slyšel!"

Tomeš pak arcit ostýchavě, přece ale bez značného rozpaku sdělil vše, čeho se maně svědkem stal, a co byl již dříve správcovi sdělil.

„Ano, nezpírám se tomu," promluvil na to Jaroslav, „že bych mohl být hraběti trnem v cestě, ale přece jen vše, co zde, přátelé, tak pevně tvrdíte, jsou pouhé domysly, nanejvýš poukázky na stopu, již bychom sledovat mohli — k jistotě však nám zbývá ještě mnoho, velmi mnoho! Nenávidím člověka toho od

prvního s ním se setkání: ale ublížit nechci bezprávně ani svému vlastnímu vrahu.“

„Toho nikoliv od vás nežádám, chci však, abyste se zároveň s námi ujal spravedlivé věci.“

„Buďtež přesvědčen, příteli !“ svědčil Doubravský, „že pomoc má, bude-li jí třeba, nebude poslední, ale dříve nám třeba pevné půdy, než se pustíme do nejistého boje; musíme mít přesvědčení, neb se zde jedná o důležité zájmy. Následky kroků takových bývají těžké váhy.“

„Sečkejte tedy, přesvědčení vám podáme my s Benešem,“ pravil Střemšinský již poněkud mrzutě, že nalézá Doubravského tak nevěřícího. „Nebojte se, že má krev tak nakvašena jako krev nezkušeného mladíka; co vám povídám, pravím po dobrém uvážení. Víte, že byt náš sousedí s nejzadnějšími pokoji baronovými, v nichž bydlí nyní baronka. Jako Tomeš stali jsme se s panem Benešem bezvolnými vyzvědači v jistých utajených záležitostech minulého života jejího. Jsouce totiž včera spolu pozdě na večer, rozmlouvali jsme právě o vás — nebo vězte, že mi bylo

líto, že se domu mému takořka vyhýbáte. Při rozchodu nás zarazil neobyčejný toho času ruch v sousedním pokoji, jenž toliko čalounovými dveřmi od bytu mého oddělen jest, od kterých i klíč mi svěřen. Brzy jsme rozeznali dva sobě odporující hlasy; i bylo mi to nad míru divno, že paní baronka trpí ještě v ten čas návštěvu toho jedovatého hada, jelikož se proslýchá, že mu velice nakloněna není. Leč poslouchali jsme dále; řeči dříve přidušené ozývaly se vždy prudčeji a prudčeji, až jsem k zhrození svému uslyšel slova vzrušeným hlasem pronešená: „Chci dítě své, bídníku! či myslíš, že cit mateřský jedem tvým již vyhuben?“

„Aj, aj, milostivá paní!“ zněl hlas hraběte v pustém smíchu, „myslíte, že prodám tajemství své za tak laciný peníz? Chcete-li mít vy dítě své, chci já mít i ženu svou, a tu žádám od vás; nebo musím mít bezpečí, rovně jako vy sama. Či byste chtěla věrnou službu mou takovým nešlechtickým způsoben odměňovat? Považte, že jste dosud ještě v moci

mé — jen slovo a rozlučte se navždy s blahem svým . . . Vždyť pak tím jen získáte a ničeho neztratíte; já budu opravdu poslušným a dobrým synem.“ Chvíli nastoupilo ticho, jež časem ouzkostlivý vzdech přerušíl; konečně vzkřikla baronka zoufalým hlasem:

„Ne, nikoli! Já jsem to povinna svému svědomí a ohledy na blaho — to hrozné blaho mé nesmějí mne zdržovat, abych nebyla poslušna hlasu tak důtklivě se ozývajícího. — Dítě, mé dítě mi dej! aneb — svrchovaný Bože! snad jsi je zavraždil? . . .“

Hlasitý smích hraběte následoval slova ta; pak pánovitým hlasem pravil: „Dávám vám času k rozvážení do zejtřka do večera; přijdu sem opět, abych slyšel soud svůj i váš z úst vašich. Naději se, že bude oběma milostivý!“ — —

A nyní se obrátil Střemšinský na Beneše.

„Mluvte, příteli!“ vybízel ho k slovu, „jeli jediné slovo lživé, jež jsem tu pronesl?“

„Pouhá, nezkalená to pravda, Jaroslave!“ odpověděl tázaný, „cti svou ti za vše ručím.“

„Budete mít ještě nyní pochybnosti?“ přistoupil Střemšinský opět k Jaroslavovi. „Sestavte si vše v celek, a nebude vás tajno, že hrabě ona obluda jest, jejíž vražedlnému zámyslu ruka prozřetelnosti mnou zabránila.“

„Ano, příteli, jsem váš!“ pravil Jaroslav po chvilce úvahy a uchopil správce za ruku. „Chci oučinkovati s vámi, jako by šlo o blahomé; máme-li však zákeřníka stihnout do živého, potřeba nám právních důkazů, a ty se musejí zaopatřit.“

„Io ty je již postaráno!“ dokládal Beneš.

„Ano, dnes vypadá lhůta k rozhodnutí barončinu,“ ujal se Střemšinský opět slova. „Připravím vše, abychom se stali svědky rozhodného okamžení; po soumraku vás budu čekat, přátelé, a doufám pevně, že prozřetelnost povede kroky naše k žádoucímu cíli.“

Nyní se umluvili, co ještě potřeba a rozdělili úlohy k nastávajícímu večeru mezi sebe. Na to se rozešli.

V duši Jaroslavově zápasily s celou svou mocí odporné vtisky, jež naň minulost, přítom-

nost i budoucnost působily. Vždy zřejměji ale z bojů těch vystupovala nutnost, odhodlaným krokem buď státi se nad svízeli vítězem aneb klesnouti pod tíží jejich. U člověka povahy Jaroslavovy lehce se dá domysliti, že dlouhého sice potřeba kolotání k ustálení pevnému jakého koliv zámyslu; jak mile však se duch takový prodere spoustou doléhajících naň možností a jasného dobude hlediště na postavení své, stane se předsevzetí jeho nezvratným.

Tak bylo skutečně i u Jaroslava. Zároveň ale s jasným uvědoměním o okolnostech svých přepadla ho neodvratná tucha, že odvrácením jednoho nebezpečí druhé mu nastává, horší prvního.

Láska jeho k Eufrosině sama v sobě nesla zárodek zahynutí. On poznával, že poměr jeho k rodině baronově na vratkých stojí základech. Že si byl získal horoucí lásky Eufrosininy, o tom mu svědčilo stero důkazů; ale kam ta láska měla vésti? — Východu z toho labyrintu nenalézal; jen to pomyšlení mu tanulo na mysli, že hotov jest zhynouti pro své

ideály. Bolná resignace počala se místiti v prsou jeho; leč i ona mu při blahém vědomí milosti zbožňované dívky lahodila a k budoucímu kroku síly dodávala.

V takových myšlénkách zabloudil do zahrady. Jda kolem pokojů barončiných, pozdvihl oka svého k oknu, s něhož mu Eufrosinina postava často milé pozdravení kynula. I dnes uzřel tam dívku milovanou, ana zamyšlena v rukou usvadlou růži drží. Zdála se s ní vésti tichý rozhovor, jejž před vším okolím svým tajila — bylt to skromný dárek Jaroslavův za blažené kdys chvíle věnovaný.

Jaroslav potápěl toužebný hled svůj v ty vnady dívčí, až ona lehké políbení na kvítek vdechnuvši, za ňádra jej uschovala a plaše po zahradě se rozhlednouc, pozorovatele svého dostřehla.

Mimovolně položil Jaroslav pravici svou na srdce a hluboký vzdech se mu prodral ze stísněných prsou. Eufrosina od okna zmizela.

Když se po chvílce od okna obrátil, setkalo se oko jeho s pichlavým pohledem hra-

běte, kterýž v ústraní nepozorován, byl svědkem výjevu toho a nyní rychlým krokem ubíhal ze zahrady.

„Všecka moje blahost již v prvním pocitu otrávena!“ promluvil Jaroslav malomyslně, — „vím, jistý hlas mi to v srdci praví, že se v tomto světě musím spokojit s vědomím své lásky — a svého zmaru!“ —

10.

Připraven jeho stan;
Až z jitra půlnoc nastane,
Vichr nás opět přivane,
Pak mu buď slavný pohřeb dán!

Mácha.

Bez konce láska má — sklámánať láska má!

Mácha.

Hraběte pálil na duši volný krok času; nemoha se dočkati doby k rozmluvě s baronkou určené, odebral se k ní časněji, než se bylo nadíti. Černá duše jeho obírala se po celý den tisícerými plány, jakby asi podrobil baronku vůli své. Po všem rozvažování nahlížel, že mu zbývá ještě násilí, kdyby lsti strojené ho snad zklamaly; bylo-liby tedy vše

marné, odhodlal se i tu cestu nastoupiti. Mínil nejprvé užiti hrůzy a pak — co by mu náhoda poskytla. K tomu cíli se opatřil dýkou, když k baronce odcházel.

K nemilému překvapení svému zaslechl Střemšinský, který po rozmluvě vypravované z domu již nevyšel, hlas hraběte dříve, než přátelé se sešli. Beneš s Tomšem byli dosud za svým povoláním a Jaroslav bezpochyby bloudil někde v háji, aby dosáhl pro vzrušenou mysl svou potřebného klidu.

Rozmluva se opět vedla z prvopočátku po tichu a Střemšinský již přicházel do zlého rozmaru, vida tím způsobem naději svou zmařenu; a když po chvílce vstoupil Beneš do dveří, jevila tvář správcova patrné obávání, že snad zklamána vše naděje.

„Příteli, je tajná porada!“ — volal příchozímu přidušeným hlasem vstříc; — „vše se mi nějak příčí!“

Sotva však dořekl poslední slovo, ozval se v sousedstvu sípavý hlas: „Tedy chcete vší mocí své zkáze!“

Jakoby to bylo heslo k nastávajícímu boji na život a na smrt, ustal Střemšinský a zadržev dech napnutě poslouchal dále, aby mu ani slova neušlo, co zatím se Beneš po prstech přikradl ke dveřím a činil totéž.

Spor v sousedstvu stával se vždy příkřejším; hrabě dorážel vždy prudčeji na baronku, vždy statečněji odporovala ona; konečně si hrabě počínal tak drze, jakoby hájil své nejsvětější právo.

„Buď padnu já — nebo padnete vy: volte!“ sípal protivným hlasem. — „Je to mé poslední slovo!“

„Příšero, ty se opovažuješ mně hrozit?“ — zněl hlas barončin.

„Nejen hrozit, já vás i přinutím!“

Ouzkostlivé vzkřiknutí: „Pomozte, vrah, pro Boha pomozte!“ vymrštilo Střemšinským vzhůru; mocným trhnutím přemoha odpor dveří, vrazil jako rozlícený tigr do barončina pokoje. V patách za ním Beneš.

Na pohovce polo klečíc, polo sedíc dlela tam baronka, ruku majíc vztaženou proti hro-

zící jí dýce hraběte. Neočekávaným tím objevením skleslo tomuto rámě; než netrvalo ni okamžik a již se řítil proti příchozím. Ješitný hled jeho věstil vraždu, neboť strašná jistota se mu vtírala do mysli, že zde bude učiněn konec hanebnostem jeho. Soudce, svědek vraždy dávno zapomenuté, stál tu před ním.

Baronka, nenadálou pomocí zjařená, vztyčila se a kázala:

„Svažte ho! Krev dítěte mého vidím na něm lpíti!“

Ale již bylo pozdě. Zbojník rozehnav se po zastupujících mu cestu protivnících dýkou, ako furie vyletěl z jizby do bytu správcova a odtuď na chodbu, v patách pronásledován Benešem. V tom okamžení vyskytl se Tomeš z druhé strany a brzy předstihl Beneše v běhu. Nastal krutý hon. Zbojník však zdál se mít křídla; neboť několika skoky přes nádvoří dostal se k bráně zámecké a nyní po srázu se řítil dolů k hrázi rybníka. Jakkoliv Tomeš v rychlosti běhu málo komu zadal, nestačil prudkosti prchajícího; nicméně nepovoiil, jsa

té naděje, že v silách přetrvá nenáviděného zrzouna.

Divoký skřek radosti vyrazil ze sebe, když tento zahýbaje na hráz najednou zavrávoral a jižjiž se nad vodou kolísal. Leč hbité mrsknutí těla přivedlo jej opět do rovnováhy, a se zdvojnásobněným úsilím udržel nezmenšující se vzdálenost mezi sebou a pronasledovatelem svým.

Nyní však se za nimi valil hluk ze dvora. Střemšinský pobouřil čeleď a tato majíc ho v čele svém, pádila za Tomšem. Lomoz a křik její donášel se k uchu v smrtelných ouzkostech vězícího prchlíka a dodával mu vždy nových sil, kdykoliv se mu zdálo, že by odhodlaným napadnutím aneb lstí mohl skoliti Tomše, jako stín vlastní za ním se ženoucího. Muselo mu být okolí zámku dobře povědomo; nebo brzy zahnul na stezku námi již zpomenutou vzhůru, doufaje v lese najíti okamžitého brlohu.

Tomeš vida se osamotnělým v pronásledování — neb Beneš, slabší něho, daleko za

ním ostával — skřípal zuby, že mu kořist tak vzácná ujíti má a jižjiž ustával v běhu, vida že prchajícímu schází jen několik skoků k dosáhnutí horní planiny a jen ještě malá oklika okolo vyčnívající skaliny mu zbývá k přeběhnutí. V tom se mihne postava zrovna naproti vzhůru se deroucímu a Tomeš jen skrz mlází zahledl, jak obě osoby v zápasu klesaly k zemi právě nad nejnebezpečnějším přes kopu sáhů vysokým srázem, kde zoužená stezka zabradlím opatřena byla. Postavy zápasících se mihaly před zrakem jeho a brzy jedna, brzy druhá dostávala převahu. Podivno mu bylo, že neslyší volání o pomoc.

Sebrav tedy vši sílu řítil se nahoru. Nevelkou prostoru mu již zbývalo jen přerazit, když zápasící, spleteni takořka v jeden chomáč, octli se na pokraji srázu. Jeden se hmoždil druhého vymknouti z rovnováhy, hledě při tom podržeti pevné půdy; chvíli trval takto boj na život a na smrt, neb oba již takořka jen viseli na keři, v jehož větvích se byli rukama zachytili. Tomeš strnul hrůzou, když přichvátav blízko,

v protivníku zrzounově seznal Jaroslava. Hněvem rozpálen, vrhal se na zápasící — v tom okamžení však hrabě zoufalým trhnutím vymkl Jaroslavovi větev, kteráž mu k udržení-se nahoře sloužila, a uchvátiv ho za hrdlo křečovitě zafal mu kostlivou pěst do šíje; větev pak, na níž se sám držel, nyní dvojatě stížená praskla a oba se sřítili as tři sáhy hlouběji, kde dopadli vyčnívajícího skaliska.

Co Tomeš, vida takto pomoc svou zmařenu, jako k zemi přikut na místě stál, trval pod ním zápas neustále. Brzo však bylo patrno, že Jaroslav v něm ochabuje. Teprv dobíhajícími ho obyvateli zámeckými zpamatoval se Tomeš z bezmocného stavu a nabyl nové zmužilosti; odvážlivým skokem octnul se šťastně na zápasišti právě v svrchovaný čas — neb již se řítili odpůrcové v hlubinu a sotva se mu poštěstilo uchvátit ramene Jaroslavova, aby ho od stejného pádu zachránil.

Zrzoun pak letěl do propasti, nejprv pozvolna se skaliska na skalisko, až co příšera zmizel v zející naň hlubině.

Poštěstilo se brzy spojeným silám příchozích dostati Tomše i Jaroslava nahoru, bohužel, jen aby poslednímu připravili pohodlnějšího místa k bolestnému odpočinku — neboť ostrý ocel vězel hluboko v boku jinochově. Sotva že ho uložili na kyprý mech, vyřinul se mu proud krve z úst a smrtelné mrákoty pokryly mu víčka. Vloživše ho na nosidla, naspěch z větví připravená, odnesli omdlelého do zámku. V zoufalém smutku shromáždila se rodina baronova kolem lůžka jeho; on pak na chvíli se z mrákot probrav, mdlým okem se rozhledl po známých obličejích. Namáhavě pozdvihl rukou svých a vztáhl je po slzící Eufrosině a Gabriele. Tyto přistoupily; načež poslední silou přivinuv pravice jejich k prsoum, s úsměvem vypustil ducha, šeptem vysloviv drahá mu jmena dívek.

Kliduplné byly tahy jeho — mír, jehož si v životě tak snažně přával, zdál se nyní uhostěn býti v zesinalém smrtí obličeji.

Slunce právě zapadalo a rudý lesk paprsku, pronikající skrze vysoká okna do jizby,

zahalil v nádech trudu skupení kolem krásné mrtvoly jinošské.

Mám vám ještě něco pověděti o Gabriele a Eufrosině?

Sestry se poznaly v lásce sesterské a vroucím přilnutím k sobě nahrazovaly si vespolek lásku ztracenou.

Mělit jste je vidět u mrtvoly milovaného jinocha, když ji okrášlily k pohřbu a co dva andělové v tichých modlitbách pohrouženy dlely po celou noc u ní na stráži!

Po pohřbu odebrala se rodina baronova z K—; baron přijal nově nalezenou dceru choti své jako vlastní dítě a baronka snažila se vynahraditi, co neblahou minulostí jí býti dlužnou se viděla. Mír pak rodinný neutrpěl událostí tou ani v nejmenším; blaženější život pojal je v lůno své v odloučeném od světa kruhu. Na K— vraceli se, jen když pospolně hodlali navštíviti hrob Jaroslavův, jejž sta-

řičký Střemšinský do posledních dob života svého na péči měl.

Nyní i s drahou svou manželkou spočívá vedle přítele a pěstování tří hrobů převzal na sebe Beneš, co nástupce v úřadě.

Když se čas přástvy dostaví, musí Tomeš často vypravovati shromážděné mládeži o Doubravském; a činí to věru rád, nebo po boku mu sedává choť jeho Andulka a doplňuje, kde slovo jeho v popisu obratném nepostačuje.

Konec.

BSB Bayerische StaatsBibliothek

MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Cidlinský, B. J.

Jaroslav Obraz z minulého desítiletí

Prag 1857

P.o.rel. 54-3,10/12
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10034888-9